

בעזהש"י

קונטרס תורת איש לוי

- חלק ג' -

ענייני שטר

ביאורים ובירורים בעניינים שונים
השייכים לדיני שטרות

בערל אברהם הלוי ויטמן
י"ב אדר א' תשס"ח

כתובת המחבר :
רחוב ארזי הבירה 47
דירה 23
ירושלים ת"ו

לע"נ שמואל ב"ר אלימלך

- מלחמתה של תורה -

כתוב בתהלים (ס"ח, י"ט) וז"ל, עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם ואף סוררים לשכן י-ה אלוקים, עכ"ל. ונראה לבאר ע"פ הא דאיתא בגמ' מסכת שבת (דף פ"ח, פ"ט) וז"ל, ואמר ריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה, אמר לפניו רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה שנאמר מאחז פני כסא פרשו עליו עננו, ואמר רבי נחום מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו, אמר לפניו רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה, אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, אמר להן למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם, שוב מה כתיב בה לא יהיה לך אלהים אחרים, בין הגויים אתם שרויין שעובדין עבודה זרה, שוב מה כתיב בה זכור את יום השבת לקדשו, כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות, שוב מה כתיב בה לא תשא, משא ומתן יש ביניכם, שוב מה כתיב בה כבד את אביך ואת אמך, אב ואם יש לכם, שוב מה כתיב בה לא תרצח לא תנאף לא תגנב, קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם, מיד הודו לו להקב"ה שנאמר ה' אדנינו מה אדיר שמך וגו' ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב, מיד כל א' וא' נעשה לו אוהב ומסר לו דבר שנאמר עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם, בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות וכו', עכ"ל.

ונראה בביאור הענין, שאמרו המלאכים מה אנוש כי תזכרנו וגו', כלומר התורה שהיא כולה רוחנית אינה ראויה להילקח אל התחתונים, לעולם שפל וחומרי, שיש בזה זלזול במעלת התורה, ולכן אמרו תנה הודך על השמים, לעליונים. וא"ת, הלא כתוב בתורה אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, לא יהיה לך אלהים אחרים, זכור את יום השבת לקדשו, לא תשא, כבד את אביך ואת אמך, לא תרצח, לא תנאף, לא תגנב וכו', והיאך היא ראויה לעליונים. והנראה, דבאמת איכא ענין נשגב של מצרים, ע"ז, שבת, לא תשא, אב ואם, רציחה, ניאוף, גניבה וכדו' אף אצל העליונים, שהרי עניינים גשמיים הינם התגשמות של עניינים רוחניים ומדות עילאין ונשגבות שישנם בעליונים, וכמבואר במאמרם דהתורה כולה שמותיו של הקב"ה, הרי דכל מה שכתוב בתורה יש בו משמעות נשגבה בעולמות העליונים, המקבילה לעניינים החומריים בעולם זה השפל והחומרי, כמבואר בספר נפש החיים. ולכן אמרו המלאכים דמן הראוי לתת תורה לעליונים.

ענה להם משה רבנו, רק אם תנתן תורה לתחתונים יתכן כבוד התורה ותפארתה באמת, שהתורה עיקר מעלתה כבודה ותפארתה הוא בהשפעתו על הנבראים, להעלותם משפלותם אל מעלה נשגבה, ודבר זה אי אפשר בעליונים כלל, מאחר ואינם מהלכים ועולים מדרגת ברייתם אלא עומדים לעולם במקומם. ודבר זה אפשר רק בתחתונים בעלי בחירה, שבכח התורה להעלותם מן האדמה החומרי עד לרום מעלה הרוחנית, עד שתהיה דמותם חקוקה בכסא הכבוד (ונראה דזה ענין הא דאיתא בגמ' שם אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה). וזה תשובת משה רבנו למלאכים, למצרים ירדתם, כלומר למצרים השפל החומרי, לפרעה השתעבדתם, כלומר לפרעה הילוד אשה, תורה למה תהא לכם, כלומר למה תהא לכם לתועלת ואינכם ראויים להיעלות על ידה. וכן בכלם אמר להם, כלום יש לכם ענין השפל והחומרי של עבודה זרה, שביתה ממלאכה, משא ומתן, אב ואם, רציחה, ניאוף, גניבה,

קנאה, וכדו', עד שאמר להם, יצר הרע יש ביניכם, וזה עיקר הטענה, דאלמלא יצר הרע אי אפשר לתורה להעלותם, ולכן ליכא כבוד ותפארת לתורה אם תנתן לעליונים, והמלאכים מיד הודו לו להקב"ה. והסכים הקב"ה על ידי משה רבנו, כדכתיב בתהלים שם (ח', ה' ו') וז"ל, מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, ותחסרהו מעט מאלקים וכבוד והדר תעטרהו, עכ"ל.

ומשום כך התורה נקראת שבי, שבהיותה כולה רוחנית עיקר מקומה בעליונים, והימצאה בתחתונים הוא בגדר שבי, שנלקחה חוץ ממקומה הראוי לה על ידי מלחמה, דמהות שבי היינו התגברות כח שלטון א' להחזיק ולשלוט בדבר אשר מצד טבעו שייך לשלטון אחר. ושבי מלשון לשוב, כלומר דבר שבמקום הימצאו צריך לשוב אל מקומו הראוי לו.

ומבואר בזה הא דאיתא בזהר (נשא ח"ג קמ"ח, בלק ח"ג קצ"ב) וז"ל, הדא הוא דכתיב עלית למרום שבית שבי, ומאי שבי, שכינתא וכו', עכ"ל. והיינו, שע"י לקיחת התורה אל התחתונים אף השכינה כביכול נלקחה עמה, ועל ידה השרה שכינתו על התחתונים, וכמאמרם (שמות רבה פרק ל"ג) וז"ל, אדם לוקח חפץ שמא יכול לקנות בעליו, אבל הקב"ה נתן תורה לישראל ואומר להם כביכול לי אתם לוקחים וכו', עכ"ל. וזה ענין המשך הפסוק בתהלים שם (ס"ח, יט) וז"ל, עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם ואף סוררים לשכן י-ה אלוקים, עכ"ל. ופירש"י שם וז"ל, עלית, אתה נגיד עמו משה בן עמרם, למרום, שבית שבי, את התורה, ולקחת מתנות, מן העליונים, ולתתם לבני אדם, ואף סוררים לשכון י-ה אלוקים, אף עוד גרמת ששכן הקב"ה במשכן בתוך עם, שהיו סוררים וממרים ומקציפים אותו, עכ"ל. והיינו שהשכינה כביכול שבויה אצל התחתונים על ידי התורה שנשבת שם.

וכתוב בזהר (ח"ג קצ"ג) מה אשתאר מנהון, ההוא שבי דכתיב עלית למרום שבית שבי וגו', אוספו וחטאו מה כתיב וישמע הכנעני מלך ערד, וכתיב וילחם בישראל וישב ממנו שבי וכו', עכ"ל. והיינו מש"כ בסדר חקת (כ"א, א' ג') וז"ל, וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי, וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתן תתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם, וישמע ה' בקול ישראל ויתן את הכנעני ויחרם אתהם ואת עריהם ויקרא שם המקום חרמה, עכ"ל. ובילקוט שמעוני שם (רמז תשס"ד) וז"ל, כיון ששמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד מיד נתגרה בהם וכו', אתה מוצא במות אהרן יצא עליהם [עמלק] וחזרו לאחוריהם שבע מסעות, שנאמר ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן, וכי שם מת אהרן והלא בהר ההר מת דכתיב וימת אהרן שם בראש ההר, אלא ללמדך שחזרו לאחוריהם וכו', אמר עשו לעמלק וכו', המסורת הזו יהי בידך, כשתראה שנתקלו בדבר הוי קופץ עליהם וכו', וכן בשעה שמת אהרן שנאמר וישמע הכנעני וכו', זה שאמר הכתוב ובצלעי שמחו ונאספו ונאספו עלי נכים, כשאני צולע מעט נאספו עלי וכו', וישמע הכנעני, מנין לכותי שקונה ישראל למעשה ידיו, דכתיב וישב ממנו שבי (כתוב ברמז תרס"ז) וכו', עכ"ל.

כיון ששמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד מיד נתגרה בהם, כלומר בהסתלקות אהרן נחלשו כוחות הקדושה, וממילא נסתלק עמו ענני כבוד, צלתא דמהימנותא, והיינו בחינת סילוק השכינה. ומשום כן חזרו בני"י לאחוריהם שבע מסעות, שנסוגו מהשגות הרוחניות שהשיגו בשבע מסעות שקדמו למיתת אהרן, שכל מסע ומסע היינו מסע של התעלות רוחנית להדבק בה'. ומאחר ונחלשו כוחות הקדושה התגברו כוחות הטומאה, וניתן להן היכולת להחזיק ולשלוט בדבר אשר שייך מצד טבעו לשלטון הקדושה, שניתן רשות להילחם בישראל אשר מצד טבעו שייכים לשלטון הקדושה, וישב ממנו שבי. וזה מה שאמר עשו לעמלק, כשתראה שנתקלו בדבר ונחלשו כוחות הקדושה, הוי קופץ עליהם בכוחות הטומאה לשלוט בהן. וזה ענין כשאני צולע מעט ונפגמו בי כוחות הקדושה, נאספו עלי כוחות הטומאה לשלוט בי. וזה ענין מה שאמרו מנין לכותי שקונה ישראל למעשה ידיו דכתיב וישב ממנו שבי, דמאותה שעה ניתן היכולת לשלטון הטומאה, כלומר עובד כוכבים, לקנות ולשלוט בישראל, שמצד טבעו שייך לשלטון הקדושה.

וידר ישראל נדר לה' וגו', ישראל על שם יעקב אבינו שנדר בעת צרה, כמאמרם וז"ל (ב"ר פ"ע א' ב'), וידרו ישראל אין כתיב כאן אלא וידר ישראל, ישראל סבא, עכ"ל. ואיתא בתוס' למסכת חולין (דף ב' ב')

ע"ב ד"ה אבל) וז"ל, וא"ת לרבי מאיר דאין טוב שיהא נודב ומשלם כל עיקר וכו', והא כתיב (בראשית כח) וידר יעקב נדר, וכתיב (יונה ב) את אשר נדרתי אשלמה, וי"ל דבשעת צרה שרי, כדאמרינן בבראשית רבה וידר יעקב נדר לאמר, לאמר לדורות שיהיו נודרים בעת צרה, עכ"ל. והיינו, דלר"מ טוב אשר לא תדור ולא ישתדל לתקן, פן לא ישלם ויקלקל. שאני בעת צרה דטוב לידור, משום דעת צרה מהותה התגברות כוחות הטומאה על כוחות הקדושה, ובכה"ג חייב אדם להוסיף חיל לכוחות הקדושה ע"י קידוש החול, והיינו ענין הנדרים, שנודר להקדיש דבר שמצד טבעו אינו קדוש אלא חולין. וזה ענין מאמרם בהא דכתיב נתן נתן, נתן העם, נתן השבי. וזה ענין והחרמתי את עריהם, פירש חרם לה; כלומר תוספת קדושה בדבר שמצד טבעו הוא חולין, ובזה הוסיפו חיל לכוחות הקדושה וחזרו לתקפן מול כוחות הטומאה, וממילא וישמע ה' לקול ישראל וגו'.

ועיקר מקום השראת השכינה במקדש, כדכתיב וז"ל, עשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, עכ"ל (שמות כ"ה, ח'), והיינו על ידי התורה, שהמקדש הוא מקום לוחות והארון. ובחורבן בית המקדש כתיב (איכה א'; ה') עולליה הלכו שבי לפני צר, ובמדרש איכא רבתא שם וז"ל, עולליה הלכו שבי לפני צר, מיד ויצא מבת ציון וכו', כל הדרה, זה הקב"ה שנאמר הוד והדר לבשת וכו', עכ"ל. והיינו השכינה שהיתה כביכול שבויה בתחתונים מאז עת עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם ואף סוררים לשכן י-ה אלוקים, ובעת החורבן חזרה לעליונים. ובלשון שבאה כן יצאה, ותחסרהו מעט מאלוקים וכבוד והדר תעטרנהו, ויצא מבת ציון כל הדרה.

ומחורבן לחורבן, בהעלותי על זכרוני יום המר י"ב אדר א' תשס"ה, בו נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש, ועלה גיסי הגאון הר"ר שמואל בר אלימלך בלייער זצ"ל לגנזי מרומים, יום אשר נהפך לתאניה ואניה, ויצא מבת ציון כל הדרה, מארי גבר באמרי שפר, אורו זרח כאור שחר בבקעו, ואורו כבה בצהרי יומו, תורה תורה חגרי שק, איך נפל גיבור בתוך מלחמתך, ומי ישוב שערה לערוך מערכך, ומי ינעים אמרתך וקולו ערב, כארי ישאג ובסופה והב, נאהב בחייו, ובמותו לא נפרד, צר לנו עליך גיסי יקירי, כי נעמת לנו מאד.

ת.נ.צ.ב.ה.

תוכן העניינים

דף

יא ..... עדי חתימה ועדי מסירה כרתי

◊ פלוגתת ר"א ור"מ לדעת רש"י ◊ אי בעינן בכל השטרות עדי חתימה דוקא לאשווי שטרא ◊ אי מהני עדי חתימה לעדי קיום חללות כשרות הגט ◊ אי וכתב לה ספר כריתות איירי בכתיבת הגט או בחתימתו ◊ העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם ◊ וכתוב בספר וחתום ◊ אי חלות הכשר הגט הוי חלות דבר שבערוה ובעי עדי קיום ◊ אי לר' אלעזר בעינן עדי מסירה דוקא בגט ◊ אין כותבין במחובר לקרקע ◊ אי מעלת השטר שדיבורו בכתב מתקיים או דלא מצי אח"כ להכחיש שאמרו ◊ אי עיקר חלות הכשר הגט הוא בחתימתו או במסירתו ◊ חתמו שנינו ◊ אמאי בעינן עדות בשטרי קנין לר' אלעזר ◊ לא איברו סהדי אלא לשקרי ◊ תני חוץ מכגיטי נשים ◊ ההיא מתנתא דהוי חתימי עלה תרי גיסי ◊ אי בעינן בשטר קנין שיועיל אף לראיה ◊ שטרא אפסירא דארעא הוא ◊ אופן השליטה בקרקע לעומת אופן השליטה במטלטלין ◊ קרקע אינה נשמטת ◊ ממון שיכול להוציאו בדדיינן הקדישו קדוש ואף על גב דלא אפקיה ◊ גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולין להקדישו ◊ מסותא מקרקעי דכי יכול להוציאה בדדיינן ברשותיה קיימא ◊ קרקע אינה נגזלת ◊ עבדים נגזלים אע"ג דהוקשו לקרקעות ◊ החילוק בין קרקע ומטלטלין לענין מרא קמא נגד מוחזק ◊ בר שטיא זבין נכסי ◊ וליחזי פרה ברשותא דמאן קיימא ולהוי אידך המע"ה ◊ דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא ◊ החילוק בין קרקע ומטלטלין לענין מי מוחזק המשאל או השואל ◊ קרקע בחזקת בעליה עומדת ◊ מסר לו עשר בהמות באפסר אחד קני ◊ אמאי לר' אלעזר לא בעינן עדים בגט להוכחה שנתגרשה ◊ הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו ◊ אי לר' אלעזר בשטר ראה אף ע"ח כרתי ◊ לר' אלעזר תקינו רבנן עדי חתימה מפני תיקון העולם ◊ אי לר' אלעזר בשטר קנין אף ע"ח כרתי ◊ אי פסול מזוייף מתוכו הוי מדאורייתא או מדרבנן ◊ ההיא מתנתא דהוי חתימי עלה תרי גיסי ◊ החילוק בין פסול מזוייף מתוכו בשטר קנין לפסול מזוייף מתוכו בגט ◊ הכותב בשטר כל קרקעותי מכורין לך חוץ מבית כור קרקע (שאינו מסויים) ◊ חצי שדה אני מוכר לך לוקח נוטל כחוש ◊ ההוא דאמר להו דיקלא לברת ◊ האומר תנו חלק לפלוני בנכסי קנה רביע ◊ בית בבתי אני מוכר לך מראהו עלייה, נפל, מראהו נפול ◊ הכותב שדי (שאינו מסויים) מכורה לך, שדה קטנה מכורה לו ◊ המוכר קרקע שאינו מסויים בקנין כסף ◊ אי קנין שטר נתפס באותה קרקע שנתכוון לה המוכר או כפי משמעות השטר ◊ הלכה כר' אלעזר בגיטין אבל לא בשטרות

כ ..... מפיהם ולא מפי כתבם

◊ אי מהני עדות שבשטר מדאורייתא או רק מדרבנן לר' הרמב"ם ◊ וכתוב בספר וחתום ◊ בדין הוא דקיום שטרות לא ליבעי ורבנן הוא דאצרוך ◊ כיון דקיום שטרות דרבנן הימנינהו רבנן דרבנן ◊ מתירין אשה להנשא על פי עדות שבשטר ◊ אי דנין דיני נפשות ודיני קנסות בעדות שבשטר ◊ דין עדות שבשטר אם אין העדים קיימים ◊ ואם

לא יגיד פרט לאלם ◊ אי מהני עדות בכתב ממי שראוי להעיד בפיו ◊ כל הראוי לבילה
 אין בילה מעכבת בו ◊ עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית
 דין ◊ עדי השטר שהוזמו נפסלו למפרע מעת חתימתן ◊ אי חשיב דנגמרה עדותן מזמן
 חתימתן או מזמן הקיום ◊ עדים בשטר מקויים אין יכולין לחזור בהן ◊ עדים בשטר שאינו
 מקויים יכולין לחזור בהן ◊ עדים שהוזמו אי נפסלו למפרע מעת התחלת ההגדה או מעת
 גמר ההגדה ◊ איתזמו להו אטביחה איתזמו להו נמי אגניבה ◊ קיום שטרות מדבריהם
 כדי שלא תנעול דלת ◊ אין מקיימין שטרות אלא בשלשה, וביום ולא בלילה ◊ ואלו
 נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן ◊ נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבי ◊ אי
 חוששין לזיוף בגט שאינו מקויים ◊ אי חוששין לזיוף בשטר ממון שאינו מקויים ◊ אין
 דיני האיסורין כדיני הממונות ◊ נשתתק מצי להעיד בכתב ידו בעדות אשה ◊ תקנו
 להצריך עדי חתימה שמא ימותו עדי מסירה ◊ דיני נפשות וקנסות דנפקי בתולדה משטרי מר
 קידושין וגירושין ◊ שטרות שעיקר התועלת בהם לענין דיני נפשות וקנסות

כח ..... בפני נכתב ובפני נחתם

◊ רבנן הוא דאצרוך ומשום עיגונא אקילו בה רבנן ◊ האי קולא הוא חומרא הוא דאתי בעל
 ומערער ופסיל ליה ◊ מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה ◊ עצמך ונכסיי קנויין
 לך ◊ כל נכסיי קנויין לך ◊ עצמו ליקני מידי דהוה אגט אשה ◊ נכסים לא ליקני מידי
 דהוה אקיום שטרות דעלמא ◊ מתוך חומר שהחמירו עליה בתחילה להצריך בפ"נ ובפ"נ הקילו
 עליה בסוף שערעורו בטל ◊ אם תיקנו דסגי לן בהימנותיה דחד או תיקנו להאמינו כבי
 תרי ◊ באו שני עדים והכחישו את השליח מהו ◊ כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי
 כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים ◊ כל מקום שהאמינה תורה וכו' בעד א' בסוטה
 שנשמאת ◊ כל מקום שהאמינה תורה וכו' בעד א' נאמן באיסורין ◊ האומר אמרתי לו
 לפלוני לתקן הטבל, והוא אמר לא תקנתיו ◊ שוחט שהעיד ששחט כראוי ובא אחר
 והכחישו ◊ כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה ◊ האמינה תורה עד א' בסוטה לטמא ולא
 לטהר ◊ אי סהדא בתרא בבאו זה אחר זה דומה לבאו בבת אחת ◊ אי איכא כל מקום
 שהאמינה וכו' בעד א' באיסורים ◊ עד א' שאמר נתנסך ואח"כ בא אחר והכחישו ◊ אי
 איכא כל מקום שהאמינה וכו' היכא דאף השני ראוי להאמינו כב' ◊ הקונה ריאה ואמר שהיא
 טריפה והמוכר אומר שהיא כשרה ◊ אי סהדא בתרא כעד אחד באיתחזק כיון דכבר הוחזק
 דינו על ידי סהדא קמא ◊ עד המסייע לפטור מן השבועה ◊ אי עדיף סהדא בתרא דמסייע
 למוחזק מסהדא קמא דמסייע למי שאינו מוחזק ◊ עד א' בעגלה ערופה מהימן כבי
 תרי ◊ עד א' במיתת הבעל מהימן כבי תרי ◊ אי עד א' בשבועה מהימן כבי
 תרי ◊ מיגו במקום עד א' לאפטורי משבועה ◊ כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד
 מחייבו שבועה ◊ עד אומר היה תנאי ועד אומר לא היה תנאי ◊ קיום שטרות אינו נוגע
 להקנאה כלפי שמיא אלא להוכחה ◊ אי סמכינן ארובא בספק שיש בו נפקותא לענין איסור
 ולענין ממון ◊ האי קולא הוא חומרא הוא, דאי מצרכת ליה תרי לא אתי בעל ומייתי סהדי
 ופסיל ליה ◊ אי מהימן כבי תרי במקום ב' עדים מכחישין אותו אצל בפ"נ ובפ"נ ◊ אינו
 מהימן כבי תרי במקום ב' עדים מכחישין אותו אצל מיתת הבעל ◊ אי מהימן כבי תרי במקום
 ב' עדים מכחישין אותו אצל סוטה ◊ אי מהימן כבי תרי במקום ב' עדים מכחישין אותו אצל

- ◇ עגלה ערופה ◇ מ"ד בפני ב' קסבר לפי שאין בקיאיין לשמה ומ"ד לפני ג' קסבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ◇ אי תיקנו להאמינו כעד א' באיסורים אינו צריך שלשה דאינו כקבלת עדות

דברי הבע"ל דבר בשטר - פרק א' ..... מ

אי מהני שטר שכתבוהו עדים לפעול חלות

- ◇ שטר שכתבוהו בעל דבר בשטר קנין בשטר קידושין בגט ובשטר ראה ◇ שטר שכתבוהו עדים בפרוזבול ובשטר ראה ◇ שטר שכתבוהו עדים בשטר קנין בשטר קידושין ובגט ◇ אמאי בעינן כתבוהו בעל דבר דוקא בשטר קנין בשטר קידושין ובגט

דברי הבע"ל דבר בשטר - פרק ב' ..... מב

הודאת בע"ל דין בנוגע לשטרות

- ◇ אי צריך נאמנות דהודאת בע"ל בשטר ראה ◇ נדון א' האם דיבר בע"ל בשטר או שהוא מזויף ◇ נדון ב' את"ל דיבר בע"ל בשטר, האם דיבר אמת או שקר ◇ שני דינים בהודאת בע"ל, אומדנא מסברא וגזיה"כ ◇ אי בשטר ראה איכא רק אומדנא או אף נאמנות מגזיה"כ ◇ אשר יאמר כי הוא זה, הרי שסמך על מקצת הודאתו ◇ כל האומר לא ליתי כאומר לא פרעתי דמי ◇ אי עדיף שטר ראה מעדים ◇ הודאת בע"ל חוץ לבי"ד ◇ הודאה למיפטרי' מקנס בזמן הזה ◇ שאני ר"ג דשלא בבי"ד אודי ◇ המודה בפני שנים ואמר אתם עידי ◇ עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז ◇ אי הודאה בשטר חשיב כהודאה בבי"ד ◇ הודאת בעל דין בשטר קנין ◇ לענין ממון סגי בעדי חתימה במקום הודאת בעל דין ◇ הודאת בעל דין בגט ובשטר קידושין ◇ בקידושין וגרושין לא מהניא הודאת בעל דין משום דמחייב לאחרים ◇ אי קידושין וגירושין זכות הוא לו או חובה ◇ המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו ◇ אמירה דאית בה חובה פורתא וזכות מרובה, אי אזלינן בתר הסך הכל או כל תוצאה בפני עצמה ◇ ביסוד שויא אנפשיה חתיכא דאיסורא והודאת בעל דין כמאה עדים ◇ האומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתני ◇ אמרה אני טמאה וחברתי טהורה ואמר לה עד אחד את טהורה וחברתך טמאה ◇ אי שויא אנפשיה הוא מדין נדרי איסור או מדין הודאת בעל דין כמאה עדים ◇ אי הודאת בע"ל נאמן בדרך בירור או דהוי כעין התחייבות ◇ אי עדיף שויא אנפשיה מעדים ◇ אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ◇ מעמדו של בי"ד נחלק לשני עניינים, א' להציל את העשוק, ב' לאפרושי מאיסורא ◇ הודאת בעל דין שייך למעמדו של בית דין להציל את העשוק ◇ שויא אנפשיה שייך למעמדו של בית דין לאפרושי מאיסורא ◇ איש ואשה שהודו זל"ז שנתקדשה לו ◇ איש דטעין קדשתך והיא מכשחת ◇ אי איכא שויא אנפשיה היכא דאית ליה הנאה מאמירתו ◇ אי האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה ואף להפסיד כתובתה ◇ אי חשיב דשויא אנפשה חתיכא דאיסורא במה ששטר קידושין יוצא מתחת ידה ◇ אי גזיה"כ דכי הוא זה איירי רק היכא דיש להאמינו מסברא או אפ' היכא דליכא להאמינו מסברא ◇ טען מזוייף ואח"כ נתקיים, ומביא עדים שפרע, אי מקרי הוחזק כפרן היכא דלא הו"מ לטעון פרוע ◇ אי מה להלן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי אף כאן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ◇ אי איסור אשת איש הוי חלק ממנהות האישות או רק תוצאה ◇ אי בעינן עדי קיום רק בענין שעבודי האישות או אף בענין איסור אשת איש ◇ מאי לישנא דרבנן

דאסר לה אכ"ע כהקדש ◊ ראובן קידשה חוץ משמעון ושמעון חוץ מראובן, קידושי שמעון
 לא אהנו למיסרא ◊ ב' עניינים של ייחוד לבעל, א' שאינה ברשות עצמה לסרב לו, וב'
 דמוכרת ואסורה אכ"ע בגללו ◊ אי איסור אשת איש תולדה מן השעבודים ◊ נתן לה
 גט ואמר הרי את מגורשת הימני ואי את מותרת לכל אדם ◊ ואשה גרושה מאישה לא יקחו,
 אפילו לא נתגרשה אלא מאישה לא יקחו ◊ לא נתגרשה אלא מאישה ומת, האם מקריא גרושת
 אחיו לענין יבום ◊ אי בהודאת בעל דין ושויה אנפשיה נאמן לגבי אחרים היכא דלא חב
 להם ◊ נאמן אתה לפסול את עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך ◊ לדברך עובד
 כוכבים אתה ואין עדות לעובד כוכבים ◊ החילוק בין הוא נאסר בקרובותיה וקרובותיה נאסרו
 בו ◊ באומר קדשתך והיא אומרת לא קדשתני אי חייב לה שאר כסות ועונה ◊ אי חשיב
 הבעל כבעל דין לענין איסור אשת איש ◊ דילמא אתי בעל מערער ופסיל ליה ◊ אם יש
 עליו עוררים יתקיים בחותמו ◊ אין אשה ממונו של בעל אלא ברשות עצמה היא להנשא ואנן
 לא מנעינן לה ◊ תשמישי עליך כופין אותה ומשמשתו דשעבודי משעבדת ליה ◊ האשה
 נקנית בשלש דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים ◊ קיחה קיחה משדה עפרון ◊ חלוק
 מעמדו של ב"ד הדין בספק קנין אישות מזה שדין בספק איסור אישות ◊ אמאי אין קידושין
 תופסין באשת איש, מצד האיסור או מצד הקנין ◊ מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין אף
 כל עריות לא תפסי בה קידושין ◊ אין חוששין לזיוף בגט שאין דיני האיסורין כדיני
 הממונות ◊ הנושא אשה על אשתו, אי מתפלגת החיוב עונה לאשתו הראשונה ◊ והא
 משתעבד לה מדאורייתא דכתיב שארה כסותח ועונתה לא יגרע ◊ ד' אין טפי לא כי היכי
 דנמטייה עונה בחדש ◊ אי איסור אשת איש תליא בקפידת הבעל ◊ ומעלה מעל
 באישה ◊ קינא לה דרך אברים, מהו דתימא בקפידא דבעל תליא רחמנא והא קא
 קפיד ◊ כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך ◊ מלך שמחל על כבודו אין כבודו
 מחול ◊ ת"ח שמחל על כבודו מחול דתורה דיליה ◊ דא"ל לא ניחא לי דתהוי
 לשמעון תרעומת עלי ◊ טענינן ליתומים להחזיק ולא להוציא

אי מהני שטר ראייה להקנות ..... סג

הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר ◊ הבא לידון בשטר ובחזקה ◊ שטר קנין
 ושטר ראייה הכתוב בשם אחר ◊ המוכר שדה לאשתו ◊ הני שטרי דידן שכתוב בהם שדי
 מכרתי לך בלשון עבר ◊ שטר שכתוב בו בפירוש שלא מכר לו בשטר ◊ שטר שכתובהו
 עדים אי מהני להקנות ◊ שטר העשוי בגופן של גוים ◊ שטרא אפסירא דארעא
 הוא ◊ אופן השליטה בקרקע לעומת אופן השליטה במטלטלין ◊ קרקע אינה
 נשמטת ◊ ממון שיכול להוציאו בדיינין הקדישו קדוש ואף על גב דלא אפקיה ◊ גזל ולא
 נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולין להקדישו ◊ מסותא מקרקעי דכי יכול להוציאה בדיינין
 ברשותיה קיימא ◊ קרקע אינה נגזלת ◊ עבדים נגזלים אע"ג דהוקשו
 לקרקעות ◊ החילוק בין קרקע ומטלטלין לענין מרא קמא נגד מוחזק ◊ בר שטיא זבין
 נכסי ◊ וליחזי פרה ברשותא דמאן קיימא ולהוי אידך המע"ה ◊ דכאיב ליה כאיבא אזיל
 לבי אסיא ◊ החילוק בין קרקע ומטלטלין לענין מי מוחזק המשאל או השואל ◊ קרקע
 בחזקת בעליה עומדת ◊ מסר לו עשר בהמות באפסר אחד קני

שתי הקנאות בשטר אחד ..... עג

◇ עצמך ונכסי קנויין לך תרי דבורי ניהו ◇ כל נכסי קנויין לך חד דיבורא הוא ◇ שטר שכתבוהו עדים בשטר קנין ◇ אי בעינן דיבור מיוחד לכל הקנאה והקנאה שבשטר ◇ הקונה כמה חפצים וכללן יחד כאחידה א' אפשר לעשות הקנאה א' לכולן ◇ אי בשותפים בחפץ שמכרו או שקנו איכא הקנאה א' או ב' הקנאות ◇ אי בשותפים ברשות משותפת שמכרו או שקנו איכא הקנאה א' או ב' הקנאות ◇ הכותב כל נכסיו לב' בנ"א והעדים קרובים לא' ממקבלים ◇ הכותב בשטר א' נתתי לראובן חצר ונתתי לשמעון שדה והעדים קרובים לא' מהם ◇ עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ◇ פלגינן דיבורא ◇ פלוני בא על אשתי ◇ עצמך ונכסי קנויין לך

שטר העומד לגבות כגבוי דמי - פרק א' ..... עו

מתו בעליהן עד שלא שתו

◇ פלוגתת ב"ש וב"ה אי נוטלות כתובתן ◇ אי שטר העומד לגבות כגבוי בדליכא שעבוד נכסים ◇ שטר חוב משמט, ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט ◇ מי מוחזק יותר בנכסי הלוה המשועבדים למלוה, הלוה או המלוה ◇ כל העומד לבצור כבצור דמי ◇ מי יימר דמזדקקין ליה בי דינא ◇ מי כאיב טפי בנכסי הלוה המשועבדים למלוה ◇ אי דמים של הלוואה עומדים בעין בקרקע המשועבדת ◇ גבו מעות אין לו גבו קרקע יש לו ◇ וכי שקיל נמי מעות בדמי קרקע שנשתעבד לו משעה ראשונה נוטלן ◇ אשת קרקעות של לוח אמאי לא הפסיד מלוה את מעותיו ◇ נכסין דאיניש אינהו ערבין ביה ◇ כי שקלא מעות הכתובה, אי בדמי קרקע שנשתעבד לכתובתה נוטלן ◇ כל שטרי הילך הוא משום שעבוד קרקעות

שטר העומד לגבות כגבוי דמי - פרק ב' ..... ע

ממון הכתוב בשטר כאילו מוחזק ביד המלוה

◇ שטר שנמצא גרר בין שיטה לשיטה, אי חוששין שמא שובר היה כתוב בו וגררו ◇ סיטראי ניהו ◇ מגו להוציא במאן דתפיס בשטרא ◇ שבועה דפוגמת כתובתה ◇ אם יש לו שטר וזה בא לפסול ראייתו אז זה יכול לקיימו ע"י מיגו ◇ כתובת אשה הוחזקה בידה לגבות כמי שגבת ממש ◇ כאילו טען הוא ששטר פרוע של מאתים יש לי בידך, ואיהי קא מודה שטר פרוע של מנה ◇ טען שיש לו שטר ואבד, ואידך טען פרעתי ונשבע, ואח"כ הוציא השטר, משלם ואינו חשוד ◇ אי חזקה דשטרך בידי מאי בעי אלימא לאפקועי ממונא ◇ רוב להוציא במאן דתפיס בשטרא

עדי חתימה ועדי מסירה כרתי

ואילו לדעת ר' מאיר משמע בגמ' פרק השולח דבעינן בכל השטרות עדי חתימה דוקא לאשווי שטרא, וכדיתבאר. וז"ל המתנ' שם (דף ל"ד ע"ב), העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם וכו', עכ"ל, והגמ' שם (דף ל"ו ע"א), מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום, אמר רבה לא צריכא, לרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה מפני תיקון העולם וכו', עכ"ל. ומבואר לר"מ דילפינן מוכתוב בספר וחתום להצריך עדי חתימה מדאורייתא. וצ"ב, דהא קרא איירי בשטרי ראייה כמבואר ברישיה דקרא שם (ירמיהו לב, מ"ד) וז"ל, שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים וגו', עכ"ל, וכן איתא להדיא בגמ' פרק האשה נקנית (דף כ"ו ע"א) וז"ל, בכסף מנלן אמר חזקיה אמר קרא שדות בכסף יקנו, ואימא עד דאיכא שטר דכתיב וכתוב בספר וחתום, אי כתיב יקנו לבסוף כדקאמרת, השתא דכתיב יקנו מעיקרא כסף קני שטר ראייה בעלמא הוא וכו', ובשטר מנלן, אילימא משום דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים, והאמרת שטר ראייה בעלמא הוא, אלא מהכא ואקח את ספר המקנה וכו', עכ"ל, וא"כ היאך ילפינן לר"מ גט ושטרי קנין משטרי ראייה להצריך עדי חתימה דוקא. ועל כרחק צ"ל דהבין ר"מ דהא דבעינן עדי חתימה דוקא בשטרי ראייה היינו כדי לאשווי שטרא, וא"כ שפיר ילפינן לגט ושטרי קנין, דלענין לאשווי שטרא כל השטרות שוין.

ואיפליגו ר"א ור"מ נמי אי מהני עדי חתימה לעדי קיום דחלות הכשר הגט, כלומר חלות שם ספר כריתות (כמש"כ רש"י פרק

איתא בגמ' פרק האיש מקדש (דף מ"ח ע"א) וז"ל, א"ר נחמן בר יצחק הכא במאי עסקינן כגון שקדשה בשטר שאין עליו עדים, ור"מ לטעמיה דאמר עדי חתימה כרתי, ור' אלעזר לטעמיה דאמר עדי מסירה כרתי וכו', עכ"ל, וכעין זה בדוכתי טובא. והרי לר' רש"י מצינו דאיפליגו ר"א ור"מ אי עדי מסירה או עדי חתימה כרתי לגבי שלשה נדונים שונים, אי לגבי הנדון אי בעינן בכל השטרות עדי חתימה דוקא לאשווי שטרא, ב' לגבי הנדון אי מהני עדי חתימה לעדי קיום דחלות הכשר הגט, וג' לגבי הנדון אי איירי הא דאמר רחמנא וכתב לה ספר כריתות בכתיבת הגט, כפשוטו, או וכתב היינו וחתום. וצ"ב מהו שורש פלוגתתם דר"א ור"מ, והיאך נפקי כל הנך נדונים מנדון אחד אי עדי מסירה או עדי חתימה כרתי.

איפליגו ר"א ור"מ לר' רש"י אי בעינן בכל השטרות עדי חתימה דוקא לאשווי שטרא, כמבואר בדברי ברש"י פרק המביא בתרא (דף כ"ב ע"ב), וז"ל בד"ה ר' אלעזר היא, דאמר חתימת הגט אינה מן התורה, ולא סגי למיתביה בלא עדי מסירה דאינהו הוא דעבדי כריתות, דעל כרחיק בעינן עדים דילפינן (לקמן דף ז) ערוה דבר דבר מממון, והלכך לא חיישינן לדלמא מזייפא, דהא אמרן צריכי למיקרייה ואי הוה ביה תנאה אינהו ידעי וכו', עכ"ל. וממש"כ דעל כרחיק בעינן עדים דילפינן ערוה דבר דבר מממון, מבואר דלר' אלעזר לא בעינן עדים בגט אלא רק מצד עדי קיום דחלות הכשר הגט, ואילו לאשווי שטרא לא בעינן עדות כלל (ושו"מ שכן כתב הקצות ס' מ"ב בביאור דברי רש"י).

דאמר חתימת הגט אינה מן התורה אלא מפני תיקון העולם, הילכך וכתב דקרא אכתב הגט קאי, עכ"ל. וז"ל רש"י שם בד"ה חתמו שנינו, בסיפא דמתני' תלשו חתמו ונתנו לה כשר, ואע"פ שנכתב כולו במחובר, דכי כתיב וכתב דקרא אחתימת עדים שהיא עיקר, ור' מאיר היא, עכ"ל.

וצ"ב כאמור, מהו שורש פלוגתתם דר"א ור"מ, והיאך נפקי כל הנך נדונים מנדון אחד אי עדי מסירה או עדי חתימה כרתי.

ב) והנראה בזה, דאיפליגו ר"א ור"מ ביסוד מעלת שטר מהו, דשטר מהותו דיבור בכתב, ויתכן בזה אחת משתי מעלות, או דאלימא דיבור בכתב מאחר והוא מתקיים לאורך זמן ואינו עובר חולף ופורח כהבל פיו, וזה אלימות מצד הגמירות דעת, שהמדבר דיבור שמתקיים לאורך זמן גמיר בדעתיה טפי, וגם אלימות מצד עצם הדיבור, שדיבור בכתב המתקיים לאורך זמן חשיבא טפי מדיבור על פה דחולף עובר ופורח. או דאלימא דיבור בכתב משום דהוי דיבור דלא מצי אח"כ להכחיש שאמרו, ואע"ג שדיבור בפני עדים נמי לא מצי להכחיש שאמרו, היינו רק בפניהם, מיהו שלא בפניהם וכגון שהלכו למדה"י או שמתו, שפיר מצי להכחיש שאמרו, משא"כ בדאיכא שטר ביד חבירו לעולם לא מצי להכחיש שאמרו.

ונראה דס"ל לר' אלעזר דמעלת השטר הוא בזה דהוי דיבור המתקיים לאורך זמן ואינו עובר חולף ופורח כהבל פיו, ולזה לא בעינן עדים, דאף המוסר לחבירו כתב סופר ללא עדות הרי דיבור דיבור אלים המתקיים לאורך זמן. ולכן מבואר אמאי לר'

האיש מקדש שם לפרש עדי מסירה כרתי וז"ל, כרתי, משוי ליה ספר כריתות, עכ"ל), דהוי חלות דבר שבערוה ובעי עדי קיום. ור"א ס"ל דלא מהני עדי חתימה לעדי קיום דחלות הכשר הגט, כמבואר בדברי רש"י פרק המביא בתרא שם (דף כ"ב ע"ב) במש"כ וז"ל, ולא סגי למיתביה בלא עדי מסירה דאינהו הוא דעבדי כריתות, דעל כרחיך בעינן עדים דילפינן ערוה דבר דבר מממון וכו', עכ"ל, וחזינן דלר' אלעזר בעינן עדי מסירה דוקא לעדי קיום ולא מתכשר הגט בעדי חתימה (וכן כתב רש"י לעיל שם בדף כ' ע"ב), ועל כרחק לר"א לא מהני עדי חתימה לעדי קיום דחלות הכשר הגט. ואילו בד' ר"מ דגט מתכשר בעדי חתימה על כרחק צ"ל דפליג אדר' אלעזר וס"ל דשפיר מהני עדי חתימה לעדי קיום דחלות הכשר הגט.

ואיפליגו נמי ר"א ור"מ אי איירי הא דאמר רחמנא וכתב לה ספר כריתות בכתבת הגט כפשוטו, או וכתב היינו וחתם, וכמבואר בהא דאיתא בגמ' פרק המביא בתרא (דף כ"א ע"ב) וז"ל, מתני', אין כותבין במחובר לקרקע, כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר, רבי יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתמתו בתלוש וכו', גמ', כתבו על המחובר, והאמרת רישא אין כותבין, אמר רב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף וכו', ור' אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי, וה"ק אין כותבין טופס שמא יכתוב תורף, כתבו לטופס ותלשו, כתבו לתורף ונתנו לה כשר, וריש לקיש אמר חתמו שנינו, ורבי מאיר היא דאמר עדי חתימה כרתי, והכי קאמר, אין כותבין תורף גזירה שמא יחתום, כתבו לתורף, תלשו, חתמו ונתנו לה כשר וכו', עכ"ל. ופירש"י שם וז"ל בד"ה ור' אלעזר היא, מתני' דבעי כתיבה בתלוש דדריש וכתב דקרא אכתב הגט ולא אחתימת עדים רבי אלעזר היא,

מתחת ידי האשה דאיהו מסרו לה. ומאחר ועיקר מעלתו כבר איתנהו בשעת החתימה, לכן ס"ל לר"מ דשפיר מהני עדי חתימה לעדי קיום דחלות הכשר הגט, דעיקר חלות הכשר הגט הוא בחתימתו.

ולפיכך לר"מ וכתב על כרחק איירי בחתימתו, שהוא עיקר מעלת הגט.

ג) **ומבואר** בדברי רש"י דלר' אלעזר לא בעינן עדים בגט אלא מצד עדי קיום, ואילו לאשוויי שטרא לא בעינן עדות כלל כאמור. ועל כרחק הא דבעינן עדות בשטרי ראייה היינו משום דאל"כ ליכא ראייה בשטר כלל, דילמא מזוייף הוא. ואם כן, צ"ב לר' אלעזר אמאי בעינן עדות בשטרי קנין דממון, דלכא' לא בעינן עדי קיום בממון, וכמבואר בגמ' פ' האומר (דף ס"ה ע"ב) וז"ל, מר זוטרא ורב אדא סבא בני דרב מרי בר איסור פליג ניכסייהו בהדי הדדי, אתו לקמיה דרב אשי אמרו ליה, על פי שני עדים אמר רחמנא, דאי בעי למיהדר לא מצי הדרי בהו, ואנן לא הדרי, או דלמא לא מקיימא מלתא אלא בסהדי, אמר להו לא איברו סהדי אלא לשקרי וכו', עכ"ל. ולכא' ראייה נמי לא בעינן בשטרי קנין דממון, דעשוויין להקנאה ולא לראיה.

ועל כרחק ס"ל לרש"י דבעינן עדות בשטרי קנין לר' אלעזר, כמבואר בדברי רש"י פרק המביא קמא (דף י" ע"ב), וז"ל המתני' שם, כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים, אע"פ שחותמיהם עובדי כוכבים, כשירים, חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים, ר"ש אומר אף אלו כשירין, לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט, עכ"ל. ובגמ' שם, קא פסיק ותני, לא שנא מכר ל"ש מתנה, בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמייהו הוא דקנה, ושטרא

אלעזר אין צורך בעדות לאשוויי שטרא, ומשום כך הבין ר"א דוכתוב בספר וחתום אינו אלא עצה טובה.

ועוד, לפי"ז אין מעלת השטר בעת הכתיבה אלא רק בעת המסירה, דהרי בעת שכתבו עדיין לא גמר בדעתו עד שמסרו, דילמא ימלך ולא ימסרנו, וכן ליכא דיבור אלים מצד עצמו כל עוד שלא מסרו, דילמא ימלך ולא ימסרנו, ודוקא בעת שמסרו איכא דיבור אלים המתקיים לאורך זמן. ומבואר בזה אמאי לר' אלעזר בעינן עדי קיום בשעת המסירה דוקא, דבעינן עדי קיום בשעת עיקר חלות הכשר הגט, ורק בעת המסירה חל עיקר הכשר הגט ומעלתו.

ולפיכך לר"א וכתב היינו כפשוטו, הכתיבה ולא החתימה, דלדידיה לא בעינן כלל חתימת הגט מן התורה.

ואילו לר' מאיר נראה דמעלת השטר הוא בזה דהוי דיבור דלא מצי אח"כ להכחיש שאמרו, וזה יתכן רק בדאיכא הוכחה על ידי עדים החתומים בו (או על ידי כתב ידו) שאינו מזוייף. ולכן בעינן עדות לאשוויי שטרא, והבין ר' מאיר דוכתוב בספר וחתום הוא מדאורייתא לאשוויי שטרא. ולזה לא מהני עדי מסירה, דעדיין מצי להכחיש שאמרו אם מתו או הלכו למדה"י כאמור.

ולפי"ז עיקר מעלת השטר כבר איתנהו בשעת החתימה, ואע"ג דעדיין לא אמרו עד שעת המסירה, מ"מ הא דלא מצי אחר כך להכחיש שאמרו היינו על ידי העדי חתימה דוקא, דמיד בשעת החתימה כבר איכא הוכחה שאינו מזוייף. ולא חיישינן שיכחיש מסירתו, דאנן סהדי היכא דיוצא

בעיני נמי דיועיל השטר לראיה, כדי שבמסירת השטר יחשב דמסר ללוקח השליטה בקרקע, כדיתבאר.

איתא בגמ' פרק האשה נקנית (דף כ"ז ע"א) וז"ל, ת"ש וכו', שלשה שטרות הן תרי הא דאמרן, אידך אם קדם מוכר וכתב לו את השטר, כאותה ששנינו כותבים שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו, כיון שהחזיק עמו בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא, שמע מינה לא בעינן צבורים בה, שאני שטר דאפסירא דארעא הוא וכו', עכ"ל. ופירש"י שם וז"ל בד"ה אפסר, קבישט"ר, כלומר בית אחיזתה, וכגון קרקע דמי עכ"ל.

וכדי לבאר ענין שטרא אפסירא דארעא, נצטרך להקדים בביאור החילוק בין אופן השליטה בקרקע לאופן השליטה במטלטלין.

(ה) **הרי** חלוק אופן השליטה בקרקע מאופן השליטה במטלטלין, דאצל מטלטלין עיקר השליטה בהם הוא על ידי תפיסתם, שהמחזיק בהם מצי לשומטם ולהבריחם ולהטמינם ואף לכלותם, וממילא מי שאינו מחזיק בהם אינו שולט בהם. משא"כ בקרקע, היות ואינה מיטלטלת ונשמטת, לכן אין עיקר אופן השליטה בה על ידי תפיסתה, שהמחזיק בקרקע לא מצי לשומטה ולהבריחה או להטמינה, ואף לא לכלותה. וממילא, מי שאינו מחזיק בקרקע יתכן ועדיין שולט בה, אם רק יוכל להוכיח בבית דין שהיא שלו, שהרי הדיינים יוציאו את הקרקע מידי המחזיק בו. נמצא, דעיקר השליטה בקרקע אינו על ידי תפיסתה אלא על ידי היכולת להוכיח שהיא שלו בבית דין, ואם בידו ההוכחה, אף אם הקרקע מוחזקת כעת ביד אחרים, כבר חשיב

ראיה בעלמא הוא, דאי לא יהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו וכתבין ליה שטרא, אלא מתנה במאי קא קני, לאו בהאי שטרא, והאי שטרא חספא בעלמא הוא, אמר שמואל דינא דמלכותא דינא, ואב"א תני חוץ מכגיטי נשים, עכ"ל.

רז"ל רש"י שם בד"ה תני חוץ מכגיטי נשים, כל שטרות שהן כגיטי נשים שעל ידי השטר הדבר נגמר, דהיינו נמי שטר מתנה, וה"ה נמי דמצי לשנויי בעדי מסירה ישראל, דאינהו משוי ליה שטרא, אלא שינויא דחיקא הוא דשנינן לעיל הכי וכו', עכ"ל. וחזינן דשטר קנין לר' אלעזר כשר רק בעדי מסירה דאינהו משוי ליה שטרא (ואילו מדברי רש"י אצל ההיא מתנתא דהוי חתימי עלה תרי גיסי, פרק זה בורר דף כ"ח ע"ב, אין להוכיח דבעינן עדים בשטר קנין לר' אלעזר, וז"ל רש"י שם בד"ה זיל קנייה בעדי מסירה, אם יש לך עדים אחרים שמסר לך שטר זה בפניהם הביאם ויעידו ותהיה שלך, דסבר כר' אלעזר דאמרינן במסכת גיטין (ג, ב:) אפילו לא חתמו בו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים, שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם, עכ"ל. ומדנקט רש"י הביאם ויעידו ותהיה שלך, על כרחך איירי שם לא רק לענין הדין כלפי שמיא היאך מתכשר שטר מתנה, דא"כ אין צורך שיבואו ויעידו, אלא הו"ל למימר רק אי נמסר לך בעדי מסירה כשר, אלא על כרחך איירי שם לענין טוען ונטען, דטענינן מזוייף לנותן מתנה שלא בפניו, ולא מהני עדים החתומים מאחר וקרובים נינהו, ולזה בעי להביא עדי מסירה ויעידו לסלק חשש זיוף, וא"כ משם אין הכרח דשטר קנין מתכשר רק בעדי מסירה).

(ד) **והנראה** בזה, דלד' רש"י אצל שטרי קנין דממון בעינן עדות כדי שיועיל אף לראיה, דאם אינו מועיל לראיה אף לקנין אינו מועיל, דלבד מה דבעינן לשון הנני מוכר לך שדי כדי לפעול קנין,

דהא [ד]קרקע אינה נגזלת אינו מן המקרא אלא משום דאי אפשר לזוזה ממקומה, אבל עבדי דניידי אע"ג דהוקשו לקרקעות יעבור בלא תגזול, עכ"ל.

ז) **ומבואר** נמי בזה הא דכתבו התוס' פרק האשה שנתארמלה דשאני קרקע ממטלטלין לענין מרא קמא נגד מוחזק, וז"ל הגמ' פרק האשה שנתארמלה שם (דף כ' ע"א), בר שטיא זבין נכסי, אתו בי תרי אמרי כשהוא שוטה זבין ואתו בי תרי ואמרי כשהוא חלים זבין, אמר רב אשי אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת בר שטיא וכו', עכ"ל. וז"ל התוס' שם (ד"ה ואוקי), ואוקי ארעא בחזקת בר שטיא, דוקא בקרקע הוא דאמרינן הכי, אבל במטלטלים אמרינן דהווי בחזקת המוחזק, כדאמר בפרק השואל (ב"מ דף ק). גבי המחליף פרה בחמור, דפריך וליחזי פרה ברשותא דמאן קיימא ולהוי אידך המע"ה, ומשני דקיימא באגם וכו', עכ"ל.

וחזינן דלגבי מטלטלין עדיף כח המחזיק בהם מכח המרא קמא, ואילו בקרקע עדיף כח המרא קמא מכח המחזיק בה. ולהאמור מבואר, דדוקא במטלטלין דלמחזיק בהם שליטה גמורה, דהא מצי לשומטם ולהבריחם ולהטמינם ולכלותם, התם אמרינן דמוחזק עדיף ממרא קמא, דהמוציא מחבירו עליו הראיה כדאיתא פרק שור שנגח את הפרה (דף מ"ה ע"ב, מ"ו ע"ב) וז"ל, מנין להמוציא מחבירו עליו הראיה וכו', סברא הוא דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא וכו', עכ"ל, והמרא קמא דקאתי להוציא מטלטלין מן המוחזק כאיב ליה כאיבא של ממש כאמור. משא"כ בקרקע דליכא למחזיק בה שליטה גמורה, דהא לא מצי לשומטם ולהבריחם ולהטמינם ולכלותם, התם עדיף מרא קמא מן המוחזק,

הקרקע עכשיו בשליטתו, שהרי בידו להוכיח ולהחזיק בה על ידי הדיינים, ולכן חשיב כאילו כבר עכשיו מחזיק בה.

ובזה מבואר הא דאיתא בגמ' פרק שנים אוחזין (דף ד' ע"א) וז"ל, מאי הוי עלה דמסותא, תא שמע, דאמר רבי חייא בר אבין הוה עובדא בי רב חסדא ורב חסדא בי רב הונא, ופשטה מהא דאמר רב נחמן כל ממון שאין יכול להוציאו בדיינין, הקדישו אינו קדוש, הא יכול להוציאו בדיינין הקדישו קדוש, אף על גב דלא אפקיה, והאמר רבי יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים, שניהם אינם יכולין להקדישו, זה לפי שאינה שלו וזה לפי שאינה ברשותו, מי סברת במסותא מטלטלין עסקינן, במסותא מקרקעי עסקינן, דכי יכול להוציאה בדיינין ברשותיה קיימא וכו', עכ"ל. ופירש"י שם בד"ה מקרקעי, דכל היכא דאיתיה ברשות מריה קיימא, דקרקע אינה נגזלת וכו', עכ"ל. וחזינן דאצל מטלטלין כל שמוחזקים בידי הגזלן לא מצי בעלים להקדישם משום דחשיבי אינן ברשותו דבעלים, ואף אם ביד הבעלים ההוכחה שהם שלו. משא"כ בקרקע, אף שמוחזקת בידי הגזלן, אם ביד הבעלים ההוכחה שהיא שלו מצי להקדישה, דעל ידי ההוכחה חשיב הקרקע כבר עכשיו ברשותו דבעלים.

ו) **ומבואר** נמי בזה הא דקרקע אינה נגזלת וכדפירש רש"י שם, דגזילה מהותו דבר שנלקח ונשמט מרשות בעליו ומשליטתם שלא מרצונם, ואילו בקרקע לעולם אי אפשר לשומטה מרשות בעליה ומשליטתם, ולכן אינה נגזלת ולית בה תשלומי גזילה. ומבוארין בזה דברי התוס' פרק איזהו נשך (דף ס"א ע"א ד"ה אלא) וז"ל, וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ובגזל עבדים וכו',

משא"כ בגט דלא בעינן עדות כדי שיועיל לראיה, אלא רק מצד עדי קיום, דאין השליטה באשה על ידי ההוכחה.

(י) ושוב מצאתי עצם הסברא מפורש בדברי רבינו גרשום פרק גט פשוט (דף קס"ט ע"ב), וז"ל הגמ' שם, רשב"ג אומר הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו, וחכ"א מתנתו קיימת, מאי טעמא דרשב"ג וכו' אמר רבה באותיות נקנות במסירה קמיפלגי, רשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה, ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה וכו', עכ"ל. וז"ל רבינו גרשום שם, בד"ה ורבן שמעון בן גמליאל אומר אותיות נקנות במסירה, דכיון שמסר והחזיר לו השטר חזרה הקרקע לבעליו, דשטרא אפסירא דארעא הוא, עכ"ל.

ולענין אי מהני מסירת שטר ראיה גרידא להקנות, איפליגו בזה הראשונים, ובדעת רש"י נראה דלא מהני, עיין מה שכתבנו בזה להלן בענין אי מהני שטר ראיה להקנות.

(יא) והיוצא לפמ"ש"כ בד' רש"י, דמחד גיסא בגט לר' אלעזר לא מהני עדי חתימה אלא בעינן עדי מסירה דוקא, כמש"כ רש"י להדיא בפרק המביא קמא שם (דף כ"ב ע"ב) דלא סגי למיתביה בלא עדי מסירה, דלא מהני עדי חתימה לעדי קיום דחלות הכשר הגט כאמור. ואילו מאידך גיסא, בשטר ראיה על כרחך מהני עדי חתימה אף לר"א, דאיתא פרק השולח (דף ל"ו ע"א) וז"ל, העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם, מפני תיקון העולם דאורייתא הוא, דכתיב וכתוב בספר וחתום, אמר רבה לא צריכא, לרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה מפני תיקון העולם, דזמנין

שהמרא קמא דקאתי להוציא קרקע מן המחזיק בה לא כאיב ליה כאיבא של ממש, דלעולם בנקל יכול להוציאה אם רק יש לו הוכחה.

(ח) ומבוארין נמי בזה דברי התוספות שלהי פרק השואל (דף ק"ג ע"א ד"ה פרדיסי) וז"ל, דהתם יד לוקח על התחתונה שהמוכר מוחזק, והכא יד המשאיל על התחתונה שהשואל מוחזק, וכ"ת לא מקרי שואל מוחזק כיון שסופו להחזיר ואין נשאר בידו, כדאמר לעיל קרקע בחזקת בעליה עומדת ואפי' בסוף החדש, לא דמי, דדוקא קרקע שאין יכול להצניע לשמטו מיד בעלה אזלינן בתר חזקה קמא, אבל במטלטלין אזלינן בתר מאן דתופס השתא היכא דליכא חזקת קרקע כנגדה, עכ"ל.

(ט) ולפי"ז מבואר הא דאיתא בגמ' פרק האשה נקנית שם דשטרא אפסירא דארעא, שהרי אפסר פירושו המושכות אשר על ידי אחיזתן שולט האדם בבהמה, ומנהיגו ומטלטלו ממקום למקום. ואצל קרקע האפסר הוא השטר שיש בו ההוכחה, שעל ידו שולט האדם בקרקע כאמור.

והשתא, כשם שמסירת אפסר הבהמה מהני להקנות הבהמה, כמבואר בגמ' פרק האשה נקנית שם (דף כ"ז ע"ב) וז"ל, מסר לו עשר בהמות באפסר אחד ואמר ליה קני מי לא קני וכו', עכ"ל, נראה בד' רש"י שמסירת שטר קנין מהני להקנות רק בשטר שהוא אפסירא דארעא, כלומר שיש בו הוכחה שאכן קנאה ועל ידו שולט בקרקע, ורק בכה"ג מהני שטר קנין להקנות על דרך מה דמהני מסירת אפסר הבהמה.

רש"י דפסול מזוייף מתוכו אצל גט הוא רק מדרבנן, וכן כתב להלן פרק המביא קמא שם (דף י" ע"ב), וז"ל בד"ה מודה ר' אלעזר במזוייף מתוכו, דאע"ג דאמר ר' אלעזר גט שאין עליו עדים כשר, דוקא אין עליו עדים, אבל יש בו עדים פסולין פסול מדרבנן, דילמא קאתי למימסריה באפייהו ומיסמך עליהו, עכ"ל.

ואילן בדברי רש"י פרק זה בורר (דף כ"ח ע"ב) משמע דפסול מן התורה, דאיתא בגמ' שם אצל ההיא מתנתא דהוי חתימי עלה תרי גיסי דמודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול, ופירש"י וז"ל, במזוייף מתוכו, שחתמו בו עדים פסולים, שהוא פסול, דבמאי קני ליה, בהאי שטרא, האי שטרא חספא בעלמא הוא, עכ"ל.

ולאהאמור ניחא, דשאני בגט דלא מהני עדי חתימה לפעול חלות גירושין אלא רק לראיה בעלמא דנתגרשה, ולכן במזוייף מתוכו ליכא פסול בעצם כח הגט לפעול חלות גירושין, והגט פסול רק משום גזירה. משא"כ בשטרי קנין דממון דמהני עדי חתימה לפעול חלות קנין, לכן במזוייף מתוכו איכא פסול בעצם מהות השטר קנין והוי חספא בעלמא, אע"ג דאיכא נמי עדי מסירה.

ולאהאמור יש ליישב מש"כ רש"י פרק המביא קמא (דף ט' ע"ב) בד"ה ור"א שיאמר) מקושיות הראשונים שם, וז"ל רש"י, ומדקאמר ר"ש לעולם הוא בן חורין, אשמעינן לא שנא היכא דקנה שאר נכסים עמו, כגון שפירש השיוור ששייר חוץ מקרקע פלוני, דהשתא קנה עצמו ושאר נכסים חוץ מן השיוור, ולא שנא היכא דלא קנה שאר נכסים, כגון שלא הזכיר שם הקרקע ששייר, דכתב ליה חוץ מבית כור קרקע, דהשתא לא קנה

דמייתי סהדי אי נמי זימנין דאזלי למדינת הים וכו', עכ"ל. וז"ל רש"י שם בד"ה לר"א דאמר, בפ' בתרא (לקמן פו) עדי מסירה כרתי, דקתני ר' אלעזר אומר אפילו אין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר, והאי קרא עצה טובה קמ"ל, מפני תיקון העולם, דלמא מייתי עדי מסירה ומערער בעל לומר לא גירשתיה, עכ"ל. וחזינן לר' אלעזר דסמכינן אעדי חתימה לראיה בדליכא עדי מסירה, ועל כרחק מהני עדי חתימה לראיה אף לר' אלעזר.

ואצל שטרי קנין דממון, לפמש"כ דבעינן עדות בשטרי קנין לר' אלעזר רק כדי שיועיל לראיה, נראה דאף עדי חתימה מהני, כמו בשטר ראיה.

ושו"מ שכתב כן השיטה מקובצת בדעת רש"י פרק מי שהיה נשוי (דף צ"ד ע"א) אצל שני שטרי קנין היוצאים ביום א' וז"ל, פירש לפירושו [דרש"י] וכו', ולר' אלעזר אע"ג דעדי חתימה מהני מכל מקום כיון דעדי מסירה נמי כרתי וכו', עכ"ל (וע"כ כוונתו לשטרי קנין דממון דוקא, דאי בגט הא כתב רש"י להדיא בפרק המביא קמא דף כ' ודף כ"ב דלא מהני עדי חתימה).

וארווחנא בזה ליישב דברי רש"י בענין מזוייף מתוכו, וז"ל רש"י בפרק המביא קמא (דף ט' ע"ב) בד"ה ור"א היא דאמר עדי מסירה כרתי, ואין צריך לחתום בגט, וכי כתב קרא וכתב אכתובת הגט כתיב ולא אחתימת ידי עדים, ומתניתין בשכתבו סופר ישראל, ואשמעינן מתניתין דמודה ר"א במזוייף מתוכו בחתימת עדים פסולין שהוא פסול, ואע"ג דאיכא הכשר עדי מסירה, והאי פסולא מדרבנן גזירה דילמא אתי למיסמך עליהו בלא עדי מסירה, וכי אכשר ר"א היכא דלא חתימו עליה סהדי כלל, עכ"ל. הרי דנקט

נפול, עבד בעבדי אני מוכר לך ומת, מראהו מת, אלמא קנה וכו', עכ"ל.

ובחידושי הריטב"א מכתב יד (מוסד הרב קוק) הוסיף להקשות אדברי רש"י מהא דאיתא פרק גט פשוט (דף קע"ג ע"א) וז"ל, אמר רבא שטר לך בידי פרוע, הגדול פרוע והקטן אינו פרוע, חוב לך בידי פרוע שטרות כולן פרועין, אמר ליה רבינא לרבא אלא מעתה שדי מכורה לך, שדה גדולה מכורה לו, שדה שיש לי מכורה לך, כל שדותיו מכורין לו, התם יד בעל השטר על התחתונה וכו', עכ"ל, וחזינן דמהני מכר בשדה שאינו מסויים.

י"ד) והנראה בדעת רש"י בזה, דדוקא בשטר קנין לא מצי להקנות קרקע שאינו מסויים, משא"כ בקנין אחר כגון קנין כסף שפיר מצי להקנות קרקע שאינו מסויים, וכדיתבאר בסמוך. והא דתנן פרק בית כור שם חצי שדה אני מוכר לך יניח לו חצי שדהו, י"ל דאיירי בקנין אחר וכגון קנין כסף. והא דאיתא פרק שני דיני גזרות שם דאמר להו דיקלא לברת לא מיירי בשטר קנין אלא במצווה מחמת מיתה כמבואר ברש"י שם, וכן הא דאיתא פרק המוכר את הבית שם תנו חלק לפלוני בנכסי לא מיירי בשטר קנין אלא במתנת שכיב מרע כמבואר ברשב"ם שם. והא דאיתא פרק בתרא דמנחות שם ובפרק הנודר מן הירק (דף נ"ו ע"א) בית בבתי אני מוכר לך יד בעל השטר על התחתונה, י"ל דמיירי במכר לו בכסף והשטר לראיה בעלמא, וכמבואר בדברי רבנו אברהם מן ההר למס' נדרים שם דיתכן ואיירי דקני ליה בקנין כסף, עיי"ש. וכן בהא דאיתא פרק גט פשוט שם שדי מכורה לך שדה גדולה מכורה לו, י"ל דקני ליה בקנין כסף והשטר לראיה בעלמא, וכדמשמע בדברי רבנו גרשום שם וז"ל, שדה שיש לי מכורה

שום קרקע, דבכל חד וחד איכא למימר היינו ההוא דשייר, אפ"ה הוא בן חורין דהוא לאו קרקע הוא ולא שייריה וכו', עכ"ל.

והקשו עליו בתוס' שם (ד"ה לעולם) וז"ל, וקשיא, אע"ג דלא הזכיר שם קרקע מ"מ קנה כל קרקע דאית ליה, אלא שיד העבד על התחתונה ויקח האדון לעצמו בית כור מעידית שבנכסים, כדתנן בפרק בית כור (ב"ב דף קז:): חצי שדה אני מוכר לך יניח לו חצי שדהו, ומפרש התם דלוקח נוטל כחוש, דיד בעל השטר על התחתונה וכו', עכ"ל.

והקשה עליו הרמב"ן שם וז"ל, פי' רש"י וכו', אמר לו חוץ מבית כור קרקע ולא מצר ליה מצרים דלא קני שאר נכסים דמצי מדחי ליה מכל חד וחד וכו', ולענין הדין עצמו שהזכיר הרב ז"ל ק"ל, אי אמר ליה חוץ מבית כור קרקע ודאי קנה נכסים, דתנן חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהם ונוטל חצי שדהו, אלמא קנה אע"ג דמצי מדחי ליה לכל הצדדין, ומאי שנא משייר, ותו דגרסינן בפרק שני דיני גזרות (ק"ט ב') ההוא דאמר להו דיקלא לברת, אזול יתמי פלוג ולא יהבו לה דיקלא, סבר רב יוסף למימר היינו מתניתין וכו', א"ל אביי מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי ליה הכא דיקלא גבייהו הוא, ושמענין מינה דקנתה אותו דקל ונוטלתו מהן ומאביהן, ואע"ג דלא אמר לה דקל פלוני וכו', ותו קשיא הא דאמרינן בפ' המוכר את הבית (ס"ג א') תנו חלק לפלוני בנכסי שקנה רביע וכו', אבל זו קשה לי מן הראשונות דגרסינן בשלהי פרק בתרא דמנחות (ק"ח ב') א"ר הונא בר חייא בית בבתי אני מוכר לך מראהו עליה, ואסיקנא משום דגריעא ויד בעל השטר על התחתונה, ואיתה נמי במס' נדרים, וגרסי' נמי התם במנחות בית בבתי אני מוכר לך ונפל, מראהו

לו לבסוף, ושפיר מסר לו ללוקח ההוכחה והשליטה בה, ולכן שפיר מהני להקנותה (ואין לומר דמשמעות השטר היא לכחוש דוקא, דמצי מוכר לתת לו אף העידית שבקרקעות אם ירצה).

ונראה דרש"י פליג וס"ל דאף בשטר קנין הקנין נתפס באותה קרקע שנתכוון לה המוכר, ומאחר ולא מסר לו ללוקח ההוכחה והשליטה באותה קרקע לא מהני אותו שטר להקנות שום קרקע כמו שכתבנו.

ט"ז) ולהאמור יש לבאר הא דאיתא פרק המגרש (דף פ"ו ע"ב) וז"ל, אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' אלעזר בגיטין, כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אף בשטרות, ורב סבר בשטרות לא, הא קתני וגובה מנכסים משועבדים, רבי אלעזר תרתי אמר, ורב סבר כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא וכו', עכ"ל. ופירש"י שם, וז"ל בד"ה והלכה כר' אלעזר בגיטין, דעדי מסירה כרתי, ואפילו פסולא דרבנן ליכא, אבל לא בשטרות דכתיב בהן וכתוב בספר וחתום בירמיה (לב) בספר המקנה, עכ"ל.

ונראה דרב ס"ל דאיכא שני מיני שטרות, בגט שאינו עשוי לראיה אלא לגרש, יסודו דיבור אלים המתקיים לאורך זמן ואינו עובר חולף ופורח כהבל פיו. ולכן בגט לא בעינן עדות לראיה אלא רק לעדי קיום דחלות הכשר הגט, ועיקר חלות הכשר הגט הוא בשעת המסירה, ולכן עדי מסירה דוקא כרתי. ואילו בשטר קנין דממון דעשוי להקנות כאפסירא דארעא, עיקר מהותו ראיה, ויסודו דיבור דלא מצי אח"כ להכחיש שאמרו, ולכן עדי חתימה דוקא כרתי, וילפינן ליה מקרא דוכתוב בספר וחתום דמיירי בשטר ראיה, ואילו עדי קיום לא בעינן כלל בממון.

לך, משמע דמודה ששדותיו מכורין לו, עכ"ל, הרי נקט לשון הודאה, ומשמע דבשטר ראיה מיירי ולא בשטר קנין.

וביאור הדברים, דלפי מה שכתבנו בד' רש"י שמסירת שטר קנין מהני להקנות רק בשטר שהוא אפסירא דארעא, כלומר שיש בו ללוקח הוכחה שקנאה ועל ידו שולט בקרקע, שאני בנדון דידן דאין השטר אפסירא דאותה קרקע שנתכוון לה המוכר בעת מסירת השטר, דאדרבא לבסוף לא יזכה הלוקח אלא לכחוש שבהן, דמצי מוכר לשקר ולומר לכחוש שבהן נתכוונתי ובכך לדחותו לאיזה שירצה, ויד בעל השטר על התחתונה. נמצא דלא קיבל הלוקח בשטר זה את השליטה בקרקע הכתוב בו, ולכן ס"ל לרש"י דלא הועיל השטר להקנות שום קרקע כלל.

ט"ו) ואילו מקושיית הראשונים הנ"ל היה נראה דסבירא להו דלא בעינן בשטר קנין שיועיל לראיה, וא"כ שפיר הועיל השטר להקנות אותה קרקע שנתכוון לה המוכר אע"ג דלא ידעינן איזו היא. ובפועל הלוקח נוטל כחוש, דמצי מוכר לומר לכחוש נתכוונתי ויד בעל השטר על התחתונה כאמור.

מיהו יש לדחות, דאף אם הראשונים ס"ל כד' רש"י דבעינן שיועיל השטר קנין לראיה, עדיין י"ל דמהני שטר בכה"ג, ומשום דאין קנין שטר דומה לקנין כסף, דקנין כסף נתפס באותה קרקע שנתכוון לה המוכר, משא"כ בקנין שטר י"ל דאינו נתפס באותה קרקע שנתכוון לה המוכר אלא נתפס כפי משמעות השטר, ומשמעות השטר היא א' מן הקרקעות שירצה המוכר ליתן לו לבסוף. נמצא דשפיר הו"ל שטרא אפסירא דארעא, והיינו אפסירא דא' מן הקרקעות שירצה המוכר ליתן

מפיהם ולא מפי כתבם

בגיטין בעידי חתימה בלבד והאשה המוציאה לפנינו גט חתום מקיימין אותו בחותמיו ומתירין אותה להנשא על פי עדות השטר, וזה לדברי הכל, ומפורש אמרו בפרק השולח (לד ב) והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם, והקשו (לו א) מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים, אמר רבא לא נצרכה אלא לר' אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי תקינו רבנן עידי חתימה דזימנין דמייתי סהדי אי נמי דאזלו למדינת הים, עשו הלימוד הזה שלמדו מן המקרא וכתוב בספר וחתום והעד עדים דאורייתא, ומה שאמרו קיום שטרות דרבנן כוונתם בו הפך מדברי הרב, לומר דמן התורה בלא קיום דנין בהן כמו שהזכירו בתחילת גיטין (ג א) בדין הוא דקיום שטרות לא ליבעי כדאמר ריש לקיש עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד, ורבנן הוא דאצרוך והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן, ומפני זה אמרו (כתובות כח א) כיון דקיום שטרות דרבנן הימנינהו רבנן בדרכנן, ואני מוצא דיני נפשות ודיני קנסות בעדות שבשטר, ראובן שהיה לו עבד כנעני והוציא שמעון שטר חתום שמכרו לו, ראשון אינו בדין יום או יומים אלא נהרג עליו והשני ישנו בדין יום או יומים, קדש ראובן את האשה בעידי חתימה ובא עליה שמעון שהיה בעלה והוציאה גט ממנו חתום בעדים נהרג עליה, וכן בדיני השור והבור מחייבין כופר ושלשים של עבד בראיה שלשטר, ובגמר יבמות (לא ב) אמרו בזמן דשטר, דבגיטין להצלה דידה קא אתי, ובקדושין לחובה קא אתי, וזמנין דבת אחותו ומחפה עליה ואי גבה דידה מחקא ליה, שאילו יצא שטר לפנינו נדונת כאשת איש בחנק, אבל מה שאמרו מפיהם ולא מפי כתבם

(א) כתב הרמב"ם הלכות עדות (ג, ה) וז"ל, דיין תורה שאין מקבלין עדות לא בדיני ממונות ולא בדיני נפשות אלא מפי העדים שנאמר על פי שנים עדים מפיהם ולא מכתב ידן, אבל מדברי סופרים שחותכין דיני ממונות בעדות שבשטר אף על פי שאין העדים קיימים כדי שלא תנעול דלת בפני לוי, ואין דנין בעדות שבשטר בדיני קנסות ואין צריך לומר במכות ובגלות אלא מפיהן ולא מכתב ידן, עכ"ל.

והשיג עליו הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות (שורש ב ד"ה וכן מ"ש) וז"ל, וכבר יצא עוד הענין הזה בדברי הרב עליו השלום להפסד גדול שכתב בספר שופטים (עדות פ"ג ה"ד) דיין תורה שאין מקבלין עדות לא בדיני ממונות ולא בד"נ אלא מפי העדים שנ' על פי שנים עדים מפיהם ולא מפי כתבם אלא מד"ס שחותכין דיני ממונות בעדות שבשטר אע"פ שאין העדים קיימין כדי שלא תנעול דלת בפני לוי ודין דנין בעדות שבשטר בדיני קנסות ואצ"ל במכות ובגלות אלא מפיהם ולא מפי כתבם. ועוד חזר וכתב (שם רפ"ו) כבר בארנו שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא תנעול דלת בפני לוי. ואע"פ שמצא הרב בגמרא (קדושין כו א) שאמרו חתימת העדים מן הכתוב שנ' (ירמי' לב) שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים, דן בזה שהוא מדרבנן כשאר כל דברי נבואה שהוא גזור בהן שהם דרבנן, ועם הסיוע הזה שמצא לדבריו כפי דעתו ממה שאמרו (יבמו' לא ב גיטין עא א) מפיהם ולא מפי כתבם, וכבר השיבו עליו חכמי הדורות בזה תשובות גמורות אינן נעלמות מכל מבין עם תלמיד, מהן שאנו דנין

פי שאין העדים קיימים עכ"ל, ומה לי אם העדים קיימים או אינם קיימים, סוף סוף בעינין מפיהם ולא מכתב ידן.

והנראה בכוונת הרמב"ם, על פי מה שכתב להלן בהלכות עדות שם (ט, י"א)

וז"ל, החרש כשוטה שאין דעתו נכונה ואינו בן מצות, ואחד חרש מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר, אע"פ שראיתו ראייה מעולה ודעתו נכונה צריך להעיד בבית דין בפיו, או שיהיה ראוי להעיד בפיו, ויהיה ראוי לשמוע הדיינים והאיום שמאיימין עליו, וכן אם נשתתק אע"פ שנבדק בדרך שבודקין לענין גיטין ונמצאת עדותו מכוונת והעיד בפנינו בכתב ידו אינו עדות כלל, חוץ מעדות אשה לפי שבעיגונה הקילו, עכ"ל. הרי מבואר מדבריו דאם רק ראוי להעיד בפיו דיו ומצי להעיד אף בכתב. וזהו דעת ר"ת בתוס' פרק ארבעה אחין (ל"א ע"ב ד"ה דחזו) וז"ל, ואר"י דשמע מר"ת שנוהגין עכשיו ששולחין העדים עדותן בכתב ידם לב"ד, ולא קרינן ביה מפיהם ולא מפי כתבם כיון שהם זוכרין עדותן, והא דתניא במי שאחזו (גיטין דף ע"א.) ואם לא יגיד פרט לאלם שאין יכול לדבר ופריך ואמאי והרי יכול לדבר מתוך הכתב שאני עדות דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם, שאני אלם שאין ראוי להגיד כדאמרין (מנחות דף קו:) כל שאין ראוי לבילה כו', אבל אחר מועיל כתב ידו כשזוכר העדות וכו', עכ"ל. וכן כתב הכסף משנה שם דדעת הרמב"ם כד' ר"ת (אולם הקשה ממשמעות דברי הרמב"ם לעיל שם ג', ד', עיי"ש בכ"מ).

והשתא מבואר מה דנקט הרמב"ם לעיל שם (ג', ד) ואע"פ שאין העדים קיימים,

כלומר אם העדים קיימים אף בכתב מצו להעיד דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו והשטר כשר מן התורה, אלא הצריכו חכמים

אינו בשטר שבעל דבר כותבו, כגון גיטין וקידושין והלוואות ומכירות, וכבר נתפרש זה ביד גדולי המפרשים בראיות גמורות אין זה מקום לבארם, אבל חתימת עדים דאורייתא היא נלמד מוכתוב בספר וחתום, שדברי נבואה דברי תורה הם בכיוצא בדברים הללו וכו', עכ"ל.

והיוצא מדברי הרמב"ן ארבע קושיות, ואלו הן.

א', הא מפורש אמרו בפרק השולח עדים חותמין על הגט מדאורייתא, ועשו הלימוד הזה שלמדו מן המקרא וכתוב בספר וחתום והעד עדים דאורייתא.

ב', מה שאמרו קיום שטרות דרבנן כוונתם בו היפך דברי הרמב"ם, דמן התורה בלא קיום דנין בהן, כדאיתא בגמ' בדין הוא דקיום שטרות לא ליבעי דכמי שנחקרה דמי ורבנן הוא דאצרוך, וכדאיתא נמי בגמ' כיון דקיום שטרות דרבנן הימנינהו רבנן דרבנן.

ג', לד' הרמב"ם היאך אנו דנין בגיטין בעידי חתימה בלבד ומתירין האשה להנשא על פי עדות שבשטר.

ד', הא מצא הרמב"ן דיני נפשות ודיני קנסות בעדות שבשטר בכל הנך ציורים דנקט שם.

וכדי ליישב בס"ד קושיות הרמב"ן א' לא', נקדים תחילה עוד ענין דטעון ביאור בדברי הרמב"ם שם.

(ב) **הרי** צ"ב במש"כ הרמב"ם בהל' עדות שם וז"ל, אבל מדברי סופרים שחותכין דיני ממונות בעדות שבשטר אף על

למפרע וכו' שהעדים החתומים על השטר הרי הן כמי שנחקרה עדותן בבית דין בעת החתימה וכו', עכ"ל. ואם כן, הרי בעת החתימה שפיר היו ראויין להעיד בפיהם דעדיין לא מתו, ומיד בעת החתימה כמי שנחקרה דמי ונגמרה הגדתן, ואפילו מתו אח"כ מה בכך, ולמה היו צריכים לתקן משום נעילת דלת.

והנראה בזה, דאע"ג דמן התורה עדי השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן בבית דין מיד בעת החתימה, היינו דוקא קודם שחששו חכמים לזיוף ותיקנו להצריך קיום שטרות, משא"כ לאחר שחששו לזיוף ותיקנו קיום שטרות ליכא כמי שנחקרה ולא נגמרה הגדתן עד שיתקיים השטר בבית דין, וכמבואר בדברי הרמב"ם לעיל שם בהל' עדות (ג, 1) וז"ל, עדים החתומים על השטר הרי זה כמי שנחקרה עדותן בבית דין ואין יכולין לחזור בהן, במה דברים אמורים כשאפשר לקיים השטר שלא מפיהן, כגון שהיו שם עדים שזה כתב ידן או שהיה כתב ידן יוצא ממקום אחר, אבל אם אי אפשר לקיים את השטר אלא מפיהן, ואמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו קרובים היינו מוטעים היינו, הרי אלו נאמנים ויבטל השטר, עכ"ל. וכ"כ הבית יוסף (שו"ת אבקת רוכל ס' ל"ז) וז"ל, מאחר דרבנן אצרוך קיום, כל שלא נתקיים לא חשיב כמי שנחקר עדותן וכו', עכ"ל.

ולכן, לאחר דחששו חכמים לזיוף ותיקנו להצריך קיום שטרות, נתחדש חסרון דמפיהם ולא מפי כתבם, שמא בעת הקיום כבר מתו העדים טרם נגמרה הגדתן, וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו. ומעיקר הדין היו צריכים לתקן דאין השטר מתכשר אלא אם כן יבואו העדי חתימה עצמם לקיימו,

לתקן כדי שלא תנעול דלת, דאפשר שכבר מתו עדים שחתמו ואינם ראויין להגיד על פה, וממילא אף בכתב אין עדותן עדות, דכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו.

ושו"מ כדברינו בלחם משנה הלכות עדות שם (ג, ד) וז"ל, דין תורה וכו', ודע שהבין הטור בכוונת רבינו וכו' דאין אדם שולח עדותו בב"ד מדין תורה כדברי רש"י ז"ל, ואע"ג דבנסחאותינו בפרק ט' מהלכות עדות כתב גבי חרש צריך להעיד בפיו או שיהיה ראוי להעיד בפיו, דמשמע דסבירא ליה כר"ת דשולח עדותו לב"ד, מ"מ כתב שם הרב"י דלא גריס הטור בדברי רבינו או שהיה ראוי להעיד, ולי נראה דאפשר דהנוסחא דאית לן בדברי רבינו בפרק ט' מהלכות אלו היא עיקר, ורבינו סובר כדברי רבינו תם דמן התורה אדם שולח עדותו לב"ד, וכן מהני שטר מן התורה היכא שהעדים קיימים וזוכרים העדות או שולחים עדותם לב"ד וכו', דמ"ש רבינו מדברי סופרים הוא דחותכין ע"פ עדים שבשטר אע"פ שאין העדים קיימים, כלומר שאינם ראויים להגיד דכבר מתו, דאז מן התורה אינו מועיל שטר ותיקנו רבנן דמהני, אבל כל זמן שהעדים קיימים וזוכרים עדותם שיכולים להגיד בפניהם, ודאי דמהני כדברי ר"ת, עכ"ל.

ג) אולם קשה לפי"ז, דאפילו מתו עדי חתימה קודם שיצא השטר מתחת ידו בבית דין, הרי עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין, וכבר נגמרה הגדתן מיד בעת החתימה, וכמבואר ברמב"ם להלן בהל' עדות שם (י"ט, ג) וז"ל, אין עדי השטר נעשין זוממין עד שיאמרו בבית דין שטר זה בזמנו כתבנוהו ולא אחרנוהו וכו', אמרו בזמנו כתבנוהו והוזמו וכו', הרי נפסלו

הרמב"ם דמאחר וחכמים חששו לזיוף ותיקנו להצריך קיום שטרות, ולכן כל עוד דלא נתקיים השטר לא נגמרה עדותן, א"כ מעיקר הדין אין השטר כשר אלא אם יבואו העדים עצמם לקיימו, שמא מתו ונפסל השטר מצד מכתב ידן, ורק משום נעילת דלת הכשירו על ידי קיום דעדים אחרים או דימוי הכתב.

ומצינו סעד גדול למה שכתבנו מדברי הרמב"ם עצמו (שהביאם הרמב"ן שם) בהל' עדות (י, א') וז"ל, כבר ביארנו שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין, אף על פי כן אין מקיימין שטרות אלא בשלשה, אפילו שלשתן הדיוטות, מפני שהוא דין, ולפיכך אין מקיימין שטרות בלילה כמו שביארנו, עכ"ל. וצ"ב אמאי נקט כבר ביארנו שקיום שטרות מדבריהם, ומשמע דמה שכבר ביאר הוא שקיום שטרות דוקא מדבריהם, הא לכאורה לעיל שם ביאר דעיקר כשרות השטר מדבריהם, דכתב מדברי סופרים שחותכין דיני ממונות בעדות שבשטר ולא הזכיר קיום שטרות כלל, וא"כ הו"ל למימר כבר ביארנו ששטרות מדבריהם, כלומר עיקר כשרות השטר מדבריהם. ושו"מ עד"ז בלחם משנה שם וז"ל, שקיום שטרות מדבריהם וכו', לשון זה קשה בעיני, דבפ"ג לא קאמר אלא שתקנו רבנן שחותכין דיני ממונות ע"פ שטר וכו', עכ"ל.

ולפי מה שכתבנו מבואר היטב, דמעולם לא כתב הרמב"ם דעיקר כשרות השטר מדבריהם אלא כשרות השטר מדאורייתא כאמור, רק מה שחותכין הדין בעדות שבשטר אף על פי שאין העדים קיימים, כלומר מה שחותכין הדין וסומכין אעדות שבשטר ע"י קיום שטרות לסלק חשש זיוף, אע"ג שאין העדים קיימים, זה הוא מדבריהם כדי שלא

דאל"כ ניחוש שמא מתו, ורק משום נעילת דלת תיקנו דמהני קיום על ידי עדים אחרים או דימוי הכתב להכשירו, וזה כוונת הרמב"ם במש"כ שם דמדברי סופרים שחותכין דיני ממונות בעדות שבשטר אף על פי שאין העדים קיימים כדי שלא תנעול דלת.

(ד) **וא"ת**, לפי מה שכתבנו דלאחר שתקנו להצריך קיום שטרות לא נגמרה הגדתן עד שיתקיים השטר בבית דין, א"כ אמאי אם הוזמו נפסלו כבר מעת החתימה.

וי"ל, דשאני אצל הזמה שאין העדים נפסלים מעת גמר ההגדה אלא מעת התחלת ההגדה, כדמשמע בגמ' פרק מרובה (דף ע"ג ע"א) וז"ל, אבל בעדות אחת בבת אחת לא וכו', וכיון דמיד כי אסהידו הוא דמיפסלי, אי איתזמו להו אטביחה איתזמו להו נמי אגניבה, דהא תוך כדי דיבור כדיבור דמי וכו', עכ"ל. וז"ל הגרע"א בהגהות שו"ע (או"ח ס' ל"ד ס"ק ה'), נפסל מעת שהעיד, נ"ב, וכן מה שהעיד מקודם תוך כדי דיבור של עדות זה שהוזם עליו, כך מבואר בסוגיא דב"ק דף ע"ג ע"א, עכ"ל. והיינו תוך כדי דיבור להתחלת ההגדה שהוזם עליו, ולא בעינן תוך כדי דיבור לגמר ההגדה, ומשמע דנפסל מעת התחלת ההגדה ולכן בעדי חתימה, אע"ג דלא נגמרה הגדתן עד עת הקיום, מ"מ נפסלו מעת החתימה דאז התחילה הגדתן. וכל זה לענין הזמה, מיהו לענין פסול מכתב ידן, אם מתו טרם שנגמרה הגדתן בעת הקיום בטלה ההגדה, וק"ל.

(ה) **והיוצא** לפמש"כ, דמעולם לא אמר הרמב"ם דעדות שבשטר אינו מן התורה, ואדרבא מאחר וראוי להעיד על פה גם בשטר כשר, דמן התורה כמי שנחקרה ונגמרה הגדתן מיד בעת החתימה. אלא אמר

שלא תנעול דלת, ואין זה הטעם אמאי הצריכו קיום שהוא משום דחששו לזיוף, אלא הטעם אמאי מהני קיום אע"ג דהוי מכתב ידן. וכן הבין השיטה מקובצת בדברי הרמב"ם, וז"ל בפרק האשה שנתארמלה (דף כ"א ע"ב ד"ה עוד כתב), עוד כתב בפ' ו' מהלכות עדות ה"א וכו', כבר ביארנו שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא תנעול דלת וכו', משמע דס"ל דה"ק קיום שטרות דמועיל אינו אלא מדרבנן וכו', עכ"ל. ושו"מ שנתעורר עד"ז בלחם משנה שם וז"ל, אבל מה שתקנו אחר כן שלא יועיל השטר בלא קיום אין זה כדי שלא תנעול דלת בפני לוי, שלא נעשה אלא שלא יזייף כל אחד שטר ויגבה מחבירו בשטר מזוייף, ומה ענין תקנת השטר שלא יועיל בלא קיום לענין שלא תנעול דלת בפני לוי וכו', עכ"ל.

ונראה שהבין הרמב"ן דמקורו של הרמב"ם דמהני קיום שטרות רק מדבריהם הוא מדברי הגמ' פרק האשה שנתארמלה שהביא הרמב"ן וז"ל, מתני', ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן, נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא וזה כתב ידו של רבי וזה כתב ידו של אחי וכו', גמ' וכו', קמ"ל כיון דקיום שטרות מדרבנן הימנוהו רבנן בדרבנן, עכ"ל. ולכן הקשה הרמב"ן, דאין כוונת הגמ' שם כד' הרמב"ם לנדון אמאי מהני קיום, אלא כוונת הגמ' להיפך, לנדון אמאי צריך קיום, ולזה איתא בגמ' שהצריכו קיום רק מדרבנן, דמדאורייתא אין חוששין לזיוף, ומאחר ורק מדרבנן הצריכו קיום לכן סמכו להאמינם במה שראו בקוטנן. וכן הא דאיתא (פרק המביא קמא שם) ורבנן הוא דאצרוך היינו דרבנן הוא דהצריכו קיום. ושו"מ בחידושי חתם סופר למסכת גיטין (דף ב ע"א) וז"ל, והנה הרמב"ם רפ"ו מעדות כתב קיום שטרות מדבריהם שלא תנעול דלת בפני לוי, וכתב לחם משנה, לשון

תנעול דלת, וזה מש"כ הרמב"ם הכא דכבר ביארנו דקיום שטרות מדבריהם.

ו) והשתא מייושבת נמי דעת הרמב"ם מהשגות הרמב"ן שם כדיתבאר. הרי מה שהקשה הרמב"ן שם מהא דאיתא בגמ' פרק השולח דעדים חתומין על הגט מדאורייתא שנאמר וכתוב בספר וחתום, לפי מה שכתבנו ניחא, דאף הרמב"ם ס"ל דמהני עדי חתימה מדאורייתא כאמור. ובזמן ירמיה י"ל דעדיין לא חששו חכמים לזיוף ולא תיקנו להצריך קיום שטרות, ומאחר וכמי שנחקרה ונגמרה הגדתן מיד בעת החתימה ליכא פסול דמכתב ידן, ושטר בעדי חתימה כשר מעיקר הדין. ואע"ג דוכתוב בספר וחתום הוא מדברי נביאים, ובעלמא ס"ל להרמב"ם דדברי נביאים חשיב מדרבנן, י"ל דשאני הכא שאינו ילפותא מדברי נביאים אלא גילוי מילתא בעלמא דשטר בעדי חתימה מעולם היה כשר מדאורייתא.

ז) ולהאמור ניחא נמי קושייתו השנייה של הרמב"ן, אהא דכתב הרמב"ם כבר ביארנו שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא תנעול דלת, והקשה הרמב"ן שם דמה שאמרו קיום שטרות דרבנן כוונתם להיפך, דמן התורה בלא קיום דנין בהן, כדאיתא בגמ' ורבנן הוא דאצרוך, והימנינהו רבנן בדרבנן. ונקדים בביאור קושייתו.

הרי לעולם איכא שני נדונים, א' אמאי צריך קיום, והוא משום דחששו חכמים לזיוף. ב' אמאי מהני קיום, והא הוי מכתב ידן, והוא משום דהכשירו כדי שלא תנעול דלת. ועל כרחק כוונת הרמב"ם במש"כ שם כבר ביארנו שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא תנעול דלת איירי בנדון השני אמאי מהני קיום, מדנקט כדי

שהקילו בדיני קבלת העדות לקבל עדותן מכתב ידן, אלא על כרחך הוי מטעם אחר, והיינו מצד הנדון אמאי הצריכו קיום, דמאחר והצריכו קיום רק מדרבנן לכן הקילו לסמוך אנאמנות גרוע דמה שראה בקטנות, וזה מה דאיתא בפרק מי שנתארמלה שם כיון דקיום שטרות מדרבנן הימנוהו רבנן בדרבנן.

ט) ולהאמור ניחא נמי קושייתו השלישית של הרמב"ן, במה שהקשה לד' הרמב"ם היאך מתירין אשה להנשא על פי עדות שבשטר, כלומר היאך מתירין אשה דהוי דבר שבערוה, ומדאורייתא בעינן שני עדים להתירה, על פי עדות שבשטר דפסול מדאורייתא לד' הרמב"ם מצד מכתב ידן. ולהאמור ניחא, דאף לד' הרמב"ם מהני עדי חתימה מדאורייתא כאמור, ולכן שפיר ראוי לסמוך עליהם להתירה.

וא"ת, תינח דאינה אסורה להנשא מן התורה, מ"מ אמאי אינה אסורה מדרבנן, דמאחר וחששו חכמים לזיוף (ולפחות היכא דאתי בעל ומערער) נימא דלא הוי כמי שנחקרה ולא נגמרה עדותן עד עת הקיום, ושמא מתו עדי חתימה ופסול מצד מכתב ידן.

וי"ל, דאם הקילו לחתוך דיני ממונות ע"פ עדות שבשטר כדי שלא תנעול דלת בפני לוי, כש"כ דהקילו לחתוך היתר אשה ע"פ עדות שבשטר כדי שלא תיעגן, שהרי כתב הרמב"ם הל' גירושין (ז', כ"ד) דמקילינן בגט אשה טפי מבשטרי ממון, וז"ל שם, במה דברים אמורים בשהתנה עליה הבעל תנאי זה, אבל אם לא התנה עליה אלא נתן לה גיטה והרי הגט יוצא מתחת ידה אינה

זה קשה, דקיום שטרות הוא לטובת המלוה ולקוחות ולא לטובת הלוה, וכבר קדמו רמב"ן סוף שרש ב' מספר המצות ע"ש וכו', עכ"ל.

ח) ולהאמור נראה, שאין מקורו של הרמב"ם במש"כ דמהני קיום מדבריהם מן הגמ' בפרק האשה שנתארמלה שם, אלא ס"ל להרמב"ם כמש"כ הרמב"ן דאיירי בגמ' שם בנדון אמאי צריך קיום, וסמכו להאמינם במה שראו בקוטנן מאחר ולא הצריכו קיום אלא מדרבנן, והביאו הרמב"ם להלכה בפרק י"ד הל' עדות (הל' ג') וז"ל, ויש דברים שסומכין בהן על עדות שמעיד כשהוא גדול הואיל והם דברים של דבריהם, ואלו הן הדברים שאדם נאמן להעיד בגודלו על מה שראה בקטנו, נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבי או של רבי או של אחי מפני שקיום שטרות מדבריהם וכו', עכ"ל.

ואילו בריש פרק ו' שם איירי הרמב"ם בנדון אמאי מהני קיום שטרות, וכתב דמהני רק מדרבנן כדי שלא תנעול דלת, דמעיקר הדין איכא פסול בדיני קבלת העדות, דבעינן מפיהם ולא מכתב ידן. ולכן הוה אמינא דאף בשאר דיני קבלת עדות הקילו, ומהני נמי קיום שלא בפני שלשה, ובליילה. ולזה כתב הרמב"ם דאע"פ שהקילו לקבל עדות מכתב ידן, מ"מ לא הקילו לקבל עדות שלא בפני שלשה ובליילה.

ומה שכתב הרמב"ם בפרק י"ד שם דנאמן בגודלו להעיד מה שראה בקטנו, התם לא הקילו בדיני קבלת העדות אלא בעצם הנאמנות, להאמינו במה שלא ראה בגדלות אלא רק בקטנות, ואין זה ענין למה

הקילו לסמוך אעדות מפי כתבן דעדי חתימה להתירה.

ועוד, הרי מבואר בדברי הרמב"ם פרק א' מהלכות גירושין שתיקנו חכמים שיחתמו עדי חתימה בגט מטעם זה גופא שמא ימותו עדי מסירה ונמצא שאי אפשר להתירה להנשא, וז"ל שם (הל' ט"ו), תקנת חכמים היא שיהיו העדים חותמין על הגט, שמא יתן לה גט בפני שנים וימותו, ונמצא הגט שבידה כחרש מחרשי אדמה שהרי אין בו עדים, לפיכך תקנו שיעידו מתוכו, ואע"פ שהעדים בתוכו, נותנו לה בפני שנים, בין אותן העדים החתומין עליו בין בפני שנים אחרים, שעיקר הגירושין בעידי מסירה, עכ"ל. ואי הוה מיפסלא גיטא במיתת עדי חתימה מאי הועילו בתקנתם, הרי עדיין יש לחוש שמא ימותו עדי חתימה ונמצא הגט שבידה כחרש, אלא על כרחך זה גופא נכלל בתקנתם, שיועיל עדי חתימה להתירה בין אם ימותו עדי מסירה בין אם ימותו עדי חתימה עצמם, דמשום עיגונה הקילו לסמוך אעדות שבשטר אע"ג דהוי מכתב ידן.

י) ולהאמור נחא נמי קושייתו הרביעית של הרמב"ן, מהנך ציורים דחותכין דיני נפשות ודיני קנסות בעדות שבשטר, כגון שטר מכירת עבד בעדי חתימה לענין אם נהרג עליו, ושטר קידושין וגט בעדי חתימה לענין חנק דאשת איש שזינתה. ולפמש"כ בד' הרמב"ם הרי מדאורייתא סומכין אעדות שבשטר, והתקנה הוא רק להכשירו מדרבנן שלא יפסל מצד מכתב ידן כאמור. ובכל הנך ציורים הרי דיני הנפשות והקנסות נפקי בתולדה מאת המכר והקידושין והגירושין, ולכן מאחר ותיקנו לסמוך אעדות שבשטר להוכיח גוף המכר והקידושין

צריכה לומר כלום, והרי היא בחזקת מגורשת, הואיל וגט שבידה כתוב כהלכתו והעדים חתומים עליו, ואע"פ שאין אנו מכירין כתב העדים ולא נתקיים אין חוששין לה שמא זייפה אותו, שהרי אינה מקלקלת על עצמה, ועוד שהעדים החתומים על הגט הרי הן כמי שנחקרה עדותן בבית דין עד שיהא שם מערער, לפיכך נעמיד הגט בחזקתו ותנשא ואין חוששין שמא ימצא מזוייף, כמו שנעמיד הגט בחזקת כשר כשיביא אותו השליח עד שיערער הבעל או עד שיביא ראיה שהוא מזוייף או בטל, שאם תבוא לחוש לדברים אלו וכיוצא בהן כך היה לנו לחוש לגט שיתן אותו הבעל בפנינו שמא בטלו ואחר כך נתנו, או שמא עדים פסולין חתמו בו והרי הוא כמזוייף מתוכו, או שמא שלא לשמה נכתב, וכשם שאין חוששין לזה וכיוצא בו אלא נעמידו על חזקתו עד שיודע שהוא בטל, כך לא נחוש לא לשליח ולא לאשה עצמה שהגט יוצא מתחת ידה, שאין דיני האיסורין כדיני הממונות, עכ"ל.

ועוד, בפסול מכתב ידן גופא מצינו שהקילו חכמים משום עיגונה להכשיר עדותו של מי שנשתתק, וכמש"כ הרמב"ם בהל' עדות (ט, י"א) וז"ל, ואחד חרש מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר וכו' צריך להעיד בבית דין בפיו, או שיהיה ראוי להעיד בפיו, ויהיה ראוי לשמוע הדיינים והאיום שמאיימין עליו, וכן אם נשתתק, אע"פ שנבדק בדרך שבודקין לענין גיטין ונמצאת עדותו מכוונת והעיד בפנינו בכתב ידו, אינו עדות כלל, חוץ מעדות אשה, לפי שבעיגונה הקילו, עכ"ל. והיות ומשום עיגונה הקילו לסמוך אעדות מפי כתבו דנשתתק, כמו כן י"ל דמשום עיגונה

מאחר וליכא משום נעילת דלת ועיגון לא תיקנו להכשירם, אלא הניחו השטרות אעיקר הדין, וחששו בהם חכמים לזיוף, ולא מהני בהם קיום שטרות שמא אין העדים קיימים והוי מכתב ידן.

והגירושין, ממילא מהני אף לדיני נפשות וקנסות דנפקי בתולדה. ומה שכתב הרמב"ם שם דאין דנין בעדות שבשטר בדיני קנסות ובמכות ובגלות, נראה כוונתו לשטרות שעיקר התועלת בהם לענין קנס ומכות וגלות, והתם

בפני נכתב ובפני נחתם

דבעינן שליח מידק דייק, משום דאל"כ אף משום עיגונה אינו ראוי להקל כל כך.

איתא להלן שם פרק המביא קמא (דף ח' ע"ב) וז"ל, ת"ר עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסיי קנויין לך, עצמו קנה נכסים לא קנה, איבעיא להו כל נכסיי קנויין לך מהו, אמר אביי מתוך שקנה עצמו קנה נכסים, א"ל רבא בשלמא עצמו ליקני מידי דהוה אגט אשה, אלא נכסים לא ליקני מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא, הדר אמר אביי מתוך שלא קנה נכסים לא קנה עצמו, א"ל רבא בשלמא נכסים לא ליקני מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא, אלא עצמו ליקני מידי דהוה אגט אשה, אלא אמר רבא אחד זה ואחד זה, עצמו קנה נכסים לא קנה, א"ל רב אדא בר מתנה לרבא כמאן, כר"ש, דאמר פלגין דיבורא וכו', עכ"ל. וחזינן דאע"ג דמידק דייק ושפיר נאמן לומר בפ"נ ובפ"נ לענין השחרור לבטל ערעור האדון (כדתנן אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוו למולך ולמביא), מ"מ לענין הנכסים אינו נאמן, ובעינן שני עדים מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא, ועל כרחך לא מהני טעמא דמידק דייק מעיקר הדין אלא רק משום עיגונה הקילו.

וכן מבואר להדיא בירושלמי ריש פרק המביא קמא, וז"ל הירושלמי שם (ה"א), א"ר יוסי חומר שהחמרתה עליה מתחילה שיהא צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם היקלטה עליה בסוף שאם בא ועירער עררו בטל וכו', היה כתוב בו מתנה ואמר בפני נכתב ובפני נחתם מאחר שעררו בטל אצל הגט עררו בטל אצל המתנה, או מאחר שעררו בטל אצל הגט עררו קיים

(א) **איתא** בגמ' פרק המביא קמא (דף ב' ע"ב, ג' ע"א) וז"ל, ולרבה דאמר לפי שאין בקיאיין לשמה ליבעי תרי מידי דהוה אכל עדיות שבתורה וכו', רוב בקיאיין הן, ואפילו לר"מ דחייש למיעוטא סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי, ורבנן הוא דאצרוך והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן, האי קולא הוא חומרא הוא, דאי מצרכת ליה תרי לא אתי בעל מערער ופסיל ליה, חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה, כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה, רבי יוחנן ור' חנינא חד אמר בפני ב' וחד אמר בפני ג', מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה, ולרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ליבעי תרי מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא וכו', בדין הוא דבקים שטרות נמי לא ליבעי כדר"ל, דאמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן בב"ד, ורבנן הוא דאצרוך והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן, האי קולא הוא חומרא הוא, דאי מצרכת ליה תרי לא אתי בעל מערער ופסיל ליה, חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה, כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה וכו', מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה וכו', עכ"ל.

ופירש"י שם, וז"ל בד"ה מעיקרא מידק דייק, השליח כשמקבלו מיד הבעל, ויודע בו שברצון מגרשה ולא יבא ויערער עוד, ואי נמי עורר אינו נאמן דודאי דק במילתא שפיר, עכ"ל.

ואע"ג דשליח מידק דייק, לא אלים הימנותיה לבטל ערעור הבעל מעיקר הדין, אלא רק משום עיגונה הקילו להאמינו לבטל ערעור הבעל, וכדיתבאר. והא

שקינא אצל עד אחד בסוטה שנטמאת (דף ל"א ע"ב), וכיון דמדאורייתא עד אחד מהימן אידך היכי מצי מכחיש ליה, והא אמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים, אלא אמר עולא תני לא היתה שותה, וכן אמר רבי יצחק לא היתה שותה, ורבי חייא אמר היתה שותה, לרבי חייא קשיא דעולא, לא קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה וכו', עכ"ל. ופירש"י שם וז"ל, כי מכחיש ליה מאי הוי הא הימניה רחמנא להאי דאמר נטמאת כבי תרי, והוי ליה האי דמכחיש ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים וכו', כאן בבת אחת, מתני' כשהעידו שניהם בתוך כדי דיבור דבטלו דבריו מיד דלא נתקיימה עדותן בב"ד, והיכא האמינהו תורה כשנים כגון אם העיד עדותו ויצא, דתו לא מצי חד לאכחושיה, עכ"ל.

וחזינן דעד אחד בסוטה שנטמאת האמינהו תורה כבי תרי, ולכן אין דבריו של אחד המכחישו במקום שנים.

ד) ואצל עד אחד נאמן באיסורין איכא בזה פלגותתא דרבוותא, לד' הרא"ש והרשב"א וסייעתם האמינהו תורה כבי תרי, ואילו לד' הריטב"א סגי לן הימנותיה דחד, וכדיתבאר.

וז"ל הרא"ש בפסקיו לפ' הניזקין (ס' ט, ו'), האומר טבל הלה מתוקן, אמרו לו היאך, ואמר אמרתי לו לפלוני לתקנו, והלכו ושאלוהו ואמר לא תקנתיו, הרי הוא בחזקת טבל, ואע"ג דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים, מכל מקום כיון שהוא מודה שלא אמר אלא לאתר לתקנו, והלה אמר לא תקנתיו, הרי הוא בחזקת טבל גמור, עכ"ל.

אצל המתנה וכו', כתב כל נכסיו לעבדו את אמ' הוא גיטו הוא מתנתו, מה את עבד לה כגט הוא ועררו בטל, או כמתנה הוא ועררו קיים וכו', עכ"ל. הרי להדיא דמתוך חומר שהחמירו עליה מתחילה להצריך בפני נכתב ובפני נחתם, הקילו עליה בסוף שאם בא ועירער ערעורו בטל.

ב) והשתא יש להסתפק, האם משום עיגונה תיקנו דסגי לן בהימנותיה דחד כדי לבטל ערעור הבעל (היכא דמידק דייק), ואע"ג דמעיקר הדין בעינן תרי הקילו והורידו את הדרגא הנדרש והסתפקו בחד, או דילמא תיקנו להאמינו כבי תרי, ולא הורידו את הדרגא הנדרש אלא הקילו והימנוהו כשנים.

ונפק"מ היכא דבאו אח"כ שני עדים והכחישו את השליח, דאם תיקנו דסגי לן בהימנותיה דחד, אין דבריו של אחד במקום שנים והגט פסול, מיהו אם תיקנו להאמינו כבי תרי, יש לומר דחשיב כתרי ותרי וליכא אלא ספק, והעמד גט אחזקתו שהיה כשר קודם שבאו השנים לפסול, דקיי"ל תרי ותרי ספיקא דרבנן (ואע"ג דהשתא מסתפקינן דלמא טעינו במה שהכשרנו הגט מתחילה, אף בכה"ג איכא חזקה, כדמצינו במש"כ רש"י פרק האשה שנתארמלה דף כ"ו ע"ב אצל ספק חלל וז"ל, אוקי תרי לבהדי תרי ואוקמינן אחזקיה קמייתא דאסקיניה ע"פ עד הראשון וכו', עכ"ל, והתם נמי מסתפקינן דלמא טעינו במה דאסקיניה תחילה ע"פ עד הראשון, דמן הנמנע הוא שישתנה דין האדם כלפי שמיא בענין החללות, דמתחילת לידתו היה דינו או שהוא כשר לכהונה או פסול, וע' מש"כ בזה בתורת איש לוי חלק א').

ג) ונקדים לבאר ענין זה אצל עד אחד דעלמא, וז"ל הגמ' פרק מי

אחרינא ואכחשיה הויה הכחשה כחד לגבי
חד, עכ"ל.

(ה) **איתא** בגמ' פרק מי שקינא שם (דף ל"א
ע"ב) וז"ל, וכיון דמדאורייתא עד
אחד מהימן אידך היכי מצי מכחיש ליה, והא
אמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד
הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום
שנים, אלא אמר עולא תני לא היתה שותה, וכן
אמר רבי יצחק לא היתה שותה, ורבי חייא
אמר היתה שותה, לרבי חייא קשיא דעולא, לא
קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה וכו',
עכ"ל. והא דחשיב סהדא בתרא, שאמר לא
נטמאת, רק כחד ולא כשנים, היינו משום
דהאמינה תורה עד אחד בסוטה רק לטמא ולא
לטהר. וזה דוקא לד' עולא דלא חילק בין באו
בבת אחת לבאו בזה אחר זה, אבל לד' ר' חייא
דס"ל היכא דבאו בבת אחת לא אמרינן
שהאמינהו תורה כשנים כיון דהוכחש מעיקרא
ולא נתקיימה עדותו מתחילה, נראה דסהדא
בתרא חשיב רק כחד אף מטעמא אחרינא,
דסהדא בתרא שאמר לא נטמאת כבר הוכחש
מעיקרא על ידי סהדא קמא שאמר נטמאת,
ולכן אינו כשנים בדומה לבת אחת. ואף מיגרע
גרע מבת אחת, דשאני הכא שהוכחש על ידי
עדות הראשון שכבר נתקבלה בבית דין טרם
הגיע שני לבי"ד כלל, משא"כ באו בבת אחת
דהוכחש על ידי עדות שלא נתקבלה עדיין
בבית דין (ועוד, אצל באו בבת אחת ליכא למכחיש
נאמנות כשנים כיון שאמר לא נטמאת, שאני הכא דאיכא
למכחיש נאמנות כשנים כיון שאמר נטמאת).

ושו"מ כן בתשב"ץ ח"א ס' ס"ו שם וז"ל,
דאע"ג דע"א נאמן באיסורין דבר
תורה היינו דוק' דליכ' מאן דמכחיש ליה אבל
אי איכא מאן דמכחיש ליה לא, והראיה
מדאמר' בסוטה בפ' מי שקנא (ל"א ע"ב) ע"א

וכן כתב הרשב"א (שו"ת ח"א ס' תתל"ז) וז"ל,
האומר לחבירו טבל שלך מתוקן, ואמר
לו האיך שאמרתי לפלוני לתקנו, והוא אמר לא
תקנתיו אינו נאמן, ואע"ג שבכל המקומו'
שהאמינה התורה עד אחד הרי כאן שנים וכו',
אינו נאמן, כיון שזה מודה שבעצמו לא תקנו,
אלא אמר לאחר לתקנו, והוא אמר לא תקנתיו
וכו', עכ"ל.

וכן כתב התשב"ץ (שו"ת ח"א ס' ס"ו) בספק יין
נסך וז"ל, ועוד דמההיא דעולא איכא
למימר דאפי' אמרו שני' טהור הוא אינם
נאמנין להכחיש העד האומר טמא, דכיון דבזה
אחר זה הם, הראשון האומר טמא הוי כשנים,
והוה ליה כשנים אומרים טמא וב' אומרים
טהור דלא שרינן ליה וכו', עכ"ל (אולם מדברי
התשב"ץ בשו"ת חלק ב' ס' פ"ט נראה שחזר בו ונקט כד'
הריטב"א, עיי"ש ודו"ק היטב).

וכן כתב המהרי"ק (שורש ל"ג) וז"ל, עוד
נלע"ד דיש להאמין השוחט ולהכשירו
מדעולא, דבכל מקום שהאמינה תורה עד אחד
הרי כאן שנים, ואין דבריו של אחד במקום
שנים וכו', עכ"ל.

אולם הריטב"א בחידושו לפרק האשה רבה
(דף פ"ח ע"ב, והובאו דבריו נמי בנימוקי יוסף
שם) פליג וס"ל דעד א' באיסורין לא
האמינהו כבי תרי אלא רק כחד, וז"ל שם,
והא אמר עולא כל מקום שהאמינה תורה
עד אחד הרי כאן שנים, פי' לענין שאם בא
אח"כ ע"א להכחישו חשבינן ליה כחד לגבי
שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים וכו',
נראין הדברים כדברי ר"י ז"ל דדוקא בעדות
דבר שבערוה דבעי שנים שהאמינהו לזה
כשנים, אבל באיסורין דעלמא דסגי בחד,
כיון שלא האמינהו אלא כחד, כי אתא

ע"ב ד"ה הא) ובפרק האשה שנתארלמה (דף כ"ב ע"ב ד"ה אי) כתבו בתירוץ אחד דעולא מודה לר' חייא דבאו בבת אחת לא אמרינן שהאמינהו תורה כשנים (אלא דלא ניחא ליה לעולא לוקמי' למתני דוקא בבאו בבת אחת).

ו) ויש להסתפק לד' הראשונים דס"ל עד אחד באיסורים נאמן כשנים, אי אמרינן באיסורים כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דברי אחד במקום שנים. וז"ל הלבוש עטרת זהב (יו"ד ס' קכ"ז), ויש מי שאומר דעד אחד בהכחשה אינו כלום ומאמינים לאותו שאומר נתנסך, שכיון שאמרו ז"ל עד אחד בלא הכחשה נאמן באיסורים, דהיינו כשיאמר שנתנסך ואין כאן שום הכחשה צריכין אנו להאמין לו, הוי עדותו כבי תרי ואוסרין אותו על פיו, גם כשיבא עד אחד ומכחישו הוה זה העד כעד אחד נגד שנים, ואין בדבריו של האחד כלום נגד שנים וכו', עכ"ל.

והשיג עליו בש"ך שם (ס"ק י"ד) וז"ל, וגם תימה לפי העט"ז דפי' הטעם משום דאין דבריו של א' במקום ב', למה לא יחשב העד שאומר לא נתנסך ג"כ כב', דהא כיון שהאמינו חז"ל לזה שאומר נתנסך דמוציא מחזקת היתר, כ"ש שהאמינו לזה שאומר לא נתנסך, ובכל דוכתי לא אמרינן אין דבריו של אחד במקום ב' אלא כשהוא נאמן כב' ולא האחר, כגון גבי עד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת בפ"ב דכתובות, דהאמינו לזה שאומר מת כב' דהא אין דבר שבערוה פחות מב', והאמינו לזה שאומר מת משום חומרא שהחמרת עליה בסופה, וכדאיתא בר"פ האשה רבה וכן בכמה דוכתי, משא"כ הכא וכו', עכ"ל.

וכן כתב הש"ך בחו"מ (ס' פ"ו ס"ק ט"ו) וז"ל, אמרינן דהראשון הוה ליה כתרי ואין

אומר נטמאת וע"א אומר לא נטמאת שותה, ואע"ג דהאי דאמר נטמאת נאמן מן התורה כשנים אפ"ה כיון דמכחיש ליה סהדא אחרינ' לא מהימן, והיינו דמקשינן התם (שם) וכיון דמדאורי' עד א' נאמן אידך היכי מכחיש ליה והאמר עולא כל מקום שהאמינ' תור' עד א' הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים, ומתרצי' ל"ק כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה, ובנדון הזה הוי כבת אחת, וטפי עדיף מבת אחת, שהרי מקודם ששמענו עדותו של האומר שהוא כשר הוחזק לנו באיסור ע"פ עדותו של שומר, וא"כ איך יהיה נאמן העד האחרון להכחישו וכו', עכ"ל.

ופסק הרמב"ם הל' סוטה (פ"א הל' ט"ז, י"ז) כד' ר' חייא וז"ל, בא עד אחד כשר ואמר נטמאת הרי זו אינה שותה כמו שבארנו, בא אחר והכחישו ואמר לא נטמאת אין שומעין לו, שעד אחד בטומאת שוטה כשנים ואין דבריו של אחרון דוחין דברי הראשון שהוא כשנים. באו שניהן כאחד זה אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאת, או שאמר אחד נטמאת ובאו שנים אחרים ואמרו לא נטמאת, הרי זו שותה, עכ"ל. וז"ל הכסף משנה שם, ופסק כרבי חייא משום דגדול היה מעולא, ועוד דדידיה עדיפא דמוקים גירסא דמתניתין ולא משבש לה, עכ"ל.

וכן פסק הטור (אה"ע ס' קע"ח) כד' ר' חייא, וז"ל, בא עד אחד ואמר שנטמאה ואחר כך בא עד אחד ואמר לא נטמאה, אין שומעין לאחרון שעד אחד בטומאת שוטה כשנים ואין דברי האחרון דוחין דברי הראשון שהוא כשנים, באו שנים כאחד זה אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאת, או שבא אחד ואמר נטמאת ואח"כ באו ב' ואמרו לא נטמאת, הרי זו שותה וכו', עכ"ל. ובתוס' פרק האשה שלום (דף ק"יז

הראשון כשנים והשני שבא אחר זה הוי כחד ואינו כלום וכו', ובסוטה הראשון שאומר נטמאה התורה האמינו מדכתיב ועד אין בה וכדיליף בסוטה, ואע"ג דבכל מקום דבר שבערוה אינו פחות משנים, גלי קרא ועד אין בה שיהיה ע"א נאמן בה, אבל השני שאומר לא נטמאה דלא גלי קרא שיהיה נאמן הרי בכלל אין דבר שבערוה פחות משנים וכו', מש"ה כל מקום שהאמינו הרי הוא כשנים, אבל באיסורין בחתיכה ספק חלב הרי זה שאומר מותר נאמן כמו זה שאומר אסור, הו"ל השני נמי כשנים.

ז) ונראה להוכיח כד' הלבוש דשפיר אמרינן באיסורים כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דברי אחד במקום שנים, ואע"ג דראוי להאמין סהדא בתרא כסהדא קמא, ודלא כדברי הש"ך והש"ש שם, והיינו מדברי הרא"ש (פ' הניזקין ט, ו) והרשב"א (שו"ת ח"א ס' תתל"ז) שהבאנו, שהרי כתבו להדיא דאמרינן כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים ואין דברי אחד במקום שנים אצל עד אחד באיסורין (ואין זה ענין לדברי הריטב"א, דאיהו ס"ל דעד א' באיסורים אינו נאמן כשנים כלל אלא רק כחד, ולדידי' פשוט דליכא כל מקום שהאמינה וכו' באיסורים ומצי אחר להכחישו).

אולם צ"ב לד' הרא"ש הרשב"א והלבוש, אמאי לא אמרינן כסברת הש"ך והש"ש דאף סהדא בתרא ראוי להאמינו כשנים וכתרי ותרי דמי.

ולפי מה שכתבנו לעיל ניחא, דמאחר וקיי"ל כר' חייא דלא חשיב כשנים היכא דבאו בבת אחת כיון דהוכחש מעיקרא, א"כ הכא נמי בסהדא בתרא הרי הוכחש מעיקרא ע"י סהדא קמא וכתב אחת דמי, ולכן אין סהדא

דבריו של השני שהוא כחד כלום כנגד שנים, מ"מ נראה דרש"י ותוס' שם לא מיירי אלא היכא שהראשון נאמן כתרי ולא השני, כגון גבי סוטה דגלי לן קרא דעד שאומר נטמאת נאמן כשנים, ולא גלי קרא דעד שאומר לא נטמאת נאמן כשנים, וכן בשאר דוכתי בתוספות ופוסקים מיירי כהאי גוונא [ועיינן מה שכתבתי בש"ך ביו"ד סימן קכ"ז ס"ק י"ד ודוק]. וכן הר"ן לשיטתו אזיל דס"ל דעד מסייע אינו פוטר משבועה דאורייתא וכו' הוה אמרינן כיון דרחמנא הימניה להאי סהדא כתרי לחייב שבועה דאורייתא, א"כ סהדא בתרא הוה ליה חד לגבי תרי וכו', אבל לדידן דקי"ל דעד מסייע פוטר משום קל וחומר, דאם לענין חיוב שבועה הימניה רחמנא לחד סהדא כל שכן לפטור, וכדאיתא בהרא"ש [סי' ג'] ומרדכי [סי' רי"ט] פ"ק דמציעא ותשובת מיימוני דספר משפטים סי' ס"א ושאר הרבה פוסקים הך טעמא דקל וחומר, וכן הסכימו האחרונים, א"כ העד המסייע נמי נאמן מדאורייתא כמו העד המחייב, וה"ל כתרי לגבי תרי דאין חילוק בין באו בבת אחת או בזה אחר זה, אלא בכל ענין אוקי סהדא לגבי סהדא וסלק עדותן דתרווייהו כמאן דליתא וכו', זה דאמרינן בפרק האשה שנתארמלה [כתובות כ"ב ע"ב] ובפרק האשה שלום [יבמות קי"ז ע"ב] דסהדא בתרא הוה ליה כחד לגבי תרי, דשאני התם דסהדא קמא מהימן כתרי ולא סהדא בתרא, אבל הכא הך סהדא בתרא לענין שבועה מהימן כמו הך סהדא קמא. כן נ"ל ברור בדינים הללו ודוק, עכ"ל.

וכן כתב בשב שמתתא (ו', כ"א) וז"ל, באיסורין דסגי בחד לא אמרינן כל מקום שהאמינה תורה כיון דהשני נמי כשנים וכו', דודאי היכא שהאמינה התורה לראשון ולא לשני, כמו בעד מיתה, אז הוא דהוי

שניהם בבת אחת, וכ"ש אם בא המתיר תחלה לב"ד דמותר אלא דאין שייכות להמתיר שיבוא לבית דין תחלה כל שאין איסור לפניו וכו', עכ"ל.

מיהו יש לדחות, דלמא לד' השו"ע בזה אחר זה סהדא בתרא לא מהימן מטעם אחר, דמאחר וכבר הוחזק דינו על ידי סהדא קמא הו"ל סהדא בתרא כעד אחד באיתחזק דלא מהימן (ואפשר דעדיף מאיתחזק דעלמא כיון דנפסק דינו בבית דין על ידי סהדא קמא). ואם באו בבת אחת דעדיין לא הוחזק דינו, שפיר מהימן סהדא בתרא להכחיש סהדא קמא, והו"ל עד אחד בהכחשה וסלק כמי שאינו, ובספק שחיטה (סימן א' שם) העמד בהמה אחזקת איסור, ובספק טריפה (סימן ל"ט שם) העמד בהמה אחזקת היתר. ושו"מ כן בדברי הגרע"א (שו"ת תניינא סי' כ"ו) וז"ל, ויש לצרף עוד לומר דמיד שאמר הא' כשר אתחזק בהיתירא, וכשאמר הב' טריפה אינו נאמן, דע"א אינו נאמן לאסור היכא דאתחזק בהיתירא כדקיי"ל (סי' קכ"ז), ומה"ט י"ל דניחא בזה דינא דהש"ע (סי' ל"ט סט"ז) הבודק שלא כסדרן ואחד מכחישו ואומר כסדרן היתה, מעמידים הבהמה בחזקת היתר וכו', י"ל דכיון דהבודק אמר תחילה להב"ד טריפה הוי אתחזק באיסורא, ושוב אין ע"א הבא אחריו נאמן להתיר, כדקיי"ל דבחזקת איסור אין ע"א נאמן להתיר, וכן בההיא וכו' דהשוחט אמר דשחט כהוגן נתחזק בהיתירא, ושוב אין ע"א נאמן לאסור וכו', עכ"ל.

מיהו לפי מה שכתבנו לעיל מוכח מדברי הרא"ש והרשב"א כד' הלבוש דאמרינן בעד אחד נאמן באיסורים אין דברי אחד במקום שנים, וא"כ ליכא הכרח בד' השו"ע דחשיב כה"ג כעד אחד באיתחזק.

בתרא כשנים, משא"כ סהדא קמא דלא הוכחש מעיקרא אלא נתקבלה עדותו תחילה בב"ד, שפיר חשיב כשנים. נמצא דבאיסורים לעולם סהדא קמא חשיב כשנים, בין שהעיד לאיסור או להיתר, ואילו סהדא בתרא לעולם אינו אלא כחד, ואין דברי אחד במקום שנים.

(ח) **וכן** משמע דעד אחד באיסורין חשיב כבי תרי, ובעד אחד באיסורין אמרינן אין דברי אחד במקום שנים, מדברי השו"ע יו"ד (ס' א' ס"ק י"ד) וז"ל, שוחט שהעיד עליו עד אחד ששחט שלא כהוגן והוא מכחישו, עד אחד בהכחשה לאו כלום, והעד עצמו מותר לאכול מכאן ולהבא וכו', עכ"ל. וז"ל הט"ז שם (ס"ק כ"ג) לאו כלום הוא, שם במהרי"ק טעם לזה דכ"מ שהאמינה תורה לעד א' הוה כשנים כדאיתא פ"ב דכתובות, וה"נ האמינה תורה להשוחט שיהיה נאמן כשנים וכו', עכ"ל.

וכן משמע מדברי השו"ע יו"ד סי' ל"ט (ס"ק י"ז) וז"ל, הקונה ריאה ואמר שמצא בה סרכא במקום שהיא טריפה, והמוכר אומר שהיתה במקום שהיא כשרה, כיון שבאו שניהם בבת אחת לבית דין אין כאן עדות, והרי זה כבהמה שנאבדה ריאה קודם שנבדקה וכו' עכ"ל. ומדנקט באו בבת אחת דוקא, נראה היינו טעמא דאל"כ אמרינן כל מקום שהאמינה תורה אחד הרי כאן שנים ואין דברי אחד במקום שנים, וכ"כ בט"ז שם (ס"ק כ"ב) וז"ל, כיון שבאו שניהם בבת אחת, נראה דהוצרך לזה דאילו בא הקונה תחלה לב"ד והיו אוסרים על פיו תו לא היו מאמינים לשני להתיר כיון שהראשון היה נאמן, ואמר עולא ביבמות (דף קי"ז) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד ה"ל כשנים ואין עד אחד יכול להכחישו, ומוקי לה התם כשהתירו האשה על פיו, ה"נ הכא כשאסרו על פיו, ע"כ הצריך כאן שיבואו

(י) **ונחזור** לענייננו האם עד א' דעלמא חשיב כבי תרי, ואצל עגלה ערופה שפיר נאמן כבי תרי כמבואר פרק עגלה ערופה, וז"ל המתני' שם (דף מ"ז ע"א), עד אחד אומר ראיתי את ההורג ועד אחד אומר לא ראית, אשה אומרת ראיתי ואשה אומרת לא ראית, היו עורפין, עד אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית היו עורפין, שנים אומרים ראינו ואחד אומר להן לא ראיתם לא היו עורפין וכו', ובגמ' שם (דף מ"ז ע"ב), השתא דאמרת עד אחד מהימן אידך חד היכי מצי מכחיש ליה, והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים, ואין דבריו של אחד במקום שנים, אמר לך עולא תני לא היו עורפין, וכן א"ר יצחק תני לא היו עורפין, ור' חייא אמר תני היו עורפין, ולרבי חייא קשיא דעולא, לא קשיא כאן בכת אחת כאן בזה אחר זה וכו', עכ"ל.

וכן אצל מיתת הבעל נאמן כבי תרי כמבואר בפרק האשה רבה, וז"ל הגמ' שם (דף פ"ח ע"ב), אמר שמואל לא שנו אלא שלא מכחשתו, אבל מכחשתו לא תצא, במאי עסקינן אילימא בבי תרי, כי מכחשתא ליה מאי הוי, אלא בחד, טעמא דמכחשתו הא שתקה תצא, והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים, ואין דבריו של אחד במקום שנים, הכא במאי עסקינן בפסולי עדות וכדר' נחמיה וכו', עכ"ל. ופירש"י שם וז"ל, הרי כאן שנים, הרי הוא חשוב כשנים, כגון בעדות אשה לומר שמת בעלה, ובעדות סוטה לומר נטמאה, ואין דבריו של אחד, דאמר לא מת, במקום שנים, עכ"ל.

(יא) **וכן** אצל שבועה מבואר בדברי הראשונים דנאמן כבי תרי, וז"ל הגמ' בפרק שבועת הדיינין (דף מ' ע"א) וז"ל,

(ט) **וא"ת**, לפי"ז צ"ב בדברי המהר"ם מרוטנבורק הובא ברא"ש פרק שנים אוחזין (ס' ג') וז"ל, ומדברי ר"ת יש ללמוד דעד אחד פוטר מן השבועה, והביא ר"מ מרוטנבורק ז"ל ראיה לדבריו, מדרשין שבועות (דף מ.) לכל עון ולכל חטאת הוא דאין קם אבל קם לענין שבועה, דלא מיעטיה קרא בין לחיוב שבועה בין ליפטר מן השבועה, ועוד ק"ו הוא, איזה כח מרובה כח המוחזק או כח שאין מוחזק, הוי אומר כח המוחזק, א"כ ק"ו הוא, ומה כשהעד מסייע למי שאין מוחזק זוקק את המוחזק לישבע, כשהעד מסייע למוחזק כל שכן שיפטרנו מן השבועה וכו', עכ"ל (ועל כרחך כוונתו דאף בזה אחר זה עד אחד פוטר מן השבועה, דאי בכת אחת אפ' אינו נאמן מהני מיהת להכחיש סהדא קמא כדברי ר' חייא, וכך מבואר בחידושי הר"ן ובדו"ח לרע"א שם ובקצות ס' פ"ז ס"ק ח'). וצ"ב, דלפמ"ש"כ אע"ג דלא מיעטיה קרא, עדיין לא מהני סהדא בתרא לפטור מן השבועה מטעם אחר, כיון דהוכחש מעיקרא והו"ל חד במקום שנים (ואין לומר דלמהר"ם לא האמינהו תורה כבי תרי לחייב שבועה אלא עד אחד סגי, דא"כ פשוט דעד אחד סגי להכחישו אף בזה אחר זה, ולא בעינן לרבות מקרא או מק"ו דעד אחד מהני לפטור. ודוחק לומר דלמהר"ם קי"ל כעולא ודלא כר' חייא).

ואולי י"ל, מאחר ועדיף כח סהדא בתרא דמסייע למוחזק מכח סהדא קמא דמסייע למי שאינו מוחזק, לכן אע"ג דסהדא בתרא הוכחש מעיקרא על ידי סהדא קמא לא אמרינן דסהדא בתרא כמי שאינו, ומשו"ה הצטרך המהר"ם להוסיף שם ולומר, ועוד ק"ו הוא איזה כח מרובה כח המוחזק או כח שאין מוחזק הוי אומר כח המוחזק א"כ ק"ו הוא ומה כשהעד מסייע למי שאין מוחזק זוקק את המוחזק לישבע כשהעד מסייע למוחזק כל שכן שיפטרנו מן השבועה (ועד"ז איתא בשו"ת חת"ס יו"ד ס' קי"ט עיי"ש).

לשליח כבי תרי מסוגיית הגמ' פרק המביא קמא (דף ה' ע"ב), וכדיתבאר.

רז"ל הגמ' שם, ת"ר עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסיי קנויין לך, עצמו קנה נכסים לא קנה, איבעיא להו כל נכסיי קנויין לך מהו, אמר אביי מתוך שקנה עצמו קנה נכסים, א"ל רבא בשלמא עצמו ליקני מידי דהוה אגט אשה, אלא נכסים לא ליקני מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא, הדר אמר אביי מתוך שלא קנה נכסים לא קנה עצמו, א"ל רבא בשלמא נכסים לא ליקני מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא, אלא עצמו ליקני מידי דהוה אגט אשה, אלא אמר רבא אחד זה ואחד זה, עצמו קנה נכסים לא קנה, א"ל רב אדא בר מתנה לרבא כמאן, כר"ש, דאמר פלגינן דיבורא וכו', עכ"ל.

והרי קיום שטרות אינו ענין לעצם ההקנאה כלפי שמיא אלא רק לענין ההוכחה, דמי שקנה בשטר קנין בינו ולבין חבירו ודאי חל הקנין כלפי שמיא אף דלא אתי לבי"ד לקיים את השטר (ולא גרע מאילו קנה בכסף ובחזקה דלא בעי עדים, דלא איברו סהדי אלא לשקר). ותיקנו להצריך קיום שטרות רק היכא דקאתי להוכיח על ידי השטר שאכן קנאו, וכגון דתבעו נותן ואמר לא נתתי לך, אי נמי דקאתי להחזיק בו שלא בפני הנותן, דלעולם טענינן מזוייף לנותן מתנה שלא בפניו כמש"כ הרמב"ן (שו"ת הרמב"ן מוסד הרב קוק ס' ח'), ובכה"ג תיקנו דלא מהני להוכיח שקנאו אלא בשטר מקויים.

וא"כ, על כרחך נדון הסוגיא שם אינו אם חל המתנה כלפי שמיא בעבד ובנכסים, דלזה לא בעינן קיום שטרות כאמור, אלא הנדון הוא בטוען ונטען, אם להאמין לעבד באמרו בפני נכתב ובפני נחתם

לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת, לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה וכו', עכ"ל. וכתב הר"ן פרק כל הנשבעין (דף כ"ו ע"א בדפי הרי"ף) וז"ל, ומעד אחד נמי ליכא ראייה, משום דעד אחד לשבועה כשנים לממון, וכדאמרינן [שבועות דף מ.] כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה, וכי היכי דלא אמרי' מיגו במקום עדים [לממון, ה"נ] לאפטורי משבועה וכו', עכ"ל. ולכא' צ"ב, דשאני מגו במקום עדים דעדיפי שני עדים ממגו, משא"כ מגו במקום עד אחד דלמא עדיף מגו מעד אחד. ומשמע דס"ל להר"ן דלחייבו שבועה האמינה תורה עד אחד כשנים, וממילא הו"ל כמגו במקום שני עדים.

ושו"מ שכך כתב הר"ן להדיא בחידושו לפ' שנים אוחזין (דף ב') וז"ל, וא"ת אכתי קשה, דבפיו ועד א' אין כיוצא בהן פוטרי' שבועת' בזה אחר זה, לפי שהעד המחייבו שבועה נאמן כב', ועד זה שמכחישו אינו נאמן כיון שבאו בזה אחר זה, משא"כ בעדים וכו', עכ"ל.

וכן מבואר בדברי הרמ"ה הובאו בטור (חומ"ס ס' מ"ו) וז"ל, כתב הרמ"ה בעד אומר היה תנאי ועד אומר לא היה תנאי, אם על מטלטלין מעידיו, נשבע הנתבע שבועה דאורייתא ע"פ העד האחד שאמר שלא היה תנאי, אף ע"פ שהעד האחר מכחישו לא אמרינן אוקי חד לבהדי חד, דרחמנא הימניה לחד לחיוביה שבועה, וכל מקום שהאמינה תורה לעד אחד הו"ל כשנים, והאי דקאמר תנאי הו"ל חד ואין דבריו של אחד במקום שנים וכו', עכ"ל.

י"ב **ואצל** תקנת בפני נכתב ובפני נחתם, נראה להוכיח דהימנוהו רבנן

והשטר לא מהני להוכיח אף לענין עצמו, דהו"ל שטר שאינו מקויים. ורק על ידי פלגינן דיבורא אמרינן דחשיב כשני שטרות, ובשטר שחרור תיקנו להאמינו כבי תרי, ובשטר שאר נכסים לא תיקנו להאמינו כבי תרי.

י"ד) ונפק"מ לפי"ז אם יבואו אח"כ שני עדים להכחישו, דלהאמור י"ל דתרי ותרי ניהו, ואוקי תרי לבהדי תרי והעמד גט אחזקת כשרות.

ושו"מ דמבואר כן בדברי הר"ח הובא בשו"ת מהרי"ק (שורש ע"ד, והוא מתשובת אור זרוע ס' תשמ"ה) וז"ל, הא דפריך תלמודא דפ"ק דגיטין (דף ג') בתר דאוקמא לדרשב"ל האי קולא הוא חומרא הוא דאי מצרכת ל' תרי לא אתי בעל ומערער ופסיל ליה חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה וכו', ה"נ פרכינן לעיל לרבה דאמר לפי שאין בקיאיין לשמה, ופי' ר"ח התם האי חומרא היא דאי אתי בעל ומערער ואמר לא לשמה כתבתי ומייתי סהדי בהאי ופסיל ליה לגט, ואלו שנים היו מעידים מתחלה בפנינו נכתב ונחתם לא היה יכול לפוסלו עכ"ל [ר"ח], ה"נ יש לפרש כדברי רבא דהכי פריך דמייתי סהדי ופסיל ליה וכו', עכ"ל שו"ת מהרי"ק.

וחזינן לד' הר"ח דקושיית הגמ' האי קולא הוא חומרא הוא, היינו אם יבואו שני עדים לערער הגט פסול, ואילו שנים היו מעידים מתחלה בפנינו נכתב ונחתם לא היה מיפסל, ועל כרחך משום דאוקי תרי לבהדי תרי והעמד גט אחזקת כשרות. וא"כ, הא דמתרין הגמ' שם, כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה רבי יוחנן ור' חנינא חד אמר בפני ב' וחד אמר בפני ג' מעיקרא מידק דייק ולא

לענין שנניחנו לנהוג כבן חורין ולהחזיק בנכסי רבו.

י"ג) והשתא, מבואר בגמ' שם בכתב לעבדו כל נכסי קנויין לך, דאלמלא פלגינן דיבורא, ליכא למימר דמהני אמירת בפ"נ ובפ"נ כקיום שטרות רק כדי שהשטר יוכיח שקנה עצמו ולא כדי שיוכיח שקנה שאר נכסים. וצ"ב אמאי ליכא למימר הכי, ואמאי בעינן פלגינן דיבורא, הלא י"ל דלענין עצמו הקילו והורידו הדרגא הנדרש לקיום שטרות והסתפקו בהימנותיה דחד, ואילו לענין שאר נכסים לא הקילו, ולא הורידו הדרגא הנדרש, ובעינן שני עדים מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא. וסוף דינא, באמרו בפ"נ ובפ"נ נאמן כחד ולא כתרי, וסגי לן בהימנותיה דחד כדי שיזכה בעצמו ולא כדי שיזכה בשאר הנכסים.

ותינח אי הוה מיירי לענין ההקנאה כלפי שמיא, איכא למימר ממה נפשך, או דמהני להקנות כל נכסיו כלפי שמיא או דלא מהני להקנות מאומה, מיהו היות ומיירי רק לענין ההוכחה כאמור, א"כ ליכא ממה נפשך, דנאמן באמרו בפ"נ ובפ"נ נחתם כחד סהדא, ולענין עצמו הקילו להסתפק בכך ולענין שאר נכסים לא הקילו. ודומה לספק שיש בו נפקותא לענין איסור ועוד נפקותא לענין ממון, דסמכינן ארובא לענין איסור הקל ולא לענין ממון החמור, דלממון בעינן הוכחה אלימא טפי מבאיסור, וכן הדבר הזה, ופלגינן דיבורא למה לי.

ואם תיקנו להאמינו כבי תרי ניחא, דממה נפשך, או דהימנוהו כבי תרי באמרו בפ"נ ובפ"נ, וממילא השטר מהני להוכיח אף לענין שאר נכסים, או דלא הימנוהו כבי תרי,

לא מוקי רישא בפסולי עדות מטעם דפריך הכא פשיטא, וי"ל דניחא ליה לאקשווי מסיפא כיון דמשכח לה, אי נמי דרישא דהתם כיון דעד אחד נאמן מן התורה הוי כתרי ותרי, ואי מכחשי אהדדי לא היתה שותה, אבל הכא תקנתא דרבנן היא, עכ"ל.

ומבואר בתירוצם השני של התוס', דהיכא דהימנוהו כבי תרי מתקנתא דרבנן, במקום שני עדים מכחישין אותו לא הימנוהו כבי תרי אלא כחד, ואין דבריו של אחד במקום שנים. ואילו היכא דהאמינהו כבי תרי מדאורייתא, התם אף במקום שני עדים מכחישין אותו חשיב כבי תרי, ותרי ותרין.

וכן מבואר להדיא מדברי הרמב"ם דהיכא דהאמינהו כבי תרי מדאורייתא שאני, ואף במקום שני עדים מכחישין אותו חשיב כבי תרי, וז"ל בהל' רוצח ושמירת הנפש (פ"ט הל' י"ג, י"ד), עד אחד אומר ראיתי ההורג ועד אחד הכחישו ואמר לו לא ראיתה היו עורפין, במה דברים אמורים בשבאו שניהם כאחת, אבל אם אמר אחד אני ראיתי את ההורג הרי זה נאמן כשנים לענין זה, ואם בא אחר כך עד אחד והכחישו ואמר לו לא ראיתה אין משגיחין על דברי האחרון ואין עורפין, באו שנים אחר שהעיד האחד והכחישוהו ואמרו לו לא ראיתה הרי הן כשתי עדיות המכחישות זו את זו ועורפין (ובחידושי ר' חיים הלוי על הרמב"ם שם הקשה אדברי הרמב"ם מהא דאיתא פרק האשה שלום שם דלא הימנוהו כבי תרי במקום שני עדים מכחישין אותו, וצ"ע אמאי לא נחית הגר"ח למש"כ התוס' שם לחלק בין האמינהו כבי תרי מדאורייתא ומדרבנן).

וכן כתב הבית יוסף (אבה"ע ס' קע"ח) וז"ל, ומ"ש [הטור] או שבא אחד ואמר

אתי לאורועי נפשיה, היינו לומר שאף אם יבואו שני עדים לערער הגט לא מיפסל, ועל כרחך היינו טעמא כמו שכתבנו, דהימנוהו לשליח כבי תרי (ואין לדחות דלא אתי לאורועי נפשיה אבעל קאי דלא יבא לערער, מיהו אם יבא ויערער הגט פסול, דלד' הר"ח מאחר והבעל אומר כשני עדים נגד השליח שהוא אחד, ליכא אורועי נפשיה דבעל כלל ואמאי לא יערער).

ט"ו) וחזינן עוד חידוש בדברי הר"ח, דאצל תקנת בפני נכתב ובפני נחתם הקילו רבנן משום עיגונא להאמין לשליח כבי תרי אפילו במקום שני עדים מכחישין אותו, וכדיתבאר.

תנן פרק האשה שלום (דף קי"ז ע"ב) וז"ל, עד אומר מת ונשאת ובא אחד ואמר לא מת הרי זו לא תצא, עד אומר מת ושנים אומרים לא מת, אע"פ שנשאת תצא וכו', גמ', טעמא דנשאת, הא לא נשאת לא תנשא, והאמר עולא כ"מ שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים, הכי קאמר עד אחד אומר מת והתירוה להנשא ובא אחד ואמר לא מת לא תצא מהיתירה הראשון. עד אומר מת, פשיטא, דאין דבריו של אחד במקום שנים, לא צריכא בפסולי עדות וכדר' נחמיה וכו', עכ"ל. ופרש"י שם וז"ל, עד אומר מת, ובאו עדים ואמרו לא מת, פשיטא דמודי עולא דלגבי תרי חשיב כחד ובטל, ולא אמרינן תרי ותרי נינהו עכ"ל.

וז"ל התוס' שם בד"ה לא צריכא בפסולי עדות, והא דאמר בפרק מי שקינא (סוטה לא: ושם) תנן עד אחד אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת היתה שותה, הא חד וחד אינה שותה, תיובתא דרבי חייא, וליטעמין אימא סיפא שנים אומרים נטמאת ואחד אומר לא נטמאת כו', אלא בפסולי עדות כו', ואמאי

נטמאת ואח"כ באו שנים ואמרו לא נטמאת הרי זו שותה, פשוט הוא, דאע"ג דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים, מכל מקום כי אתו תרי ומכחשי ליה הוי ליה כתרי ותרי והדרא לספיקה והיתה שותה, עכ"ל.

והרי נתחדש בדברי הר"ח, דתיקנו רבנן משום עיגונה אצל בפ"נ ובפ"נ, להאמין לשליח כבי תרי אף במקום שני עדים מכחישין אותו, בדומה להא דמצינו כשהאמינו כבי תרי מדאורייתא בסוטה ובעגלה ערופה. וצ"ב, מאי שנא מהא דתיקנו רבנן משום עיגונה אצל מיתת הבעל, דהתם תיקנו להאמינו כבי תרי רק בדליכא שני עדים מכחישין אותו.

וי"ל, דאצל תקנת בפ"נ ובפ"נ לד' הר"ח, אי מצי בעל מייתי תרי סהדי ופסיל ליה, נמצא האי קולא חומרא הוא כקושיית הגמ', ולכן התם בהכרח היו צריכים לתקן להאמינו כבי תרי אף במקום דשני עדים מכחישין אותו, משא"כ אצל מיתת הבעל.

ט"ז) ושוב מצאתי להדיא בדברי הראשונים כמו שכתבנו דהימנוהו כבי תרי אצל בפ"נ ובפ"נ, וז"ל הרשב"א ריש פרק המביא קמא (דף ג ע"א), גבי גט לא הוה חיישינן לה, דהא בלא אחר הוה מתכשר אפומיה, דהימנוהו רבנן כבי תרי וכו', עכ"ל.

וכן כתב הר"ן בפירושו על הרי"ף פרק המביא קמא שם (דף ג ע"א) וז"ל, אם נשאת בגט כשר, שהעיד שליח שבפניו נכתב ובפניו נחתם, נפרעת כתובתה מן הלקוחות, דכיון דהימנו כבי תרי להתירה לינשא, אף היא נפרעת מכתובה, דמספר כתובתה נלמוד [כמו ביבמות דף קיז.], שכך כתב לה

לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי וכו', עכ"ל.

וכן כתב הריטב"א פרק המביא קמא שם (דף ב ע"ב) וז"ל, שליח זה מעיד שבפניו נכתב ובפניו נחתם והימנוהו רבנן כבי תרי, והקשה הראב"ד דסוף סוף כיון שהאמינוהו רבנן כבי תרי, לימא שהבעל נתנו לו וליהמנוהו נמי כבי תרי שהבעל נתנו לו, ותו לא יהא צריך לומר בפני נכתב וכו', והשתא נמי על כרחין אית לך למימר דהימנוהו רבנן כבי תרי שהבעל נתנו לו, שאע"פ שהגט נחתם בפניו, אם איתא שלא נאמין אותו כשנים שהוא נתנו לו, אכתי יבא הבעל ויערער שלא עשאו שליח, ויש מתרצים דהא לא קשיא, דודאי להאמין אותו כשנים בגט שאינו מקויים הא לא אפשר, ואין כח חכמים להאמין, דמדאורייתא לא מהימן כיון דיש הכחשה בין בעל לשליח, וכיון שכן הימנוהו כבי תרי לענין קיום שהוא דדבריהם וכו', עכ"ל.

י"ז) והעירוני, דיתכן נפק"מ בזה לפי מה שכתב הריטב"א להלן פרק המביא קמא שם (דף ה' ע"ב) כדיתבאר. וז"ל הגמ' שם, לימא בהא קמיפלגי דמ"ד בפני שנים קסבר לפי שאין בקיאיין לשמה ומ"ד לפני שלשה קסבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו וכו', עכ"ל. וז"ל הריטב"א שם, וכי תימא, ולמ"ד לפי שאין בקיאיין לשמה אמאי סגי בתרי טפי מלמאן דאמר דטעמא משום קיום, דהכא והתם קבלת עדות הוא, מה לי קבלת עדות מן החתימות או קבלת עדות מן הכתיבה שהיא לשמה, וי"ל דלמאן דאמר דטעמא משום לשמה מדינא שליח מהימן, דעד אחד נאמן באיסורין אי לאו טעמא דהוי דבר שבערוה וכדאיתא לעיל, ומיהו משום עיגונא אקילו בה ועשו איסור זה כשאר

ובאמת כתב כן הריטב"א שם להדיא בד' רבא וז"ל, ואקילו הכא משום עיגונא שיהא שליח נאמן כשנים, עכ"ל. ואילו בד' רבה שינה לשונו ולא הזכיר דנאמן כשנים וז"ל, ועשו איסור זה כשאר איסורים דעד אחד נאמן, עכ"ל, ולהאמור דברי הריטב"א בתכלית הדקדוק. ודברי הריטב"א בדף ב' ע"ב שם שהבאנו לעיל, דהימנוהו רבנן כבי תרי, איירי לד' רבא, וכמבואר ממה שכתב שם וז"ל, שאע"פ שהגט נחתם בפניו וכו', הימנוהו כבי תרי לענין קיום שהוא דדבריהם וכו', עכ"ל.

י"ח) ולפי"ז, יתכן נפק"מ בין רבה לרבא היכא דקאתי בעל לערער ומייתי תרי סהדי, דלרבה השליח כחד ואין דבריו של אחד במקום שנים והגט פסול, ואילו לרבא השליח כבי תרי, וי"ל דתרי ותרי גינהו והעמד גט אחזקתו, וכשר.

אולם לפי המבואר פרק האשה שלום שם (דף קי"ז ע"ב), דאצל מיתת הבעל לא תיקנו משום עיגונא להאמינו כבי תרי במקום שני עדים מכחישין אותו, יתכן דלהריטב"א אף אצל בפ"נ ובפ"נ לא תיקנו משום עיגונא להאמינו כבי תרי במקום שני עדים מכחישין אותו, ודלא כד' ר"ח, ותו ליכא נפק"מ בין רבה ורבא.

איסורים דעד אחד נאמן, וכיון דטעמא משום דעד אחד נאמן באיסורין הוא אינו צריך שלשה, שלא מצינו עד המעיד על איסור שיהא צריך להעיד בפני שלשה דאינו כקבלת עדות, ובדין הוא דאפילו תרי נמי לא ליבעי, אלא משום חומרא דאשת איש הצריכו שיאמר הדבר בפני שנים כדי שיהא שליח נזהר במה שהוא אומר ושידקדק בעדותו, אבל למ"ד דטעמא משום קיום שליח אינו נאמן מדין עד אחד שהוא נאמן באיסורין, אלא טעמא משום דמדינא קיום שטרות לא ליבעי, אלא דרבנן הוא דאצרוך, ואקילו הכא משום עיגונא שיהא שליח נאמן כשנים, ומיהו בקבלת עדות לא הקילו, והצריכו שלשה כקבלת עדות דעלמא, וזה נכון, עכ"ל.

והשתא, לפמ"ש"כ הריטב"א פרק האשה רבה שם (דף פ"ח ע"ב), דאצל איסורים לא האמינהו תורה כבי תרי אלא סגי לן הימנותיה דחד, לד' רבה דאצל בפ"נ ובפ"נ אינו צריך בפני שלשה דאינו כקבלת עדות, ומשום דתיקנו להאמינו כעד אחד באיסורים, נמצא דלא הימנוהו כבי תרי אלא הקילו לומר דסגי לן הימנותיה דחד כמו באיסורים. ואילו לד' רבא דאצל בפ"נ ובפ"נ צריך בפני שלשה כקבלת עדות דעלמא, דלא תיקנו להאמינו כעד אחד באיסורים, מסתברא דצריך כמו כן שני עדים כקבלת עדות דעלמא, אלא דתיקנו להאמין לשליח כבי תרי.

דברי הבעל דבר בשטר

פרק א' - אי מהני שטר שכתבוהו עדים לפעול חלות

מצינו שטר שכתבוהו עדים בפרוזבול ובשטר ראייה. בפרוזבול כדאיתא בגמ' פרק השולח (דף לג ע"א) וז"ל, הדיינים חותמין למטה או העדים וכו', ל"ל למיתנא דיינים ל"ל למיתנא עדים, הא קמ"ל דלא שנא כתוב בלשון דיינים וחתמי עדים ולא שנא כתוב בלשון עדים וחתמי דיינים וכו', עכ"ל. ופירש"י שם, וז"ל בד"ה ול"ש כתוב בלשון עדות, כגון דוכרן סהדותא דהוה באנפנא כו', עכ"ל.

ובשטר ראייה כדאיתא בדברי הראשונים בגמ' פרק האשה שנתארמלה שם (דף כ"ד ע"ב) וז"ל הגמ', איבעיא להו מהו להעלות משטרות ליוחסין, היכי דמי, אילימא דכתיב ביה אני פלוני כהן חתמתי עד מאן קא מסהיד עילויה, לא צריכא, דכתיב ביה אני פלוני כהן לויתי מנה מפלוני וחתימו סהדי, מאי, אמנה שבשטר קא מסהדי, או דלמא אכולה מילתא קא מסהדי וכו', עכ"ל. וכתב הרשב"א שם (ד"ה לא צריכה) וז"ל, ומסתברא דבכי הא הוא דמבעיא להו, אבל אם כתבו בו העדים איך פלוני כהן לזה מפלוני מנה, כדרך שאנו כותבין, מעלין על פיהם, דעדים בכי הא מסתמא אכולה מילתא מסהדי וכו', עכ"ל. וכ"כ הריטב"א שם (ד"ה דכתיב) וז"ל, דוקא בהא הוא דמבעיא לן, אבל בשטר שכתוב בלשון עדים פלוני כהן לזה פשיטא דאכולה מילתא מסהדי וכו', עכ"ל.

(ב) **ויש** להסתפק האם מהני שטר שכתבוהו עדים בשטר קנין ובשטר קידושין ובגט. ומדברי הגמ' פרק האשה ניקנית שם

(א) **ישנן** שני מיני שטרות, שטר שכתבוהו בעל דבר, כלומר שהבעל דבר מדבר בו, וכגון שטר שכתוב בו שדי מכורה לך, ושטר שכתבוהו עדים, כלומר שהעדים מדברים בו, וכגון שטר שכתוב בו אנו ראינו איך שראובן מכר שדהו לשמעון.

מצינו שטר שכתבוהו בעל דבר בשטר קנין בשטר קידושין בגט ובשטר ראייה. בשטר קנין ובשטר קידושין כדאיתא בגמ' פרק האשה ניקנית (דף ט' ע"א) וז"ל, ת"ר בשטר כיצד, כתב לו על הנייר או על החרס, אע"פ שאין בו שוה פרוטה, בתך מקודשת לי בתך מאורסת לי בתך לי לאינתו הרי זו מקודשת, מתקיף לה ר' זירא בר ממל הא לא דמי האי שטרא לשטר זביני, התם מוכר כותב לו שדי מכורה לך, הכא בעל כותב בתך מקודשת לי, אמר רבא התם מעניינא דקרא והכא מעניינא דקרא וכו', אלא אמר רבא הלכתא ניהו ואסמכינהו רבנן אקראי, ואיבעית אימא התם נמי כתיב ואקח את ספר המקנה וכו' עכ"ל.

בגט כדאיתא בגמ' פרק האשה שלום (דף קט"ו ע"ב) וז"ל, ההוא גיטא דאשתכח בנהרדעא, וכתוב בצד קלוניא מתא אנא אנדרולינאי נהרדעא פטריית ותרית ית פלונית אנתתי וכו', עכ"ל.

בשטר ראייה כדאיתא בגמ' פרק האשה שנתארמלה (דף כ"ד ע"ב) וז"ל, לא צריכא, דכתיב ביה אני פלוני כהן לויתי מנה מפלוני וחתימו סהדי וכו', עכ"ל.

וכן מצאתי בר"ן פרק המגרש, הובאו דבריו בשו"ת רדב"ז (חלק ד' ס' רכ"ב) וז"ל, שאלת ממני אודיעך דעתי במי שמגרש את אשתו בגט שכתוב בלשון עדים, בפנינו עדים ח"מ פלוני בר פלוני תריך ופטר ית פלונית בת פלוני, וכך אמר לה אנא פלוני וכו' כלשון הגט, וחתמימי סהדי ויהבי ניהלה, אי מתגרשת בהאי גטא או לא וכו'. תשובה, לכאורה היה נראה דמתגרשת באחד מכל אלה, דגרסינן בפ' המגרש ת"ש דאתקין רבא בגטין איך פלניא בר פלניא פטר ותריך ית פלוניתא אנתתיה דהוות אנתתיה מקדמת דנא מיומא דנן ולעלם וכו', הא קמן בהדיא דאי כתב כולי גטא כי האי לישנא בלשון עדים שפיר דמי וכו', אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דלאו הכי הוא וכו', והר"ן הרגיש בזה וכתב וז"ל, ת"ש דאתקין רבא בגטין איך פלוני פטר ותריך וכו', האי לישנא לאו דוקא דכיון דספר מקנה בעינן צריך שידבר הוא, כדאמרינן בההוא גטא דאשתכח בנהרדעא וכו', עכ"ל הרדב"ז. הרי לד' הר"ן ילפינן דגט צריך בעל דבר כותבו ממה שכתוב ספר מקנה בשטר קנין.

וכן מצאתי באורחות חיים (דין קנין) וז"ל, הקרקעות נקנין בכסף וכן בשטר כשנוסח השטר בלשון בעל דבר כגון נוסח הגט לאשה שכתב לו [שדין] מכורה לך וכו', אבל בשטרות שלנו שנוסח שלהן בלשון עדים וכו' אינן אלא לראיה וכו', עכ"ל.

ואע"ג דלא מהני שטר שכתבוהו עדים להקנות מדין קנין שטר, הרי לד' התוס' רי"ד וסייעתו שפיר מהני להקנות מדין קנין מוסירה, דשטרא אפסירא דארעא, וכדיתבאר להלן בענין אי מהני שטר ראיה להקנות, עיי"ש.

משמע דבשטר קנין ובשטר קידושין בעינן שטר שכתבוהו בעל דבר דוקא, בשטר קנין משמע דבעינן מוכר כותבו דוקא, ובשטר קידושין משמע דבעינן בעל כותבו דוקא, והיינו מהא דאיתא שם וז"ל, הא לא דמי האי שטרא לשטר זביני, התם מוכר כותב לו שדי מכורה לך, הכא בעל כותב בתך מקודשת לי וכו', עכ"ל. ומדברי התוס' שם משמע דאף בגט בעינן בעל דבר כותבו, ובעל כותבו, וז"ל תוספות שם בד"ה הא לא דמי האי שטרא, ומגט לא היה יכול להקשות, דבצד אחד דמי שפיר לגט, דמה גט הבעל כותבו בלבד, עכ"ל.

ישוב מצאתי כן לגבי שטר קנין וגט מפורש בדברי הריטב"א לפרק המביא קמא (דף י' ע"ב) וז"ל, ותני חוץ מכגיטי נשים לומר דלא אכשיר ת"ק אלא שטרי ראיה, אבל שטרי הקנאה כגיטי נשים לא, דחספא בעלמ' נינהו, ושטרי הקנאה הרי הן כגיטי נשים לגמרי, שצריך לכתוב בהן ודין כי היכי דכתבי ליה בגיטי נשים, וכן נמי צריך שידבר המקנה ולא העדים כי היכי דבגיטי נשים מדבר המגרש, ואי לא עביד להו הכי לאו כלום הוא, מפי רבי' וכו', עכ"ל. וכך כתב הריטב"א פרק חזקת הבתים וז"ל (דף נ"א ע"א), ומורי נר"ו אומר דהא ליתא אלא אם כן כתוב בלשון מקנה, וזהו כשאינו מדבר בלשון העדים אלא בלשון המקנה שדי מכורה לך שדי נתונה לך דומיא דגט וכו', עכ"ל. וכ"כ הריטב"א פרק האשה נקנית (דף ט' ע"א) וז"ל, ולא צריך לאזדהורי אלא שיהא כתוב בלשון בעל דבר ולא בלשון עדים וכו', עכ"ל. וכ"כ הריטב"א פרק האיש מקדש (דף מ"ז ע"ב) וז"ל, ורבנן סברי דבעי למיכתב אמירה זו בשטר הקנאה בלשון בעל דבר ובעל דין וכו', עכ"ל.

של העדים בכתב, משום דכתיב על פי שני עדים יקום דבר, כלומר דסמכינן אדיבורם של שני עדים לברורי מילתא. מיהו בשטר קנין בשטר קידושין ובגט בעינן דיבורו של הבעל דבר דוקא, משום דרק לבעל דבר ניתן הכח לפעול חלות, וכשם שלא מהני מעשה הגבהה או מעשה קידושין וגירושין דברי הבעל דבר בשטר הודאת בעל דין בנוגע לשטרות של העדים לפעול חלות עבור הבעל דבר (אי לאו דשלוחו כמותו), כמו כן לא מהני דיבורם של העדים בכתב לפעול חלות עבורו.

ג) וצ"ב אמאי בעינן כתבוהו בעל דבר דוקא בשטר קנין בשטר קידושין ובגט. והנראה בזה, דמהות שטר היינו דיבור בכתב, כלומר לשונו של המדבר בשטר, ובשטר שכתבוהו בעל דבר הוה ליה דיבור של הבעל דבר בכתב, ואילו בשטר שכתבוהו עדים הוה ליה דיבור של העדים בכתב. ונתחדש בפרשה דשטרות, דמהני דיבור בכתב לשמש כראיה, וכן מהני דיבור בכתב לפעול חלות כגון קנין גירושין וקידושין.

והשתא, תינח בשטר ראייה מהני דיבורם

פרק ב' - הודאת בעל דין בנוגע לשטרות

דהודאת בעל דין לא מהני השטר לראיה כלל, דאע"ג דאיכא הוכחה שדיבר המוכר בשטר על ידי כתב ידו או עדים, מ"מ ליכא הוכחה דאמת דיבר המוכר, ומצי אמר אח"כ ללוקח שקרתי כאמרי שדי מכרתי לך, או מטעם השטאה או מטעם אחר. ולכן נראה דשפיר צריך נאמנות דהודאת בעל דין אצל שטר ראייה, כדי שיועיל השטר לראיה.

ה) וְהָרִי אֵיכָא שְׁנֵי דִינִים בְּהוֹדָאָתָא בְּעַל דִּין, א' אומדנא מסברא, דאמאי ישקר לחוב לעצמו, וב' גזיה"כ דכי הוא זה, ויש להסתפק בשטר ראייה האם איכא רק אומדנא מסברא, או אף נאמנות מגזיה"כ דכי הוא זה, וכדיתבאר.

מצינו הנאמנות מגזיה"כ בהודאת בעל דין בגמ' פרק האומר (דף ס"ה ע"ב) וז"ל, מאי הוי עלה, רב כהנא אמר אין חוששין

ד' יש להסתפק האם לדין שטר צריך נאמנות דהודאת בעל דין, ותחילה נחקור בשטרי ראייה.

הרי בכל שטר יתכן שני נדונים, א' האם המדבר בשטר, כלומר הבעל דבר (אצל שטר שכתבוהו בעל דבר), אכן אמר דברים אלו, כלומר שציווה לסופר לכתוב כך בשמו (דעת המתחייב), או האם השטר מזוייף. ולזה מהניא כתב ידו או עדי חתימה ומסירה להוכיח שהבעל דבר אמר דברים אלו ואין השטר מזוייף. ויתכן עוד נדון, אפילו את"ל שהבעל דבר דיבר בשטר, האם אמת דיבר הבעל דבר או שקר דיבר, ולזה מהני נאמנות דהודאת בעל דין להוכיח שאמת דיבר.

ואצל שטר ראייה כגון שדי מכרתי לך, דתכלית השטר להיות לראיה ביד לוקח שאכן קנה השדה, אלמלא נאמנות

לא משכחת לה מודה בקנס משום דהודאה בעי' בב"ד, וכדאמרי' התם שאני ר"ג דשלא בב"ד אודי, והא ר"י אב"ד הי', חוץ לב"ד הוה קאי, וכיון דאנן ב"ד הדיוטת, ליכא השתא הודאה בב"ד למיפטרי' מיני' חיובא דמודה בקנס, דהוה לי' כמודה בפני ב' או ג' חוץ לב"ד, דכל הודאה שאין דינה לחייבו עלי' לא הוי הודאה לפוטרו מקנס כשבאו עדים לסוף, וכדאמרי' [ב"ק פד, ב] אין מועד בכבל משום דבעי' העדאה בב"ד וליכא, הלכך אי תפס לא מפקי' מיני', בין אי תפס מקמי' הודאה או לאחר הודאה עכ"ל [הרמב"ן], נראה מדבריו וכו' דבממון נמי לא מתחייב עלה ויכול למיהדר בי' וכו', אבל מה שאני נבוך בו עוד הוא כמו שנאמר, תינח וכו' כגון שלא אמר אתם עדי, דבכה"ג אף בממונא מצי למיהדר וכו', אבל אם מודה בפני שנים ואמר אתם עידי בענין דמהני בממון וכו', הרי הוא הודאה חשובה אשר דינה להתחייב עלי' וכו', א"כ איך קאמר הרמב"ן ז"ל שדינו של הראב"ד הוא שלא לצורך דהאידינא אין לנו ב"ד סמוכין, והרי צריכה גם האידינא להיכי דהודה בפני ב"ד ואמר אתם עדי וכו', עכ"ל תרומת הכרי.

ואין לדחות דלהרמב"ן ליכא נאמנות דהודאת בעל דין חוץ לבית דין, ואף במודה בפני שנים ואמר להם אתם עדי מצי למיהדר ביה, דלהדיא תנן פרק זה בורר (דף כ"ט ע"א) וז"ל, כיצד בודקים את העדים וכו', אומרים לו אמור היאך אתה יודע שזה חייב לזה וכו', עד שיאמר, בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז וכו', עכ"ל. ובגמ' וז"ל, עד שיאמרו בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז, מסייע ליה לרב יהודה, דאמר רב יהודה אמר רב, צריך שיאמר אתם עדיי וכו', עכ"ל, וחזינן להדיא דאיכא נאמנות דהודאת בעל דין אף חוץ לבי"ד.

לקידושיו, רב פפא אמר חוששין לקדושיו, אמר ליה רב אשי לרב כהנא מאי דעתיך דילפת דבר דבר מממון, אי מה להלן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי אף כאן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, א"ל התם לא קא חייב לאחריני הכא קא חייב לאחריני וכו', עכ"ל. ופירש"י שם, וז"ל בד"ה הודאת בעל דין כמאה עדים, דכתיב (שמות כב) אשר יאמר כי הוא זה, הרי שסמך על מקצת הודאתו, עכ"ל. וכ"כ הרשב"א שם וז"ל, כתב רחמנא אשר יאמר כי הוא זה דמיני' גמרינן הודאת בע"ד וכו', עכ"ל (ולענין אי ילפינן מכי הוא זה היכא דליכא אומדנא יבואר בע"ה להלן).

ונפק"מ בין שני הדינים, דאומדנא מסברא לא עדיף מעדים, משא"כ נאמנות מגזיה"כ דכי הוא זה עדיף מעדים כמבואר בפרק שבועות הדיינין (דף מ"א ע"ב) וז"ל, ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דאוזיפתך, אמר ליה לא היו דברים מעולם, אזל אייתי סהדי דאוזפיה ופרעיה וכו', רבא אמר כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי וכו', עכ"ל, הרי אע"ג דעדים מעידים שפרע נאמן בהודאתו יותר מעדים.

והשתא יש להסתפק כאמור, האם בשטר ראיה איכא רק האומדנא דהודאת בעל דין או אף הגזיה"כ, ונפק"מ אי אתי מוכר ומייתי סהדי שלא מכרוה לו, האם עדיף שטר ראיה מעדים או לא.

ו) ותחילה יש להסתפק האם איכא גזיה"כ דכי הוא זה בהודאת בע"ד חוץ לבי"ד, וז"ל תרומת הכרי (סימן א' ד"ה איברא), וכתב עליו הרמב"ן (ספר הזכות כתובות טו, א' בדפי הרי"ף) זה לשונו, ועיקר דינא של הרב זכר לברכה בהודאה זו לדעתי אין צורך, דהאידינא

(ח) **ונראה** דאף בשטרי קנין דאינן עשויין לראיה אלא להקנות בהם לפי שעה, עדיין יש בהם נאמנות דהודאת בעל דין. והיות וכתוב בהם שדי מכורה לך, כלומר הנני מוכר לך שדי בשטר זה, איכא אומדנא, דאמאי ישקר לחוב לעצמו. ונראה דאיכא נמי גזיה"כ דהודאת בעל דין, וכן מבואר בתוס' פרק המביא גט (דף ד' ע"א ד"ה דקיימא לן) וז"ל, ולפיכך צריך ליזהר שיהו עדי מסירה בשעת נתינת הגט דאינהו כרתי, דאי ליכא שם עדי מסירה אינה מגורשת אע"ג דאיכא עדי חתימה וכו', וכן שטר מתנת קרקע או שטר מכר שהוא לקנין קרקע ואינו לראיה, אין מועיל כלום לר' אלעזר אם ידוע שלא נתנו בפני עדים, מיהו יש לחלק דלענין ממון דמהניא הודאת בעל דין כמאה עדים סגי בעדי חתימה במקום הודאת בעל דין, אבל בקידושין וגרושין לא מהניא הודאת בעל דין משום דמחייב לאחרים, עכ"ל. ובמה שכתבו דלענין ממון דמהניא הודאת בעל דין כמאה עדים סגי בעדי חתימה במקום הודאת בעל דין, נראה בכוונתם דעל ידי עדי חתימה חשיב דאיכא הודאת בעל דין כמאה עדים בתוך השטר, ומבואר דאיכא בשטר קנין נאמנות דהודאת בעל דין מגזיה"כ, דרק מגזיה"כ ילפינן דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי כאמור.

(ט) **והשתא** יש להסתפק אצל גט ושטר קידושין אם איכא בהם נאמנות דהודאת בעל דין. וממה שכתבו התוס' שם (פרק המביא גט דף ד' ע"א) וז"ל, מיהו יש לחלק דלענין ממון דמהניא הודאת בעל דין כמאה עדים סגי בעדי חתימה במקום הודאת בעל דין, אבל בקידושין וגרושין לא מהניא הודאת בעל דין משום דמחייב לאחרים, דבקידושין אסר לה אקרובים ובגרושין אסר לה אכהן, עכ"ל, מבואר דאי לאו דחב לאחרים שפיר איכא נאמנות דהודאת בעל דין בגט ובשטר

והביא שם בתרומת הכרי דברי הפני יהושע פרק הנושא (דף ק"ב ע"א) דילפינן מכי הוא זה רק להודאה בפני בי"ד, ואין לך בו אלא חידושו, ואילו הודאה שלא בפני בי"ד ואמר להו אתם עדי מדין התחייבות קאתינן עלה, על דרך שיטת מהרי"ן לב הובא בקצות (ס' ל"ד). ובתרומת הכרי שם כתב לחלק באופן אחר, דהודאה חוץ לבית דין לא ילפינן ליה מכי הוא זה, שאינו מדין הודאת בעל דין אלא מדין שויא אנפשיה חתיכא דאיסורא, עיי"ש (ואולי י"ל בד' הרמב"ן דגזיה"כ דכי הוא זה איכא רק בפני בי"ד, ואילו אומדנא איכא אף חוץ לבי"ד, דסוף סוף אמאי ישקר לחוב לעצמו, ולפוטרו מקנס בעינן נאמנות מגזיה"כ ולא מאומדנא. ולפי"ז עדיף הודאת בע"ד מעדים רק בהודאה בפני בי"ד, וצ"ל בגמ' פרק שבעות הדיינין שם דאמר לא לויתי בפני בי"ד דוקא, ובגמ' ריש פרק הנושא את האשה, לגבי האומר לחבירו חייב אני לך מנה בפני עדים חוץ לבי"ד ואמר להו אתם עדי, ולד' הרמב"ן שם איירי בחוב ישן, צ"ל דאם אח"כ יוכחש על ידי שני עדים בטלה הודאתו כיון דהודה חוץ לבי"ד. ועוד צ"ל דכי היכי דליכא הודאה לפוטרו מקנס בזה"ז כיון דאינו בפני בי"ד סמוכין, כמו כן ליכא הודאה דעדיפא משני עדים בזה"ז מהאי טעמא גופא, דכל הודאה שאין דינה לפוטרו מקנס אין דינה לחייבו מגזיה"כ נגד עדים).

(ז) **ועדיין** יתכן לד' הרמב"ן דאיכא בשטר ראייה נאמנות דהודאת בעל דין מגזיה"כ דכי הוא זה, ואע"ג דגזיה"כ ליכא במודה חוץ לבי"ד, י"ל דאלימא מילתא דשטרא, מאחר והשטר מוכן ועומד בכל עת ביד חבירו להוציאו בבית דין לכשירצה, לכן מאן דמודה בשטר כמודה בבית דין דמי. מיהו כל זה בזמן דאיכא בי"ד סמוכין, משא"כ בזמן הזה, הרי הודאה בשטר לא עדיף מאילו הגיע לבית דין ממש, ולכן עדיין ליכא נפק"מ האידנא במודה בקנס אף במודה בשטר.

ולענין החובה פורתא חשיב אמירתו כהודאה ונאמן בה מדין הודאת בעל דין, ואילו לענין הזכות מרובה לא חשיב אמירתו כהודאה ואינו נאמן בה.

ונקדים בביאור יסוד שויא אנפשיה חתיכא דאיסורא והודאת בעל דין כמאה עדים דמי.

י"א) תנן פרק האומר (דף ס"ה ע"א) וז"ל, האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתי הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו וכו', עכ"ל. ופירש"י שם, וז"ל בד"ה הוא אסור בקרובותיה, דשוניהו עליה חתיכא דאיסורא בהודאתו, עכ"ל, וכן כתב הרא"ש בפסקיו לפרק החולץ (ס' ל"ה) והרשב"א (שו"ת ח"ג ס' רנ"ג).

ואיתא בגמ' פרק האשה שנתארמלה (דף כ"ג ע"ב) וז"ל, אמרה אני טמאה וחברתי טהורה, ואמר לה עד אחד את טהורה וחברתך טמאה, איהי שויתא לנפשה חתיכה דאיסורא, חברתה משתריא אפומא דידה וכו', עכ"ל.

ויש לחקור מנלן דין שויא אנפשיה חתיכא דאיסורא, ונסתפק בזה המהר"י באסאן (שו"ת סימן פ') אם הוא מדין נדרי איסור או מדין הודאת בעל דין כמאה עדים, ועל דרך זה נתספקו אחריו מהרי"ט (אבה"ע ס' א') שער המלך (אישות פ"ט הל' ט"ו) נודע ביהודה (אבה"ע"ז תניינא ס' כ"ג) קצות החושן (ס' ל"ד ס"ק ד') חתם סופר (שו"ת יו"ד ס' קפ"ה) ועוד אחרונים.

י"ב) ולפי מה שכתב הקצות שם (ס' ל"ד ס"ק ד') דילפינן מכי הוא זה דהודאת בעל דין נאמן בממון בדרך בירור, י"ל דה"ה דילפינן מכי הוא זה דנאמן על עצמו בדרך

קידושין. ולכאורה צ"ב איזה הודאה איכא בגט ובשטר קידושין, הלא ענין הודאה היינו דקאתי לחוב לעצמו, ואילו בגט ובשטר קידושין לא קאתי לחוב לעצמו אלא לזכות לעצמו, שהכותב גט לאשתו רוצה לגרשה (וכגון שמצא בה ערות דבר או מטעם אחר), והגירושין אצלו זכות ואינן חובה, וכן הכותב לאשה שטר קידושין קאתי לזכות באישות דידה, והקידושין זכות אצלו ואינן חובה, וא"כ צ"ב איזה הודאה איכא בכה"ג.

ועל דרך זה צ"ב בדברי הגמ' פרק האומר (דף ס"ה ע"ב) וז"ל, אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב, המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו ואפילו שניהם מודים וכו', מאי הוי עלה, רב כהנא אמר אין חוששין לקידושיו, רב פפא אמר חוששין לקידושיו, אמר ליה רב אשי לרב כהנא מאי דעתך, דילפת דבר דבר מממון, אי מה להלן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי אף כאן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, א"ל התם לא קא חייב לאחריני, הכא קא חייב לאחריני וכו', עכ"ל. וחזינן דאלמלא חב לאחריני מהניא הודאת בעל דין תחת עדי קיום, וצ"ב איזה הודאה איכא, הלא האיש והאשה תרווייהו רוצים בקידושין הללו, וקאתו לזכות לעצמם ולא לחוב לעצמם.

י) והנראה בזה, דיש להסתפק היכא דבאמירתו איכא גם חובה וגם זכות, ואלים ליה הזכות מן החובה עד שכדאי לו חובה פורתא כדי לקבל זכות מרובה, ובסך הכל אית ליה רווח ולא והפסד, היכי נדיינייה להאי דינא. האם אזלינן בתר הסך הכל ואמרינן דקאתי לזכות לעצמו ולא לחוב ואין כאן הודאת בעל דין כלל, או דלמא, אזלינן בתר כל תוצאה ותוצאה מאמירתו בפני עצמה,

הרי מעמדו של ביי"ד נחלק לשני עניינים, א' בענין הזכויות, דבי"ד מצווין להציל את העשוק מיד עושקו, כלומר להגן על זכויות האדם שלא יופסדו שלא כדין. ב' לענין האיסורים, דבי"ד מצווין לאפרושי אדם מאיסורא שלא יעבור, ולהענישו אם יעבור (ובענייני אישות שני העניינים איתנהו, להציל את העשוק שא' לא ימנע שלא כדין מאת האידך את זכויות האישות כגון עונה וכדו', ולאפרושי מאיסורא דאשת איש שלא תיבעל לאיש אחר).

והודאת בעל דין שייך למעמדו של בית דין להציל את העשוק, שהרי עניינו לגבי טוען ונטען, דא' טוען מחבירו זכות מסויימת, והודאת אחד מבעלי הדין, כלומר בעלי הזכויות, מהניא שיזכה אידך. ודבר זה איכא בזכויות השייכות לדיני ממונות כגון הטוען מחבירו מנה לי בידך, וכן בזכויות השייכות לדיני אישות כגון התובעת מבעלה עונתה (ויתכן הודאת בע"ד אף בבי"ד שמעמדו לאפרושי מאיסורא, כי הא דמצינו בד' הרשב"א פרק בתולה נשאת אצל האומר פתח פתוח מצאתי דטענינן לאלמת מוכת עץ עיי"ש, ואכ"מ להאריך).

ואילו שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא שייך למעמדו של בית דין לאפרושי מאיסורא דוקא, דאלמלא אמירתו אין בית דין מצווין להפרישו דלא ידוע לבית דין שום איסור, ואילו לאחר אמירתו בית דין מצווין לאפרושיה מיניה (ואף יענישוהו עליו אם יעבור לד' ה"ה הל' אישות פ"ט הל' י"ג), אע"ג דלענין אחרים אינו נאמן לאוסרו עליהם (וכגון באיתחזק או דבר שבערה דאין עד א' נאמן בה). ולענין האדם בינו לבין עצמו ליכא ענין שויה אנפשיה כלל, שהוא יודע בעצמו אם מותר לו או אסור לו וליכא משמעות לאמירתו (ושו"מ כן בחידושי הגר"ש שקאפ כתובות ס' ז').

בירור אף לענין איסור. מיהו לד' המהרי"ן לב דהודאת בע"ד הוא כעין התחייבות, על כרחך ליכא למימר דנכלל בהודאת בעל דין שיהא נאמן לענין איסור בדרך בירור, וצ"ל לד' המהרי"ן לב דשויה אנפשיה הוא מדין נדר.

והרי מסקנת הנודע ביהודה והקצות שם דשויה אנפשיה הוא מטעם הודאת בעל דין, וילפינן מכי הוא זה דאדם נאמן לחוב לעצמו בין בממון בין באיסור, ולדבריהם לכא' צ"ל כד' הרשב"א (שו"ת ח"ד ס' רפ"ו) וסייעתו דעדיף שויה אנפשיה משני עדים כמו בהודאת בעל דין, וז"ל הרשב"א שם, א"כ לפי דבריו מקודשת היא לו, ואפי' יכחישונו העד שויה קרובותיה אנפשיה חתיכה דאיסורא, והוא נאמן על עצמו יותר ממאה עדים, עכ"ל.

והנה לד' הנודע ביהודה והקצות דשויה אנפשיה הוא מטעם הודאת בעל דין, צ"ב אמאי נחלק האי דינא לתרי לישני, דבפרק שנים אוחזין (דף ג' ע"ב) אצל ממון איתא והא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ואילו בפרק האשה שנתארמלה שם אצל איסור איתא שויתא לנפשה חתיכה דאיסורא, ומאחר וחד דינא הוא הו"ל למימר בכל דוכתא לשון השוה בממון ובאיסור, וכלישנא דגמ' כריתות (דף י"ב ע"א) אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש.

ונראה, דאע"ג דילפינן להודאת בעל דין ושויה אנפשיה ממקרא אחד דכי הוא זה, וביסודם חד דינא נינהו דאדם נאמן על עצמו לחובה, מ"מ חלוקין הם לענין מה נאמרו, ולכן חלוקין בלישנייהו, כדיתבאר.

חובה בתכלית אמירתם, כלומר האם אמרו בבית דין שנתקדשה לו למטרת זכות לעצמם או למטרת חובה לעצמם. ובדף ס"ה ע"ב שם אין להם צורך לבא לבי"ד כדי לזכות בפועל באישות דאיך שהרי שניהם מסכימים זל"ז, ועל כרחך באו לבית דין כדי שלא יוכלו אח"כ לכפור שנתקדשה לו, נמצא שתכלית אמירתם לחובת עצמם, ושפיר חשיב כהודאה.

ט"ו) אולם ממתני' לעיל שם בדף ס"ה ע"א נראה דשפיר יש להוכיח כן, מהא דתנן שם האומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו וכו', עכ"ל, והתם איש בא לבית דין כדי לזכות בפועל באישות דידה, דאלמלא בית דין לא מצי לזכות בפועל באישות דידה שהרי היא מכחישתו ואומרת לא קדשתני (וכן משמע בדברי הרמב"ם הל' אישות פרק ט' הל' ט"ו, ט"ז וז"ל, האומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתני וכו' וכל אלו שטוענין הקידושין, עכ"ל, משמע דקטעין לזכות בפועל בקידושיה). ולכן התם צ"ב כאמור, אמאי חשיב דשויא אנפשיה חתיכא דאיסורא, הא לא קאתי לחוב לעצמו אלא לזכות בפועל באישות דידה. ולכא' מוכח דאצל שויא אנפשיה אזלינן בתר כל תוצאה ותוצאה בפני עצמה, ומאחר ואית ליה חובה פורתא להיאסר בקרובותיה, לענין זה חשיב אמירתו כאמירה לחובתו, ונאסר בקרובותיה מדין שויא אנפשיה, אע"ג דקאתי להרוויח בסך הכל.

ועל דרך זה מצאתי בפרי מגדים (שפתי דעת יו"ד ס' א' ס"ק ל"ט) וז"ל, ומבואר בכתובות ט' דפשיטא דשויא אנפשיה חתיכה דאסורא, ושם מתבאר אף אם יש הנאה לו במה שאומר כן, דהא לתוספות שם ע"ב נאמן להפסיד כתובה, אפילו הכי נאמן וכו', עכ"ל. הרי קאתי

נמצא, דאף אם ילפינן הודאת בעל דין ושויא אנפשיה ממקרא אחד דכי הוא זה וחד דינא נינהו, מ"מ עדיין חלוקין הם דאצל ממון הנאמנות נוגע למעמדו של בית דין להציל את זכויות העשוק, ואילו אצל איסורים הנאמנות נוגע למעמדו של בית דין לאפרושי מאיסורא. ולכן מבואר אמאי שינה הגמ' בלישנייהו, דבממון נקט לשון הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, כלומר דבעל דין שמודה ומוותר על זכותו לאידך נאמן כמאה עדים, ואילו באיסור נקט לשון שויא אנפשיה חתיכא דאיסורא, כלומר שעשאו לענין עצמו כחתיכא דאיסורא דבית דין מצווין לאפרושי מינה.

י"ד) ונחזור לענייננו אי אזלינן בתר הסך הכל דקאתי לזכות לעצמו, או דאזלינן בתר כל תוצאה ותוצאה בפני עצמה, ונאמן לענין החובה פורתא מצד הודאת בעל דין. והיה נראה להוכיח דלא אזלינן בתר הסך הכל אלא בתר כל תוצאה ותוצאה בפני עצמה, מהא דהקשינו לעיל מדברי הגמ' פרק האומר דף ס"ה ע"ב דחשיב אמירתם דאיש ואשה שהיא נתקדשה לו כהודאת בעל דין, וצ"ב כאמור, הלא הם רוצים בקידושין וקאתו לזכות לעצמם. ולכא' צ"ל, דאע"ג דלתרווייהו הקידושין בסך הכל רווח, מ"מ הא איכא לכל א' חובה פורתא, שהרי האשה משתעבדת לאישה לתשמיש ולמעשה ידיה ולעוד עניינים, ואילו האיש משתעבד לאשתו לשאר כסות ועונה ולעוד עניינים, ולכן י"ל דאמירתם חשיב כהודאה לענין החובה פורתא דאיכא לשניהם. וממילא אף לענין הזכויות חשיב כהודאה, דכל זכות של האחד היא חובה של האידך, דאישות עניינו זכויות דאית לכל א' באחר.

מיהו אי מהא יש לדחות, דאין הנדון האם איכא חובה בקידושין, אלא האם איכא

וי"ל, דעל כרחק איירי בשטר קידושין וגט יוצאין מתחת ידה, דאל"כ ליכא הודאה דידיה, שמא לא מסר לה השטר ולא הודה מעולם, וא"כ במה שהיא מוציאה את השטר קידושין והגט מתחת ידה חשיב דאיכא אף הודאה דידיה לקידושין ולגירושין הללו.

וניחא נמי לפי"ז הא דצ"ב במש"כ התוס' פרק המביא קמא שם (דף ד' ע"א) וז"ל, אבל בקידושין וגרושין לא מהניא הודאת בעל דין משום דמחייב לאחרים, דבקידושין אסר לה אקרובים ובגרושין אסר לה אכהן, עכ"ל. וצ"ב אמאי נקטו דאסר לה אקרובים, כלומר דחב לקרובים משום שהם אסורים לישאנה, והו"ל למימר דאסר לה בקרובים, כלומר דחב לאשתו משום שהיא אסורה להנשא לקרובים, כלישנא דמתנ' פרק האומר שם דף ס"ה ע"א וז"ל, היא אומרת קדשתי וכו' והיא אסורה בקרוביו, עכ"ל. ולהאמור ניחא, דכיון דשטר קידושין יוצא מתחת ידה בין כך היא אסורה להנשא לקרובים מדין שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא. ומהאי טעמא נמי נקטו בגרושין אסר לה אכהן ולא נקטו אסר לה בכהן.

וי"ח **ולפי"ז** איכא למיפשיט הא דינא להסתפק בהודאת בעל דין ושויה אנפשיה, האם גזיה"כ דכי הוא זה מיירי רק היכא דמסברא נמי יש להאמינו במה שהודה, דאמאי ישקר לחוב לעצמו, ונתחדש מגזיה"כ דמאמינים לו אף נגד עדים, או דילמא אפילו היכא דליכא להאמינו מסברא ילפינן מגזיה"כ להאמינו, ואף נגד עדים. ולהאמור מוכח דאפילו היכא דליכא להאמינו מסברא ילפינן מגזיה"כ להאמינו, דאם קאתי להרוויח בסך הכל ואית ליה חובה פורתא, פשוט דליכא אומדנא להאמינו, שהרי כדאי לו לשקר להרוויח בסך הכל, ומאחר ואף בכה"ג

להרוויח מעות הכתובה ומ"מ נאמן לאוסרה עליו מדין שויה אנפשיה, וחזינן דלענין החובה פורתא שנאסרת עליו חשיב כאמירה לחובתו אע"ג דבסך הכל קאתי להרוויח.

ולפמש"כ הנודע ביהודה והקצות דהודאת בעל דין ושויה אנפשיה חד דינא נינהו, וילפינן מגזיה"כ דכי הוא זה דאדם נאמן לחוב לעצמו בין בממון בין באיסור, נמצא דאף בהודאת בעל דין אזלינן בתר כל תוצאה ותוצאה בפני עצמה כי הא דמצינו אצל שויה אנפשיה. וכן משמע ממה שכתב רש"י שם, וז"ל בד"ה הוא אסור בקרובותיה, דשוניהו עליה חתיכא דאיסורא בהודאתו, עכ"ל, כלומר דמה שנאסר בקרובותיה חשיב כהודאה.

ט"ז **ובזה** יש ליישב מה דהקשינו לעיל בדברי התוס' פרק המביא גט (דף ד' ע"א) במה שכתבו דאיכא בשטר קידושין וגט הודאת בעל דין (אלמלא דחב לאחרים), והקשינו הלא קאתי לזכות לעצמו, ולהאמור ניחא, דאע"ג דקאתי לזכות לעצמו בסך הכל, מ"מ חשיב כהודאה לענין החובה פורתא דאית ליה, בקידושין דמשתעבד לה לשאר כסות ועונה ולעוד עניינים, ובגירושין דמפסיד השעבוד שהיתה משועבדת לו לתשמיש ולמעשה ידים ולעוד עניינים.

י"ז **וא"ת**, תינח דאיכא הודאה דידיה במה שכתב בשטר קידושין הרי את מקודשת לי ובגט הרי את מותרת לכל אדם, אולם הודאה דידיה שנתקדשה ושנתגרשה ליכא, נמצא דליכא הוכחה לענין הזכויות שלו בקידושין ובגירושין הללו, והיאך כתבו התוס' דמהניא הודאתו גרידא תחת עדי קיום.

ס"ה ע"ב שם, דאי לאו דחב לאחריני הוה מהני הודאת בע"ד דאיש ואשה שנתקדשה לו תחת עדי קיום. ולהאמור ניחא, דשויא אנפשיה והודאת בעל דין חדא דינא נינהו, ולענין איסורים מיקרי שויא אנפשיה ולענין זכויות מיקרי הודאת בעל דין, ומאחר ואיירי מתנ' בדף ס"ה ע"א שם לענין שהוא נאסר בקרובותיה, נקטו הראשונים ל' שויא אנפשיה, ואילו בגמ' בדף ס"ה ע"ב דאיירי (בעיקר) בזכויות האישות דומיא דזכות ממון דאיירי בה שם, נקט הגמ' ל' הודאת בעל דין.

כ) ועוד קשה במש"כ התוס' שם פרק המביא גט (דף ד' ע"א) דאלמלא דחב לאחרינא הוה מהניא ההודאה בשטר קידושין תחת עדי קיום, תינח דמהניא הודאת בעל דין לענין הזכויות דמשועבדים זל"ז לעייני אישות, אולם היאך מהניא ההודאה לענין האיסור אשת איש, כלומר שיהו בי"ד מצווין להפריש שאר בני אדם מאיסורא מינה ולהענישם עליה, דדבר זה אינו שייך להודאת בעל דין. ואי משום דשויא אנפשיה והודאת בע"ד חד דינא נינהו, ומהניא מה ששטר קידושין יוצא מתחת ידה לאסור את עצמה באיסור אשת איש מדין שויא אנפשיה, היינו רק לענין עצמה, משא"כ לענין הבעל אינה נאמנת כלל, ואין בי"ד מענישין לו בחנק על פיה (ולכא' אף אינם מצווין להפרישו ממנה אלא רק להפרישה ממנו). וא"כ, עדיין אין בהודאתה אלימות כעדי קיום, דאילו עדים נאמנים לאוסרה באיסור אשת איש אף לענין בועלה, והוא ייחנק על פיהם, והיאך כתבו התוס' דמהניא הודאתם בשטר קידושין תחת עדי קיום (אלמלא דחב לאחרינא).

ועל דרך זה קשה בסוגיית הגמ' פרק האומר שם (דף ס"ה ע"ב) וז"ל, המקדש בעד אחד

נאמן מצד שויא אנפשיה ומצד הודאת בעל דין חזינן דאיכא גזיה"כ אף בכה"ג.

והיה נראה להוכיח כמו כן דלא בעינן אומדנא מהא דאיתא פרק שבועות הדיינין שם (דף מ"א ע"ב) כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי, והתם לכאורה ליכא אומדנא להאמינו שהרי לא קאתי לחוב לעצמו אלא לזכות ולהיפטר, מיהו יש לדחות דהתם נמי איכא אומדנא להאמינו, ע' מש"כ בזה בתורת איש לוי חלק ב'.

ועצם מסקנתנו דאפילו ליכא אומדנא ילפינן מגזיה"כ להאמינו, מצאתי אח"כ בדברי הגרע"א (שו"ת קמא ס' קמ"ט) וז"ל, והנה במוציא כת"י בנאמנות כבי תרי, והוא טען מזוייף ואח"כ נתקיים ומביא עדים שפרע, לכאורה הי' נראה דלא מקרי הוחזק כפרן, כיון דלא הי' יכול לומר פרוע, דהא יש בו נאמנות, וכו', ודוקא היכא דהי' יכול לטעון פרוע דהי' נאמן בזה, בהא אמרי' מדלא טען הכי ואמר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי וכו', אמנם לקושטא דמלתא נ"ל יותר בפשוטו, דכל האומר לא לויתי אינו דוקא מכח הוכחה דהי' לו למפטר נפשיה בפרעתי, אלא כיון דאמר לא לויתי ממילא הוי הודאה על הפרעון, דא"א לפרעון בלא הלואה וכו', עכ"ל.

י"ט) ולד' הנודע ביהודה והקצות דהודאת בעל דין ושויא אנפשיה חדא דינא נינהו, מבואר הא דצ"ב בדברי הראשונים בהא דתנן פרק האומר שם (דף ס"ה ע"א) האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתיני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, ופירש"י הרא"ש והרשב"א מטעם שויא אנפשיה כאמור, וצ"ב אמאי לא נקטו מצד הודאת בעל דין, דאף הודאת בע"ד שייך אצל אישות כמבואר בדף

ולבסוף תני לישנא דרבנן, ומאי לישנא דרבנן דאסר לה אכ"ע כהקדש וכו', עכ"ל, וחזינן דמהות המעשה קנין היינו שאוסרה אכולי עלמא, ועוד דעצם החלות מיקרי על שם האיסור, ועל כרחך איסור אשת איש הוא חלק ממהות האישות.

והדבר מבואר יותר בסוגיית הגמ' פרק המגרש (דף פ"ב ע"ב) וז"ל, בא ראובן וקידשה חוץ משמעון ובא שמעון וקידשה חוץ מראובן, ומתו שניהם מתיבמת ללוי, ואין אני קורא בה אשת שני מתים, מאי טעמא, קידושי דראובן אהנו, קידושי דשמעון לא אהנו, ואלא אשת שני מתים היכי משכחת לה, כגון שבא ראובן וקידשה חוץ משמעון, ובא שמעון וקידשה סתם, דקידושי ראובן אהנו למיסרא אעלמא, וקידושי דשמעון אהנו למיסרא אראובן וכו', עכ"ל. ואם אין איסור אשת איש אלא תוצאה בעלמא הבא ממילא לאחר חלות קידושין, היאך נפגם ונגרע קידושי שמעון מחמת דלא אהנו לאוסרה. אלא על כרחך איסור אשת איש הוי חלק ממהות האישות, ולכן מאחר ולא אהנו לאוסרה נפגם ונגרע עצם מהות האישות.

וביאור הדברים, דאישות היינו ייחוד לבעלה, וישנם באישות שני עניינים של ייחוד, א' דמייחדת לו בכך שאינה ברשות עצמה לסרב לו אלא משעובדת לו לענייני אישות, וב' דמייחדת לו בכך שהיא מובדלת ואסורה אכולי עלמא בגללו.

כ"ב) ואין לדחות, דאע"ג דאיסור אשת איש הוא חלק ממהות האישות, מ"מ האיסור נולד בתולדה מן השעבודים, והיות דנאמנים איש ואשה בהודאתם דנתקדשה לו ושנשתעבדו זה לזה, כל דאיכא השעבודים

אין חוששין לקידושיו ואפילו שניהם מודים וכו', רב כהנא אמר אין חוששין לקידושיו, רב פפא אמר חוששין לקדושיו, אמר ליה רב אשי לרב כהנא מאי דעתך, דילפת דבר דבר מממון, אי מה להלן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי אף כאן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, א"ל התם לא קא חייב לאחרני, הכא קא חייב לאחרני וכו', עכ"ל. וקשה כנ"ל, תינח אצל ממון שפיר מהניא הודאת בע"ד תחת עדי קיום, דעדיף הודאת בע"ד אצל ממון יותר ממאה עדים, שאני אצל אישות, דאע"ג דלענין זכויות האישות מהניא הודאת בע"ד כמאה עדים, מ"מ לענין איסור אשת איש דבי"ד מצווין לאפרושי מאיסורא ולהעניש אף הבעל בחנק, לזה לא מהניא הודאת בעל דין ושויא אנפשיה כלל אלא עדים דוקא, והיאך הוה אמינא דמהניא הודאתם ושויא אנפשיה תחת עדי קיום באישות, ואף למסקנא אי לאו דחב לאחרינא משמע דהוה מהניא הודאתם ושויא אנפשיה תחת עדי קיום, וצ"ע.

כ"א) ואין לומר דאין איסור אשת איש חלק ממהות האישות אלא תוצאה בעלמא מן האישות, וכל דישנם השעבודים בינו לבינה שהם מהות האישות, ממילא אמר רחמנא שלא יבא עליה איש זר מבלעדי אישה. וא"כ, אפ' בדליכא איסור אשת איש אין גרעון במהות האישות, ולא בעינן עדי קיום לענין איסור אשת איש אלא רק לענין השעבודים, דזה אינו. שהרי מוכח מסוגיית הגמ' ריש פרק האשה ניקנית ופרק המגרש דאיסור אשת איש הוי חלק ממהות האישות, כדיתבאר. ולכן פשוט דבעינן עדי קיום אף לענין האיסור אשת איש.

איתא בגמ' פרק האשה נקנית (דף ב' ע"ב) וז"ל, תני האשה נקנית, וניתני התם האיש קונה, מעיקרא תני לישנא דאורייתא,

השעבודים ונשאר האיסור אשת איש, וז"ל (דף פ"ב ע"ב ד"ה אפי'), אפי' לא נתגרשה אלא מאישה וכו', למאן דיליף ר' אליעזר מאיסור כהונה, אלמא מיקרייא גרושה אפי' לא נתגרשה אלא מאישה, אם מת אינה מתייבמת, דמקריא גרושת אחיו, עכ"ל. ומבואר דהועיל הגירושין מן התורה ולכן אינה מתייבמת, ועל כרחך היינו לענין זה דפקעו השעבודים אע"ג דנשאר האיסור אשת איש. וכן משמע מדברי רש"י פרק רבן גמליאל שם (דף נ"ב ע"א ד"ה מהו) וז"ל, האי גט לא מהני באשת איש להתירה לינשא וכו', עכ"ל, משמע דלהתירה לינשא לא מהני מיהו שפיר מהני להיותה מגורשת הימנו (וכ"כ בפנ"י ומהר"ם שי"ף לד' רש"י).

ומדבריהם מוכח לכא' דאין האיסור תולדה מן השעבודים, דאל"כ בהפקעת השעבודים ממילא היה פקע האיסור, דככל שהאיסור תולדה מן השעבודים לא יתכן שישאר האיסור לאחר שפקעו השעבודים.

כ"ג) ואין לומר דהא דילפינן דצריך עדי קיום בקידושין מדבר דבר מממון קיום היינו רק לענין השעבודים דומיא דממון, ואילו לענין האיסור אשת איש לא צריך עדי קיום כלל, ולכן מהניא הודאת בע"ד תחת עדי קיום לענין השעבודים, אע"ג דלא מהניא הודאתם לענין האיסורים. דהעירוני דליכא למימר הכי, דלפי"ז אמאי המקדש בפני עד א' אין חוששין לקידושיו, תינח דלא חלו לענין השעבודים מיהו לענין איסור אשת איש נימא דשפיר חלו הקידושין. ואין לדחות דכל דלא חלו השעבודים אי אפשר שיחול האיסור אשת איש, דהרי בתוס' הרא"ש שם מבואר דשפיר יתכן איסור אשת איש ללא שעבודים באומר לה הרי את מגורשת הימני ואי את מותרת לכל אדם, ואם איכא גירושין בכה"ג לכא' ה"ה

ממילא בתולדה נאסרת אכולי עלמא באיסור אשת איש, דזה אינו. דמבואר מדברי תוס' רא"ש פ' המגרש דאין איסור אשת איש תולדה מן השעבודים, וכדיתבאר.

איתא בגמ' פרק רבן גמליאל (דף נ"ב ע"א) וז"ל, בעא מיניה אביי מרבה, נתן לה גט ואמר הרי את מגורשת הימני ואי את מותרת לכל אדם מהו וכו', הכא קפסילי בכהונה דתניא ואשה גרושה מאישה לא יקחו, אפילו לא נתגרשה אלא מאישה לא יקחו, והיינו ריח הגט שפוסל בכהונה וכו', עכ"ל. ואיתא בגמ' פרק המגרש (דף פ"ב ע"ב) וז"ל, ואשה גרושה מאישה לא יקחו, אפילו לא נתגרשה אלא מאישה נפסלה מן הכהונה, אלמא הוי גיטא וכו', עכ"ל. ופירש"י שם (ד"ה אלא מאישה) וז"ל, דאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם וכו', עכ"ל. וצ"ב בתרתי, א' מה נתכוון המגרש לפעול בגט זה, וב' האם הועיל מה שנתכוון לעשות.

והנראה בזה, דישנו באישות יחס בין אשה לאיש דמשועבדין זל"ז לענייני אישות, וישנו עוד יחס בין אשה לשאר בני אדם דאסורה אכולי עלמא כהקדש. ונראה דנתכוון הבעל להפקיע היחס בינו לבין אשתו, ומגורשת הימני כלומר שמגרשה מביתו שלא תשב עמו להשתעבד זל"ז לענייני אישות, אולם מתכוון נמי שלא להפקיע היחס בינה לבין שאר בני אדם, ותישאר אסורה אכו"ע כהקדש. והיינו מש"כ רש"י פרק האשה רבה (דף צ"ד ע"א ד"ה לא) וז"ל, לא נתגרשה אלא מאישה וכו', שלא נתגרשה זו לגמרי אלא מאישה נפרדה, עכ"ל.

ומדברי תוס' רא"ש פרק המגרש שם מבואר דהועיל מה שנתכוון לעשות, ופקעו

בניך, אם הוא פסול היכי יהיו בניו כשירין, ואו' ר"ת דהא דקאמ' נאמן אתה לפסל עצמך לא להפסיד לאחרים קא', כמו לנסך יין או לפסל בת ישראל כמו גוי ועבד קאמ', אלא ה"ק כיון דשויתך לנפשך חתיכה דאיסורא נאמן אתה לפסל עצמך שתהיה חשוב כנכרי לעניין דאם יגח שורך של ישראל שתהיה חייב נזק שלם בין תם בין מועד, ואם יגח שור ישר' שורך יהיה פטור, דכיון שעשה עצמו גוי לגביה דידיה מהימן, ואי אתה נאמן לפסל בניך, דלהפסיד לאחרים לאו כל כמינך כדפרי', עכ"ל (וכ"כ בתוס' מהר"ם בשם ר"ת). הרי דכתב ר"ת, דהא דקאמ' נאמן אתה לפסל עצמך לא להפסיד לאחרים קא', ועוד כתב ר"ת, דלהפסיד לאחרים לאו כל כמינך. ועל כרחק דוקא משום דחב לאחרים אינו נאמן, דאל"כ הו"ל למימר דהא דקאמ' נאמן אתה לפסל עצמך לא לאחרים קא', ולהשמיט מלת להפסיד, ועוד הו"ל למימר דלאחרים לאו כל כמינך, ולהשמיט מלת דלהפסיד.

כ"ה) ויש להביא עוד סעד לזה מהא דהקשה הג"ר שלמה איגר בדברי הנימוקי יוסף בפירושו לסוגיית הגמ' דפרק החולץ שם, וז"ל הגרש"א (שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורה קמא סימן רכא), כתב בני"י (סוף דף י"ח ע"ב) על האי עובדא דאיתא בגמרא (דף מ"ז ע"א) והובא בהלכות, באחד שבא לפני ר"י ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי, א"ל נאמן אתה וכו' ואין עדות לגוי, וז"ל הנ"י, וא"ת ואמאי יהיו נפסלים אפילו היה נאמן, הא קיי"ל נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, י"ל דהכא מיירי בגר וגיוורת ושניהם טוענים כן, הרי בניהם גוים גמורים, עכ"ל (הנ"י), אולם מה דקשה לי בדברי הנ"י, כיון דבאמת מה דאמרין נאמן אתה לפסול עצמך אין זה נאמנות ממש, אלא דאנן מחזקינן ליה לישראל

דאיכא קידושין, וכגון דאמר לה הרי את אסורה אכולי עלמא כהקדש ואי את קנויה לי.

כ"ד) והנראה בזה, דיש להסתפק בהא דילפינן מגזיה"כ דכי הוא זה דאדם נאמן לחוב לעצמו יותר ממאה עדים, אמאי אינו נאמן בהודאתו אף לגבי אחריו. האם הוא משום דכי הוא זה איירי לגבי עצמו ואין לך בו אלא חידושו, או דלמא משום דחב לאחריו, ולא ילפינן מכי הוא זה דמצי לחוב לאחריו שאין חבין לאדם אלא בפניו. ונפק"מ בממון אצל הודאת בעל דין, וגם באיסור אצל שויה אנפשיה, האם נאמן בהודאתו לגבי אחרים היכא דאינו חב להם.

ומדברי רבינו תם, הובאו דבריו בתוס' רבינו פרץ ובתוס' מהר"ם לפרק החולץ, משמע דהא דאינו נאמן בהודאתו לגבי אחרים היינו דוקא כגון דחב להם. וז"ל הגמ' פרק החולץ (דף מ"ז ע"א), א"ר יהודה גר שנתגייר בב"ד הרי זה גר, בינו לבין עצמו אינו גר, מעשה באחד שבא לפני רבי יהודה ואמר לו נתגיירתי ביני לבין עצמי, א"ל רבי יהודה יש לך עדים, אמר ליה לאו, יש לך בנים, א"ל הן, א"ל נאמן אתה לפסול את עצמך, ואי אתה נאמן לפסול את בניך, ומי א"ר יהודה אבנים לא מהימן, והתניא יכיר, יכירנו לאחרים, מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור, וכשם שנאמן לומר זה בני בכור, כך נאמן לומר בני זה בן גרושה הוא או בן חלוצה הוא, וחכ"א אינו נאמן, א"ר נחמן בר יצחק ה"ק ליה, לדברך עובד כוכבים אתה, ואין עדות לעובד כוכבים וכו', עכ"ל.

וז"ל תוס' רבינו פרץ שם, נאמן אתה לפסל עצמך ואי אתה נאמן לפסל בניך וכו', ועוד תימ' דהיכי קאמ' ואי אתה נאמן לפסל

מאחר דאין זה חב לבנו אלא להיפך, זכות הוא לבנו.

כ"ו) ולפי מה שכתבנו ניחא קושייתנו בדברי הגמ' בדף ס"ה ע"ב שם, דאלמלא דחב לאחריני היו נאמנים בהודאתם לא רק לענין הזכויות בהודאת בעל דין, אלא אף לענין האיסור אשת איש בשויה אנפשיה, ואף לגבי הבעל, ושפיר היה מהניא הודאתם תחת עדי קיום. ורק משום דהודאתם חב לאחריני לכן לא מהניא שויה אנפשיה לגבי הבעל משום דחב הוא לו, ולגבי הקרובים דחב הוא להם (והא דנקט לשון הודאת בעל דין ולא נקט לשון שויה אנפשיה, דומיא דממון נקט כאמור, ומ"מ חדא דינא נינהו כמ"כ).

וכן ניחא לפי"ז מה שהקשינו בדברי התוס' פרק המביא גט שם (דף ד' ע"א) לענין שטר קידושין, דלפמ"ש"כ אי לאו דחב לאחריני היה מועיל הודאתם אף לענין איסור אשת איש אף לגבי הבעל.

כ"ז) ועוד צ"ב בגמ' פרק האומר שם (דף ס"ה ע"ב) וז"ל, מאי דעתך דילפת דבר דבר מממון, אי מה להלן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי אף כאן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, א"ל התם לא קא חייב לאחריני, הכא קא חייב לאחריני וכו', עכ"ל. ופירש"י שם, וז"ל בד"ה הכא קא חייבה לאחריני, שקרובותיה נאסרו בו וקרוביו נאסרין בה, עכ"ל. וצ"ב, מאי שנא שניהם מודים זל"ז דאינם נאמנים משום דחב לאחריני מצד איסור קרובים, ואילו במתנ' דף ס"ה ע"א שם באומר קדשתך והיא אומרת לא קדשתני נאמן להיאסר בקרובותיה, ואע"ג דחב לקרובותיה. וברשב"א שם הקשה כן, ותירץ דאין כוונת הגמ' דחב לאחריני ממש, אלא דאיכא קצת

גמור לכל מילי, ואם בא על ישראלית אינו פוסלה וכן לכל דיני ישראל וכמ"ש תוס' בסוגיין, והכי פסקינן בש"ע (אה"ע סי' רס"ח) בלי חולק, אלא דאסור בבת ישראל מטעם שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, וכיון שכן למה באמת לא יהיה לגבי בניו נאמן, ומה זה שאמר לדברין נכרי אתה, מה בכך דהוא משקר ואומר על עצמו שהוא נכרי הא אנן מחזקינן ליה לישראל, אטו משום שהוא משקר לית ביה תורת יכיר, וכיון דאנו אומרינן שהוא ישראל נהמניה לגבי בניו, בשלמא למה דתירצו תוס' על קושיית הנ"י, דר"י סבר דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ומיירי באשת ישראל, ניחא, ושפיר אמה לדברין נכרי אתה, היינו דאנן מחזיקין אותך לישראל ובניך ממנה כשרים מכל הצדדים, ולדברין נכרי אתה ואין עדות לנכרי, אבל להנ"י דאף אם הוא ישראל בניו פסולים דנולדו מנכרית לדבריו, א"כ מה לנו במה דהוא משקר ואומר שהוא נכרי, והדבר צריך תלמוד, עכ"ל.

ואי נימא דס"ל להנימוקי יוסף כמשמעות דברי רבינו פרץ ותוס' מהר"ם דשפיר נאמן בהודאתו אף לגבי אחריני היכא דלא חב להם, ניחא. שהרי לדבריו נכרי הוא ונאמן לפסול את עצמו מדין שויה אנפשיה, מ"מ אם בא על אשה לא פסלה כמבואר שם בתוס', משום דלגבי פסלות האשה אינו נאמן שהוא נכרי דחב הוא לה. משא"כ לגבי בנו, מה שאמר על עצמו שהוא נכרי אינו חובה לבנו אלא זכות, שאם נכרי הוא אינו כשר לעדות ואינו נאמן במה שאמר שאשתו נכריה ובנו ממנה פסול, ואם אינו נכרי, הרי הוא כשר לעדות ושפיר נאמן במה שאמר שאשתו נכריה ובנו ממנה פסול. נמצא, דשפיר ראוי להאמינו במה שהודה שהוא נכרי אף לענין בנו, ואע"ג דילפינן הא דנאמן לגבי עצמו מכי הוא זה,

הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, וכשם שנאמן לחוב לעצמו להיאסר בקרובותיה כן נאמן לחוב לעצמו להתחייב לה שאר כסות ועונה, דלכא' ילפינן מכי הוא זה דאדם נאמן לחוב לעצמו בכל מילי, הן באיסור הן בזכות ממון והן בזכות אישות. וכן בהיא אומרת קדשתני, אלמלא דאיכא הודאה סותרת במה שאמר לא קדשתיך, נראה דנאמנת אף להתחייב בשעבודי האישות.

כ"ט) ועדיין צ"ב במש"כ התוס' פרק המביא קמא שם (דף ד' ע"א), דאלמלא חב לאחרינא דאסר לה אכהן הוה מהני הודאת בעל דין בגט תחת עדי קיום, תינח אצל קידושין, דלענין שנאסרה באיסור אשת איש נאמנת מדין שויא אנפשה כיון שהוציאה שטר קידושין מת"י כאמור, מיהו אצל גט, לענין שהיא ניתרת לעלמא איזה נאמנות איכא, דהודאת בעל דין שייך רק לענין הזכויות והשעבודים של האישות, משא"כ לענין שהיא ניתרת מאיסור אשת איש לכא' אינו בעל דין כלל, שאין איסורה א' מן הזכויות שיש לו בה אלא ככל איסורי תורה. ואי מצד הודאת האשה שנתגרשה (שמוציאה הגט מת"י) אין זה חוב אלא זכות (ושויא אנפשיה ליכא דאיירינן להתירה).

ואין לדחות, דלאחר שהוא הודה בגט דאינה משועבדת לו ממילא בתולדה פקע האיסור אשת איש, שהרי מבואר מדברי תוס' רא"ש דאין איסור אשת איש תולדה מן השעבודים כאמור.

ל) והנראה בזה, דאף לענין איסור אשת איש חשיב הבעל כבעל דין, מאחר והתורה אסרתה אכולי עלמא בגללו כדי שתהיה מייוחדת לו לבדו, וכדיתבאר, ולכן אף

חובה רק לענין הילפותא מקרא דעל פי שנים עדים עיי"ש, אולם בדברי רש"י משמע כפשוטו דהוי חב לאחריני ממש, וצ"ע.

והנראה בד' רש"י, תינח דמצי לאסור את עצמו בקרובותיה משום דאדם ברשות עצמו לאסור את עצמו אפ' בדברים המותרים, ואע"ג דממילא נפיק מזה תוצאה דלא יוכל לישא אותן שאין מאכילין לו דבר האסור, מ"מ אין זה אלא תוצאה בעלמא מן האיסור שחל עליו, ואילו הן אינן אסורות בו, ואם ישא א' מהן באיסור הוא נענש ולא היא. משא"כ שתהא קרובותיה אסורות בו לזה אינו נאמן, שאין קרובותיה ברשותו להטיל עליהן איסורים, וזה חשיב חב לאחרינא כיון דחל האיסור על קרובותיה עצמן, ואם ישא א' מהן באיסור אף היא תיענש. ומדוקדק היטב לשון רש"י בדף ס"ה ע"ב שם דנקט שקרובותיה נאסרו בו וקרוביו נאסרין בה, ולא נקט כלשון מתנ' בדף ס"ה ע"א שם שהוא נאסר בקרובותיה והיא נאסרת בקרוביו (ואילו הרשב"א לא נחית לחלק כן).

והיוצא מזה, דבדף ס"ה ע"ב אינם נאמנים לאסור הקרובים בהם משום דחשיב חב לאחרינא, אע"ג דבין כך לא יוכלו הקרובים להנשא להם משום שהם עצמם נאסרו בקרובים.

כ"ח) ויש להסתפק בהא דתנן שם באומר לאשה קדשתיך דהוא אסור בקרובותיה, מה דינו לענין שעבודי האישות, האם מחוייב לישאנה ולתת לה שאר כסות ועונה. ותחילה עלינו לדון מצד הודאות סותרות, שהרי היא אמרה לא קדשתני והודה שאינו משועבד לה. אולם אלמלא הודאתה הסותרת, נראה פשוט דמשועבד לה, דהא

ראיות, דממתני' ליכא למגמר, לפי שאין אשה זו ממונו של בעל אלא ברשות עצמה היא להנשא, ואנן לא מנעינן לה וכו', עכ"ל.

ודבריו צ"ב לכא' מהא דאיתא בגמ' פרק ואלו מותרין (דף ט"ו ע"ב) וז"ל, אמר רב כהנא תשמישי עליך כופין אותה ומשמשתו דשעבודי משעבדת ליה וכו', עכ"ל. ופירש הר"ן שם וז"ל, והוי כאוסר נכסי חבירו על חבירו, עכ"ל. וחזינן דשפיר חשיב אשה כממון הבעל לענין תשמישה המשועבדת לו, והו"ל כאוסרת פירות הבעל על הבעל. וא"כ אמאי לא טענינן לבעל שהגט מזוייף, כדי שלא יפסיד שעבודו, כי היכי דטענינן למלוה (ואין כוונת הר"ן דהיא ברשות עצמה להנשא משום דנתגרשה, דבזה גופא אנו דנין שמא הגט מזוייף ולא נתגרשה, ופשוט. ואין כוונתו דלא טענינן להוציא אלא להחזיק, דהרי זה לא קאמר).

ועוד צ"ב לכא' בדברי הר"ן, מהא דאיתא פרק המביא קמא שם דאי אתי בעל ומערער פסיל ליה, ועל כרחך היינו משום דחשיב כבעל דין כאמור, וא"כ מאי שנא דאין אשה זו ממונו של בעל, כלומר אין הבעל חשיב כבעל דין, לענין דלא טענינן ליה מזוייף, ואילו אתי בעל בעצמו ומערער שפיר חשיב כבעל דין לטעון ולפסול את הגט.

ל"ב **וכדי** לבאר ד' הר"ן, נקדים בהא דצ"ב אמאי אין קידושין תופסין באשת איש. הרי באישות מציינו שני עניינים, הקנין והאיסור. הקנין היינו זכות שיש לאדם באשתו להשתמש בה לתשמיש (וכן לאשה זכות באישה להתשמש בו לתשמיש, והיינו שעבוד עונה). וקנין זה דומה לקנין ממון, שענין שניהם זכות על פי דין להשתמשות מסויימת, ובשניהם אם יהא נמנע מן ההשתמשות יכול לתבוע בבית דין

לענין שהיא ניתרת מאיסור אשת איש נאמן הבעל מצד הודאת בעל דין (אלמלא חב לאחרינא).

איתא בגמ' פרק המביא גט (דף ה' ע"א) וז"ל, טעמא מאי אמור רבנן צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם דילמא אתי בעל מערער ופסיל ליה וכו', עכ"ל, ולהלן בגמ' שם (דף ט' ע"א) וז"ל, אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו, ערער כמה, אילימא ערער חד, והאמר ר' יוחנן דברי הכל אין ערער פחות משנים, אלא ערער תרי, תרי ותרי נינהו, מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני, אלא ערער דבעל, עכ"ל. וחזינן דחשיב הבעל כבעל דין לערער על הגט ולטעון שהוא מזוייף, והיה אפשר לפרש דהיינו מצד הזכויות והשעבודים שיש לו בה, דמצי לערער ולטעון שעדיין היא משועבדת לו, אולם מדברי הר"ן שם מבואר דאינו כבעל דין לערער שעדיין היא משועבדת לו, וכדיתבאר.

ל"א **תנן** ריש פרק המביא קמא (דף ב' ע"א) וז"ל, המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם וכו', המביא גט בארץ ישראל אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, ואם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו, עכ"ל. וז"ל הר"ן שם בפירושו על הרי"ף (דף ג' ע"א בדפי הרי"ף), וכתבו התוס' דמהא שמעינן דמי שבא ליפרע מנכסי חבירו שלא בפניו או מן היתומים או מן הלקוחות בשטר שבידו גובה וא"צ לקיימו, דלא חיישינן למזוייף אלא כשהלוה טוען ברי שהוא מזוייף, אבל בלקוחות ויתומים דטעני שמא לא חיישינן, ואע"ג דטענינן להו ליתומין כל מאי דמצי טעין אבוהון, בכי הא דלא שכיחא כלל לא חיישינן, ולפיכך מניחין האשה לינשא ולא חיישינן שמא מזוייף הוא וכו', ואין אלו

כדי להשיגו (ולענין איכות קנין אישות, אינו קנין גמור, שאין גופה קנוי לו, אלא שעבוד בעלמא, ואכ"מ).

ומצינו קנין אישות בהא דתנן ריש פרק האשה נקנית (דף ב' ע"א) וז"ל, האשה נקנית בשלש דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים וכו', עכ"ל. ומבואר שהקנין הוא חלק ממהות האישות ואינו רק תוצאה בעלמא מן האישות, שהרי עיקר חלות קידושין מיקרי קנין. ומדברי הגמ' פרק אלו מותרין שהבאנו לעיל מבואר דקנין אישות הוא כעין קנין ממון, והשעבוד שהיא משועבדת לבעלה לתשמיש חשיב כממונו, כאמור. (ועוד, הרי ילפינן שם בדף ב' ע"א קנין אשה מקנין שדה בגזירה שוה קיחה קיחה משדה עפרון, ובראשונים דף ג' ע"א שם אצל חליפין רצו לומר דילפינן כל קנייני אשה מכל קנייני שדה, משמע דאינו גזירת שוה לענין מלת קיחה בלבד אלא לענין דילפינן המושג של קנין אשה מהמושג של קנין שדה, והראשונים שם דחו דבר זה מטעם אחר, עיי"ש ברשב"א).

האומר שהוא מצד איסור אשת איש, וז"ל המתנ' (דף ס"ו ע"ב), וכל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על אחרים קידושין הולד ממזר, ואיזה זה, זה הבא על כל אחת מכל העריות שבתורה וכו', עכ"ל. וז"ל הגמ' (דף ס"ז ע"ב), מנא הני מילי, אשכחן אחות אשה שאר עריות מנלן, ילפינן מאחות אשה מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ולא תפסי בה קידושין, אף כל שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת לא תפסי בה קידושין וכו', אשת איש נמי איכא למיפרך מה להנך שכן אין לה היתר בחיי אוסרן תאמר באשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרן וכו', אלא א"ר יונה ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע אמר קרא כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו, הוקשו כל העריות כולם לאחות אשה, מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין אף כל עריות כולם לא תפסי בה קידושין וכו', עכ"ל.

אולם יתכן דאף מצד קנין אישות דראשון אין קידושי אחר תופסין בה, וכד' פני יהושע פרק השולח (דף מ"ג) וז"ל, ובלא"ה לא משכחת קידושין אחר קידושין, דכיון שתפסו קידושין של ראובן הרי היא ברשותו ואין לה יד לקבל קידושין מאחר, כן נראה לי, עכ"ל.

והשיג עליו באבני מילואים, וז"ל (ס' מ"ד ס"ק ד'), ונעלם ממנו הסוגיא דפ' האומר הנ"ל דשקיל וטרי באשת איש מנלן דלא תפסי קידושין, עד דגמר לה מהקישא דאחות אשה, ואי נימא דאין קידושין אחר קידושין מאי פריך אשת איש מנלן, אלא ודאי דאפי' בא"א הוי תפסי קידושין, אי לאו דהוא מחייבי מיתות ביי"ד ונפקא ליה מהקישא דהוקשו כל העריות

ומצונו קנין אישות בהא דתנן ריש פרק האשה נקנית (דף ב' ע"א) וז"ל, האשה נקנית בשלש דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים וכו', עכ"ל. ומבואר שהקנין הוא חלק ממהות האישות ואינו רק תוצאה בעלמא מן האישות, שהרי עיקר חלות קידושין מיקרי קנין. ומדברי הגמ' פרק אלו מותרין שהבאנו לעיל מבואר דקנין אישות הוא כעין קנין ממון, והשעבוד שהיא משועבדת לבעלה לתשמיש חשיב כממונו, כאמור. (ועוד, הרי ילפינן שם בדף ב' ע"א קנין אשה מקנין שדה בגזירה שוה קיחה קיחה משדה עפרון, ובראשונים דף ג' ע"א שם אצל חליפין רצו לומר דילפינן כל קנייני אשה מכל קנייני שדה, משמע דאינו גזירת שוה לענין מלת קיחה בלבד אלא לענין דילפינן המושג של קנין אשה מהמושג של קנין שדה, והראשונים שם דחו דבר זה מטעם אחר, עיי"ש ברשב"א).

ומבואר דאיסור אשת איש הוי חלק ממהות האישות ואינו רק תוצאה בעלמא מן האישות מגמ' ריש פרק האשה נקנית ופרק המגרש כמו שכתבנו לעיל.

והנה חלוק מעמדו של ביי"ד הדן בספק שנתעורר בקנין אישות ממעמדו של ביי"ד הדן בספק שנתעורר באיסור אישות, דאצל הקנין מעמדו של בית דין הוא להציל את זכויות העשוק מיד עושקו בדומה לדיני ממונות, ומה לי עשוק בזכות ממון מה לי עשוק בזכות אישות. ואילו אצל האיסור מעמדו של בית דין הוא דביי"ד מצווין לאפרושי מאיסורא (ויתכן שחלוקין זה מזה בענייני קבלת עדות ובענייני כפייה ובעוד עניינים).

לגט שיתן אותו הבעל בפנינו, שמא בטלו ואחר כך נתנו, או שמא עדים פסולין חתמו בו והרי הוא כמזוייף מתוכו, או שמא שלא לשמה נכתב, וכשם שאין חוששין לזה וכיוצא בו, אלא נעמידו על חזקתו עד שיודע שהוא בטל, כך לא נחוש לא לשליח ולא לאשה עצמה שהגט יוצא מתחת ידה, שאין דיני האיסורין כדיני הממונות, עכ"ל. ומה שכתב אין דיני האיסורין כדיני הממונות, נראה שכוונתו כדי הר"ן, שאין לבעל זכות באשתו שלא תנשא לאחר, לכן לא טענינן ליה, דליכא אלא נדון של איסור.

ולפי"ז הרמב"ם להלן שם (פרק י', הל' ו') לשיטתו אזיל, וז"ל, הרי שנתקדשה ואחר כך בא בעלה או נמצא הגט בטל, הרי זו מותרת לבעלה ואינה צריכה גט משני, שאין קידושין תופסין בעריות וכו', עכ"ל. הרי נקט הטעם משום שאין קידושין תופסין בעריות, ולא נקט מצד היותה קנויה לראשון כדי הפנ"י, ולהאמור מדוקדק, דלהרמב"ם אין קידושין תופסין באשת איש רק מצד איסור עריות.

ל"ו ומה שהקשינו אד' הר"ן, מהא דמבואר בגמ' פרק ואלו מותרין שם (דף ט"ו ע"ב) דשעבוד אשה לבעלה חשיב כממון הבעל וא"כ אמאי ברשות עצמה היא להנשא, כן קשה לד' האבני מילואים, דלכא' האמת כדי הפנ"י היות דשעבוד אשה לבעלה כשעבוד ממון דמי, הרי לית רווחא שבק שיחול בה שעבוד השני.

והנראה בזה, דכי האי גוונא מצינו אצל שעבוד עונה לד' הרמב"ם וסייעתו, דאע"ג דמשועבד לאשתו לעונה, מ"מ יכול לישא אשה אחרת על אשתו, ושפיר חל שעבוד עונה אף לשנייה, וכדיתבאר.

וכו', עכ"ל. והאחרונים כתבו ביישוב ד' הפנ"י דתרווייהו איתנהו, ואיכא נפק"מ ביניהם, (לענין הולד ממזר ועוד, עיין בחזו"א אבה"ע קמ"ח לדף ס"ז ע"ב, ובדבר אברהם ח"ג ס' י', ובקובץ הערות ס' ג', ובאבן האזל פ"ג אישות ה"ב, ובחלקת מחוקק ס' מ"ד ס"ק י"ג, ובבית שמואל שם ס"ק ט"ו, ואכ"מ להאריך).

ל"ד **ומשמע** בדברי הר"ן שם כדי האבני מילואים, שהמניעה לאשת איש להנשא אינה מצד הקנין אלא רק מצד האיסור, דהרי לד' הפנ"י האשה שפיר כממונו של בעל, ואינה ברשות עצמה להנשא אלא ברשות בעלה שלא תנשא. וזה מה שכתב הר"ן אנן לא מנעינן לה, כלומר דלא טענינן ליה לבעל כדי להציל זכותו מיד עושקו, משום שאין הבעל עשוק, שאין לו זכות באשתו שלא תנשא לאחר, שקנינו באשתו אינו מעכב אותה מלהנשא לאחר.

ל"ה **וכן** נראה בדעת הרמב"ם כדי האבני מילואים, ממה שכתב הל' גירושין (פרק ז', הל' כ"ד) וז"ל, במה דברים אמורים בשהתנה עליה הבעל תנאי זה, אבל אם לא התנה עליה אלא נתן לה גיטה והרי הגט יוצא מתחת ידה, אינה צריכה לומר כלום והרי היא בחזקת מגורשת, הואיל וגט שבידה כתוב כהלכתו והעדים חתומים עליו, ואע"פ שאין אנו מכירין כתב העדים ולא נתקיים אין חוששין לה שמא זייפה אותו, שהרי אינה מקלקלת על עצמה, ועוד שהעדים החתומים על הגט הרי הן כמי שנחקרה עדותן בבית דין עד שיהא שם מערער, לפיכך נעמיד הגט בחזקתו ותנשא ואין חוששין שמא ימצא מזוייף, כמו שנעמיד הגט בחזקת כשר כשיביא אותו השליח עד שיערער הבעל, או עד שיביא ראייה שהוא מזוייף או בטל, שאם תבוא לחוש לדברים אלו וכיוצא בהן, כך היה לנו לחוש

אפילו מאה בין בבת אחת בין בזו אחר זו ואין אשתו יכולה לעכב, והוא שיהיה יכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת וכו', וכמה היא עונתן לפי מנין, כיצד, פועל שהיו לו שתי נשים יש לזו עונה אחת בשבת ולזו עונה אחת בשבת, היו לו ארבע נשים נמצאת עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שבתות וכו', לפיכך צוו חכמים שלא ישא אדם יתר על ארבע נשים אע"פ שיש לו ממון הרבה כדי שתגיע להן עונה פעם אחת בחדש, עכ"ל.

וצ"ב בדברי הרמב"ם ע"ד מה שהקשינו אד' הר"ן ואבני מילואים, דמאחר ומשועבד לה לעונה הראוי לה, ואם יגרע מעונתה הראוי לה דינו כמורד ותצא בכתובה, א"כ היאך מצי לגרוע מעונתה הראוי לה על ידי שישא אחרת וישתעבד אף לשנייה.

ושוב מצאתי כן בהגהות הרמ"ך להרמב"ם שם וז"ל, תמה הוא זה למה אבדה הראשונה זכותה שחייב לפקדה מו' חדשים לו' חדשים, ואם כדבריו כן הוא יכולה האשה לעכב עליו שלא ישא אחרת, דהא יכולה למנעו שלא יצא ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה, וזה לא מצאנו, ושמה כשהתירו חכמים (יבמות מד.) לשאת ד' נשים כי היכי דלימטיין עונה בחדש ברשותה, רוצה לומר שתאריך לה עונתה עד חדש ימים, ועצה טובה קמ"ל שלא תאריך לה עונתה יותר אפילו ברשותה וצ"ע, ומיירי באדם שיש לו ד' נשים ואח"כ נעשה פועל או מלח ברשותן או שנשאן כולן בבת אחת, וצ"ע, עכ"ל.

ובטור (אבה"ע ס' ע"ו) הביא את דברי הרמב"ם, ובדרישה שם הקשה מדברי הנימוקי יוסף הנ"ל.

הרי חיוב עונה עניינו שעבוד ולא רק מצוה בעלמא, כמבואר פרק ואלו מותרין (דף י"ד ע"ב) וז"ל מתנ', האומר לאשה קונם שאני משמשך הרי זה בלא יחל דברו, ובגמ' (דף ט"ו ע"ב), והא משתעבד לה מדאורייתא דכתיב שארה כסותח ועונתה לא יגרע, באומר הנאת תשמישך עלי והא לא קא ניחא ליה בתשמיש וכו', עכ"ל. וז"ל הר"ן שם, כלומר אי דאסר גופיה עילוה ה"נ דלא מצי עביד, דמדאורייתא משעבד לה, והוי כאוסר נכסי חברו על חברו, אבל הכא באומר הנאת תשמישך עלי עסקינן שהוא אסר על עצמו תשמישה וכו', עכ"ל.

ובדין הנושא אשה אחרת על אשתו איפליגו הראשונים, דעת הנימוקי יוסף והרמ"ך דחייב לכל אחת ואחת עונה המגיע לה אם היתה אשתו היחידה, אולם לא כן דעת הרמב"ם רשב"א ריטב"א (בשם רבו) טור ושו"ע, דאינהו ס"ל דעונה של כל אחת מתפלגת כדיתבאר.

ל"ז **איתא** בגמ' פרק החולץ (דף מ"ד ע"א) וז"ל, עצה טובה קמ"ל, ד' אין טפי לא כי היכי דנמטייה עונה בחדש, עכ"ל.

וכתב הנימוקי יוסף פרק החולץ שם (דף י"ד ע"ב בדפי הרי"ף) וז"ל, ואע"ג דמתני' סתמא בכל אדם מיירי, ולא סגי לכל חדא וחדא עונה בחדש, הכא ביבמה שאני שאשה הקנו לו מן השמים, ואפי' בפחות מזה סגי ליה, אלא דמשום עצה טובה אמרינן דלית ליה לגרועי פחות מעונה בחדש לכל חדא, אבל בנושא נשים דעלמא חייב לעשות עונה עם כל אחת כדין המפורש פרק אף על פי, עכ"ל.

אולם הרמב"ם פליג, וז"ל בהלכות אישות (פ' י"ד הל' ג', ד'), נושא אדם כמה נשים

לאדם לישא אחרת על אשתו ולא מציא לעכב על ידו, ואם עשה כן עונתה של הראשונה מתפלגת ממילא.

ל"ט) **והשתא**, נראה שהוא הדין והיא המדה אצל שעבוד אשה לבעלה לדי'

הר"ן ואבני מילואים, דמהות השעבוד, שאינה משועבדת לו אלא ככל שאינה משועבדת כמו כן לאיש אחר (אלמלא איסור עריות דאשת איש). ולכן אלמלא איסור עריות דאשת איש היו שפיר חלין קידושי שני, והיתה משועבדת לשניהם כאיש דנשא שתי נשים. ולכן, אע"ג דשעבוד אשה לבעלה חשיב כממונו, מ"מ ברשות עצמה היא להנשא, דאין בשעבוד כדי למנוע ממנה שתשתעבד כמו כן לאיש אחר.

ולכן, כי היכי דלא טענינן לאשה למנוע מבעלה לישא אחרת עליה, ומשום שאין לה זכות למנוע זאת אע"ג דיתפלג בכך שעבוד עונתה, כמו כן לא טענינן לבעל למנוע מאשתו שתנשא לאחר, משום שאין לו זכות למנוע זאת מצד קניינו בה, אע"ג דיתפלג בכך שעבודה אליו. ומבוארים דברי הר"ן שם שאין אשה ממונו של בעל אלא ברשות עצמה להנשא ואנן לא מנעינן לה.

מ) **ולענין** מה שהקשינו אד' הר"ן מהא דאיתא פרק המביא קמא דאי אתי בעל ומערער פסיל ליה, ומאי שנא שאינו כבעל דין לענין דלא טענינן ליה מזוייף, ואילו אתי בעצמו וטעין מזוייף שפיר חשיב כבעל דין. ונראה בדעת הר"ן, דאע"ג דאינו בעל דין מצד השעבוד מ"מ שפיר הוי בעל דין מצד אחר, והיינו מצד האיסור עריות דאשת איש המעכבתה מלהנשא לאחר, היות והתורה אסרתה אכולי עלמא בגללו, כדי שתהיה מייוחדת לו לבדו, וכדיתבאר.

ובפרישה כתב לתרץ וז"ל, נראה שסבירא ליה כיון שמותר לכל אדם לישא כמה שירצה אם כן מסתמא אדעתא דהכי נשאה מתחילה לישא עוד נשים עליה וכו', עכ"ל, וכ"כ בחלקת מחוקק ובבית שמואל שם.

ל"ח) **אולם** לכא' משמע אחרת בדברי הריטב"א פרק החולץ שם

(דברי הריטב"א הובאו בנימוקי יוסף שם, והובאו נמי בבית יוסף על הטור שם ס' ע"ו) וז"ל, כתב הריטב"א בשם רבו שאמר בשם רבותיו דבמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו, דאומדנא דמוכח הוא דאדעתא דהכי אינסיבא להאי דלא לינסוב אחריתי, והוה ליה כחמר שאינו רשאי לעשות גמל וכו', עכ"ל. ובחידושי לפרק האשה ניקנית (דף ז' ע"א) כתב הריטב"א וז"ל, באתרא דנהיגי דלא למינסב אלא חדא איתתא כגון אלו הארצות שלנו, דמדינא מצי מעכבא עליה שלא לשאת אשה אחרת עליה, דכיון שנהגו בכך אדעתא דהכי אינסיבא ליה, וכאלו התנת עמו דמי, וכן קבלת מפי מורי רבינו נר"ו, עכ"ל, וכ"כ הרשב"א (שו"ת ח"ד ס' שי"ד). וממה שכתב הריטב"א, דבמקום שנהגו שלא לישא אינו רשאי רק משום דאומדנא דמוכח דאדעתא דהכי אינסיבא וכאלו התנת עמו דמי, משמע דמסתמא, כלומר היכא שלא נשאה על דעתה שלא לאינסובי, רשאי לישא אחרת, ואע"ג דלא נשאה על דעתה לאינסובי אחרת, ודלא כהפרישה.

ומזה נראה מוכח, דלד' הרמב"ם וריטב"א וסייעתם שעבוד עונה מהותו דמשועבד לראשונה, ולא מצי לגרוע מעונתה הראוי לה, רק כל שאינו משועבד כמו כן לאחרת כמותה. ומבואר הא דס"ל דמותר

מצינו אצל מרדכי ואסתר, דלא רק מחל לה שתיבעל לאחשוורוש אלא אף ציווה לה לעשות כן, כמו שנאמר אם החרש תחרישי לעת הזאת וגו', ואעפ"כ נאסרה אסתר עליו, כדאיתא פרק מגלה נקראת (דף טו ע"א) וז"ל, לך כנוס את כל היהודים וגו', עד אשר לא כדת, אמר רבי אבא שלא כדת היה, שבכל יום ויום עד עכשיו באונס, ועכשיו ברצון, וכאשר אבדתי אבדתי, כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך וכו', עכ"ל.

מ"א) והנראה בזה, שאין איסור אשת איש תלוי בקפידת הבעל אלא בקפידת המקום, ולכן לא ניתן למחילת הבעל, אולם קפידתו של מקום הוא שלא תמעול מעל באישה. ודומה להא דמצינו בגמ' פרק האשה שנתארמלה (דף י"ז ע"א) וז"ל, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, דאמר מר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך וכו', עכ"ל. וחזינן דלא מצי מלך למחול משום שאין האיסור תלוי בקפידה דידיה אלא בקפידה של מקום, דכך אמר רחמנא שום תשים עליך מלך, כלומר דקפידת המקום שתהא אימתו של מלך עליך, אולם העוול הוא מצד המלך, שפגע בכבוד המלך.

ושו"מ בשו"ת בנימין זאב (סימן רמ"ד) וז"ל, יש לומר הא דת"ח יכול למחול על כבודו הוא דהתורה היא שלו כדלקמן, מה שאין כן המלך, ולא משום דחשיבות המלך הוא יותר חשוב וגדול מחשיבות דת"ח, אלא משו' קרא דכתיב שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך כדאיתא התם ובסנהדרין פכ"ג, ואין כבוד המלך בא לו בשביל עצמו אלא משום דמצות ה' ית' כך הוא מקרא כדפרישית, ואין אנו יכולין להפקיע מצות הבורא ב"ה ולכן המלך שמחל על כבודו אין

הנה יש להסתפק האם איסור אשת איש תליא בקפידת הבעל או לא, ומחד גיסא מצינו שהעוול באיסור אשת איש היינו הבגידה בבעלה ומעילה בו, וז"ל המהרי"ק (שורש קס"ז), באשה שזינתה תחת בעלה ברצון והיא לא ידעה אם יש איסור בדבר וכו', נראה דאין לזו דין שוגגת להתירה לבעלה, כיון שהיא מתכוונת למעול מעל באישה ומזנה תחתיו, דהא לא כתיב איש איש כי תשטה אשתו ומעלה מעל בה', דלשתמע דוקא במכוונת לאיסור, אלא ומעלה בו מעל כתיב וכו', עכ"ל. והובאו דבריו להלכה ברמ"א אבן העזר (ס' קע"ח ס"ק ג') וז"ל, הגה, גדולה שזינתה בשוגג שסברה שבעלה הוא והוא אחר מותרת לבעלה ישראל (הרמב"ם פכ"ד דאישות), אבל זינתה שסברה שמתר לזנות הוי כמזידה ואסורה לבעלה ישראל (מהרי"ק שורש קס"ז) וכו', עכ"ל. ומאחר והעוול מצד מעילה בבעלה, לכא' תליא בקפידה דידיה.

וכן משמע מהא דאשה נאסרת לבעלה על ידי קינוי וסתירה, וקינוי היינו דאמר לה אל תסתרי עם איש פלוני, שהוא ענין קפידה של הבעל, כדאיתא בגמ' פרק ארוסה (דף כ"ו ע"ב) וז"ל, ושכב איש אותה שכבת זרע וכו', שכבת זרע למה לי, אמר רבא פרט לשקינא לה דרך אברים, א"ל אביי פריצותא בעלמא היא ופריצותא מי אסר רחמנא וכו', מהו דתימא בקפידא דבעל תליא רחמנא, ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן וכו', עכ"ל. ופירש"י שם, וז"ל בד"ה בקפידא דבעל תליא, דכתיב וקינא, ובעל הא חזינן ליה דקפיד שהרי קינא לה על כך, עכ"ל.

אולם מאידך גיסא, משמע שאין איסור אשת איש תלוי בקפידת הבעל, שהרי אף היכא דלא קפיד ומחיל אסורה, וגדולה מזו

ולכן, היכא דאתי בעל בעצמו וטעין מזויף שפיר חשיב כבעל דין ומצי טעין ופסיל ליה לגט, כדי שלא תמעול בו מעל.

ואילו טענינן ליכא, דלא לכל מילי טענינן, ואפ' במילי דחשיב בהם בעל דין, כמבואר בתשובת הרמב"ן (מוסד הרב קוק ס' ח') וז"ל, וכבר היה מעשה ביתומים שהוציאו שטר חוב על אחרים, והלה הוציא שובר, ואמרו ליה קיים שוברך וחות לדינא, ולא מדין טוענין ליתומים, שאני אומ' אין טוענין להם להוציא ממון מרשות אחרים אלא להעמיד ממון בידם בלבד, וזה הכלל מוחזק בידינו מכמה ראיות וכו', עכ"ל. ומבואר דטענינן ליתומים רק להחזיק ומשום דחשיב כהפסד גמור, ואילו להוציא לא טענינן דאינו חשיב כהפסד גמור, ועל דרך זה י"ל אצל גט, דלענין שלא תמעול בו מעל אינו חשיב כהפסד גמור ולכן לא טענינן ליה, משא"כ אי אשה ממונו של בעל שפיר הוה טענינן ליה, דהפסד שעבודי האישות חשיב הפסד גמור.

ובזה מבואר מש"כ הר"ן דאין האשה ממונו של בעל ולכן לא טענינן ליה, ומכל מקום אי אתי בעל ומערער פסיל ליה לגט.

מ"ג) ולפי"ז מייושבת נמי קושייתנו דלעיל במה שכתבו התוס' פרק המביא קמא שם (דף ד' ע"א) דאלמלא חב לאחרינא דאסר לה אכהן מהניא הודאת בעל דין בגט תחת עדי קיום, והקשינו דלענין שהיא ניתרת מאיסור אשת איש לכא' ליכא נאמנות דהודאת בעל דין, דלענין האיסור לכא' אינו בעל דין כלל. ולהאמור ניחא, דשפיר הוי בעל דין לענין איסור אשת איש, וכי היכי דהוי בעל דין לטעון שאינה מגורשת כדי שלא תנשא לאחר למעול בו מעל, הוא הדין לאידך גיסא

כבודו מחול, אבל ת"ח או נשיא, התורה היא שלו דהא הוא השתדל בלימודו, וכיון דמעצמו בא לו הכבוד ושלו הוא יכול למחול היטב על כבודו וכו', עכ"ל.

ונראה שכן הוא אצל בעל ואשתו, העוול הוא מצד מעילה בבעל כמו שכתוב לא תמעול מעל באישה, מ"מ אין דבר זה בא לו לבעל בשביל עצמו אלא משום דמצות ה' ית' כך הוא, ולכן אינו תלוי בקפידת הבעל ואין מחילתו כלום, שאין הבעל יכול להפקיע מצות הבורא ית'.

מ"ב) והשתא, אשה המביאה גיטה לבי"ד כדי שיתירוה להנשא, הבעל עלול להנזק, דאם יתירו איסורה שלא כדין, הרי הניחו לה בכך למעול מעל באישה. וא"כ, הבעל שפיר מיקרי בעל דין בנוגע לאיסור אשת איש, דבעל דין פירושו מי שעלול להנזק מדין זה דדנין עליו.

ולאו דוקא מי שעלול להנזק בהפסד ממון, אלא אף מי שעלול להנזק בהפסד אחר מיקרי בעל דין, כמבואר בגמ' פרק ארבעה אבות (דף ח ע"ב) וז"ל, אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות, ואתא ב"ח דראובן וטרף משמעון, דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה, ולא מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את, דאמר ליה אי מפקת מיניה עלי הדר, ואיכא דאמרי אפילו שלא באחריות נמי, דא"ל לא ניחא לי דתהוי לשמעון תרעומת עלי וכו', עכ"ל. וחזינן דמי שעלול להנזק בתרעומת מיקרי בעל דין ומצי לטעון, כש"כ מי שעלול להנזק במה שאשתו תמעול בו מעל מיקרי בעל דין ומצי לטעון, ולא מציא אמרה ליה לאו בעל דברים דידי את.

שמשיאין אשה בגט זה כתב הרשב"א דאפקועי ממונא הוא, ומפורש דאשה ממונו של בעל, אלא דלא טענינן ליה לבעל משום דליכא גביית ממונו אלא רק הפקעת ממונו.

וכן משמע בד' התוס' ריש פרק המביא קמא דפליגי אד' הר"ן, וז"ל (דף ב' ע"א ד"ה ואם), ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו, אבל כל זמן דלא אתי בעל ומערער נישאת על פי הגט ולא טענינן מזוייף, דמשום עיגונא אקילו בה רבנן, אבל בממון טענינן מזוייף לנפרע שלא בפניו ומיתומים ומלקוחות וכו', עכ"ל. ומבואר דאי לאו משום עיגונא הוה טענינן לבעל מזוייף שלא תנשא כי היכי דטענינן בממון, ומשמע כד' הרשב"א דאשה שפיר ממונו של בעל.

הרי משמעות דברי הרשב"א ותוס' כד' הפני יהושע דאין קידושין תופסין באשת איש מצד קניינו דראשון, ומשום הכי הוה טענינן לבעל מזוייף כדי שלא יפסיד זכותו במה שתנשא לאחר, כמו דטענינן בממון.

דהוי בעל דין להודות שהיא מגורשת ומותרת להנשא לאחר ואין בכך משום למעול בו מעל, והודאת בעל דין כמאה עדים דמי (אלמלא דהב לאחרינא דאסר לה אכהן).

מ"ד) והרשב"א פליג אד' הר"ן וס"ל דאשה שפיר ממונו של בעל, וז"ל (פרק המביא קמא דף ט' ע"א) בד"ה ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו, ור"י זצ"ל דקדק מתוך משנתינו דכיון דמשיאין אותה בגט זה עד שלא יתקיים בחותמיו ולא חיישינן למזוייף, ש"מ דהבא ליפרע מנכסים שלא בפניו, א"נ מן היתומים או מן הלקוחות, בשטר שבידו גובה, וא"צ לקיימו, דהא למזוייף לא חיישינן, ודוקא בלוה עצמו דמצי טעין בבריא מזוייף הוא דמקבלין טענתו וכו', ומה שדקדק רבנו זצ"ל ממתניתין דהכא אינה ראייה, דשאני הכא דדילמא משום עגונא אקילו ביה, וא"נ שאני הכא דלא מגבי' מיניה דבעל מידי אלא אפקועי ממונא הוא, ושמא בהפקעת ממון לא מצרכינן ליה לקיומי שטריה, אלא אם בא בטענת בריא, וכו', עכ"ל. הרי במה

אי מהני שטר ראייה להקנות

וז"ל הגמ' בהמשך הסוגיא שם (דף ק"ע ע"א), אמר ליה אביי א"כ פלוגתא לדמר, אמר ליה ותפלוג, אמר ליה הכי קאמינא לך, מתניתא לא מיתרצא אלא כדמתרצא מר, ואם כן קשיא דרבן שמעון בן גמליאל אדרשב"ג, אלא אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שנמצא אחד מהן קרוב או פסול, ובפלוגתא דר' מאיר ור' אלעזר קא מיפלגי, רבי סבר לה כרבי אלעזר, דאמר עדי מסירה כרתי ורבן שמעון בן גמליאל סבר לה כרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי וכו', עכ"ל.

וז"ל הרשב"ם שם, א"ל אביי לרב דימי, א"כ פלוגתא דבריך לדמר, שאמר רבה למעלה לרבן שמעון אותיות נקנות במסירה, ואתה אומר לרבן שמעון אין אותיות נקנות במסירה, א"ל רב דימי לאביי ותפלוג, כלומר איני חושש, א"ל א"כ קשיא דר"ש בן גמליאל כו', דהא על כרחך הוזקקנו לפרש הברייתא דלעיל כדמר, אלא אמר אביי, מאי שטר דפליגי ביה רבי ורבן שמעון, לאו בשטר הכתוב בשם אחר ומסרו לזה פליגי, דהא בין לרבי בין לרבן שמעון אותיות נקנות במסירה, כדאמר ר' לרבי בהמוכר את הספינה (לעיל דף עו) ולרבן שמעון לעיל בשמעתין כדמר, אלא בשטר מכירה שכתב בו מוכר ללוקח זה כדין קרקע הנקנית בשטר פליגי, וכגון שנמצא אחד מהעדים קרוב כו', עכ"ל.

והנה, הא דאיפליגו רשב"ג וחכמים בתחילת הסוגיא אצל נותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר אי חזרה מתנתו, איירי בפשטות אף בשטר ששמותיהם כתובין בו,

(א) **איפליגו** הראשונים במוסר שטר ראייה לחבירו כדי להקנות אי מהני, ועיקר דבריהם בסוגיית הגמ' בענין שטר הכתוב בשם אחר פרק גט פשוט, ובסוגיית הגמ' בענין המוכר שדה לאשתו פרק חזקת הבתים, ונבארם אחת לאחת בס"ד.

וז"ל הגמ' פרק גט פשוט (דף קס"ט ע"ב), רשב"ג אומר הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו, וחכ"א מתנתו קיימת, מאי טעמא דרשב"ג וכו', אמר רבה באותיות נקנות במסירה קמיפלגי, רשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה, ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה, עכ"ל.

וז"ל הגמ' בהמשך הסוגיא שם, ת"ר הבא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר דברי רבי, רשב"ג אומר בחזקה, במאי קמיפלגי, כי אתא רב דימי אמר באותיות נקנות במסירה קא מיפלגי, רבן שמעון בן גמליאל סבר אין אותיות נקנות במסירה, ורבי סבר אותיות נקנות במסירה, עכ"ל. וז"ל הרשב"ם שם, רבי סבר אותיות נקנות במסירה וכו', וה"ק הבא לידון בשטר ובחזקה וטוען ראובן כנגד המערער שדה זו שלי היא, שהרי שמעון שקנאו מלוי מסר לו שטר מכירה הכתוב בשמו, וקניתי השדה במסירת השטר כאילו נכתב בשמי, וגם החזקתי בשדה שלש שנים, נידון בשטר דברי רבי, ועל ידי השטר שמסר לו הלוקח קנוי לו השדה, דאותיות נקנות במסירה, ולא צריך תו עדי חזקה, רבן שמעון בן גמליאל סבר אין אותיות נקנות במסירה, והלכך צריך עדי חזקה וכו', עכ"ל.

הכתוב בשמו, וקניתי השדה במסירת השטר, וכן פירש (רש"י) [רשב"ם] ז"ל וכו', עכ"ל.

ב) והנה איפליגו שם הראשונים האם זה דוקא בשטר קנין, דמהני לא רק להקנות ללוקח ראשון אלא אף להקנות מלוקח ראשון ללוקח שני, או דילמא אף בשטר ראייה, ואע"ג דלא נכתב מעיקרא לשם קנין אלא רק להוכיח דמכר לו ללוקח ראשון בקנין כסף או חזקה וכדו', מ"מ מהני להקנות מלוקח ראשון ללוקח שני אם מסרו לו כדי להקנות.

וכתב הרא"ש דדוקא בשטר קנין מהני, וז"ל בפסקיו לפרק גט פשוט (ס' כ"ג), וכן היה אומר רשב"ג הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו השטר חזרה מתנתו, וחכ"א מתנתו קיימת, וקמפלגי באותיות נקנות במסירה, רשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה, ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה והלכתא כוותייהו, ולרשב"ג דסבר אותיות נקנות במסירה יש לחוש שמא החזיר לו השטר וחזר המכר וכו', ויראה לי הא דאמר השטר מכר נקנה לרשב"ג במסירה, ולרבנן בכתיבה ומסירה אם מסרו לו וכתב לו קני לך איהו וכל שעבודיה, היינו דוקא בשטר קנייה שכתב שדה קנויה לך, ואם מסרו לוקח ראשון ללוקח שני קנה, אע"פ שלא נכתב בשטר בשמו, ומדרבנן, לדברי רב אלפס ז"ל שפירש מכירת שטר חוב מדרבנן, אע"פ שבמכירת שטר חוב יש טעם לתקנה, שאם יצטרך המלוה למעות ולא יוכל לגבות חובו מן הלוה שימכרנו לאחר, ובשטר מכר לא שייך האי טעמא, שהרי יכול למכור הקרקע שבידו למי שירצה, מ"מ כיון שתקנו שתועיל מכירה בשט"ח, תקנו גם בשטר מכר, ואלים מכירת שטר מכר שנסתלק לוקח ראשון לגמרי, אבל מכירת שטר חוב לא נסתלק המלוה שהרי עדיין בידו למחול ללוה, אבל אם נקנה השדה

וכגון אני ראובן שדי נתונה לך לשמעון, ולד' רשב"ג אם החזיר שמעון לראובן את השטר חזרה המתנה לראובן, וחזינן דמהני שטר הכתוב בשם אחר להקנות, שהרי בהחזרת השטר אין ראובן נותן השדה לשמעון אלא שמעון נותנה לראובן. ואף לד' החכמים, חזינן דאי איכא כתיבה ומסירה מהני שטר הכתוב בשם אחר להקנות.

וכן מבואר להדיא בדברי הרשב"ם שם בהמשך הסוגיא, במה שכתב לבאר דברי רבי לדעת רב דימי בבא לידון בשטר ובחזקה דנידון בשטר משום דאותיות נקנות במסירה, וז"ל הרשב"ם, וטוען ראובן כנגד המערער שדה זו שלי היא, שהרי שמעון שקנאו מלוי מסר לו שטר מכירה הכתוב בשמו, וקניתי השדה במסירת השטר כאילו נכתב בשמי, וגם החזקתי בשדה שלש שנים, נידון בשטר דברי רבי, ועל ידי השטר שמסר לו הלוקח קנוי לו השדה, דאותיות נקנות במסירה, ולא צריך תו עדי חזקה, עכ"ל. וכן מבואר להדיא בדברי הרשב"ם בסוף הסוגיא שם, במה שכתב לבאר דברי אביי דפליג אדרב דימי, וז"ל, אלא אמר אביי, מאי שטר דפליגי ביה רבי ורבן שמעון, לאו בשטר הכתוב בשם אחר ומסרו לזה פליגי, דהא בין לרבי בין לרבן שמעון אותיות נקנות במסירה וכו', עכ"ל. וכן מבואר בדברי הרא"ש והר"י מיגש שם, יובאו דבריהם בסמוך.

וכן מבואר בדברי הרשב"א (שו"ת ח"ב ס' צ"ט) וז"ל, בבא לדון בשטר ובחזקה דר' אמר נידון בשטר ובחזקה, ורשב"ג אמר אינו נדון אלא בחזקה, ואתי לאוקמי פלוגתייהו באותיות נקנות במסירה וכו', הכי פרושא, שטוען המחזיק כנגד המערער הרי זו שלי היא, שהרי ראובן שקנאו מלוי, מסר לי שטר מכירה שלו,

שמעון בן גמליאל שם החזיר לו את השטר חזרה מתנתו, והוא הדין למכירה הואיל ובגוף השטר קנאו מעיקרא המקבל או הלוקח, אבל שטר שיש בו קנין, כיון שבאותו קנין הוא שקנאה לאותה מתנה או לאותה מכירה מעיקרא, והשטר לראיה בעלמא הוא, בכי הא לא אמר רשב"ג שאם החזיר לו את השטר חזרה מתנתו, שהרי לא קנאה מעיקרא בגוף השטר כדי שתחזור לבעלה בהחזרת השטר, וכן הדעת נוטה וכו', אבל שטר שיש בו קנין שהקנייה באותו הקנין היה והשטר לראיה בעלמא הוא, אף על פי שהחזיר לו את השטר והקנת לו בכתיבה ומסירה, אף על פי שקנה גוף השטר באותה כתיבה ומסירה, לא חזרה המתנה והמכירה בכך וכו', עכ"ל.

בכסף או בחזקה או בקנין סודר וכתבו השטר לראיה, אם מכר אותו השטר לאחר וכתב לו קני לך איהו וכל שעבודיה לא קנה השדה, שהרי גם הראשון לא קנה באותו השטר, והיאך נייפה כח השני לקנותו באותו שטר, ואע"פ שכתבו בו הקנין ואחריות, מכל מקום לאו שטר של קנין הוא, ולא דמי לשטר חוב, דהתם לא שייך בה קנין אלא ממון שהלוהו נתחייב לו בעל פה, והשטר נכתב לגבות ממשעבדי, ובמסירת שטר חוב קונה את שעבוד הנכסים וגם החוב בתקנת חכמים, וכיון שקנה החוב קנה גם שעבוד הנכסים הכתוב בשטר, אבל בקניית שדה לא אלים כח לוקח שני לקנות בשטר שגם הראשון לא קנה בו, עכ"ל.

אולם בתוס' רי"ד פרק גט פשוט שם פליג אד' הר"י מיגש וס"ל דמהני בכה"ג אף בשטר ראייה וז"ל, מה שפירש רבינו יוסף בן מיגש זצוק"ל דהא דאמר רשב"ג חזרה מתנתו נראים הדברים דלאו בשטר שיש בו קנין קאמר אלא בשטר שאין בו קנין כגון שכתב לו שדי נתונה לך וכו', ולא היא וכו', קנין גמור הוא במסירת השטר למר במסירה לחוד ולמר במסירה ובכתיבה, ואף על פי שהיו בקנין, עכ"ל.

וכן כתב הרא"ש בשו"ת (כלל ס"ח אות ד') וז"ל, אפילו לרשב"ג דאמר בפרק גט פשוט הנותן מתנה לחברו והחזיר לו השטר חזרה מתנתו, ה"מ בשטר קניית השדה שכתוב בו שדי נתונה לך, ומפרש טעמא דרשב"ג משום אותיות נקנות במסירה, וכשהחזיר לו את השטר הוי כאלו כתב לו בקלף שדי נתונה לך, שהרי השטר שקנה בו השדה מסרו ונתנו לזה, ואותו זכות שהיה לו בזה השטר, שקנה לו את השדה, חזר ונתנו לו, ובזה חזר וקנה השדה ממנו, אבל המתנות הללו בקנין סודר נתנו, והשטרות לא נכתבו אלא לראיה בעלמא, והילכך בחזרת השטר לא חזרה המתנה אפילו לרבן שמעון בן גמליאל וכו', עכ"ל.

(ג) **והנראה** בביאור פלוגתתם, דלד' הרא"ש והר"י מיגש, הא דמהני להקנות מלוקח ראשון ללוקח שני הוא רק מדין שטר קנין, ולכן בשטר ראייה לא מהני כלל להקנות. וכן משמע במש"כ הרא"ש בתשובה שם וז"ל, דכשהחזיר לו את השטר הוי כאלו כתב לו בקלף שדי נתונה לך וכו', עכ"ל, והיינו מדין שטר קנין. וכן משמע ממה שכתב בפסקיו שם וז"ל, אבל אם נקנה השדה בכסף או בחזקה או בקנין סודר וכתבו השטר לראיה, אם מכר

וכן דעת הר"י מיגש דדוקא בשטר קנין מהני בכה"ג, וז"ל בפרק גט פשוט שם, נראין הדברים דלאו בשטר שיש בו קנין קאמר אלא בשטר שאין בו קנין כגון שכתב לו שדי נתונה לך וכו', דהויא קניית אותה מכירה או אותה מתנה באותו גוף השטר, ולפיכך קאמר רבי

וכתב בעל העיטור (ריש מאמר אגב) וז"ל, גרסינן בפרק קמא דקדושין נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, אמר רבא לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר ואי פריש פריש, איכא מאן דאמר שטרי ראייה נינהו ולא שטרי הקנאה, דהא לא כותבין שדי מכורה לך, וכמקום שאין כותבין שטר דמי, ולא היא, דאין לך שטר הקנאה גדול ממנו, מדגרסי' בפרק חזקת הבתים ולא לאשה בנכסי בעלה, הא ראייה יש, לימא לגלוויי זוזי הוא דבעי, הב"ע בשטר מתנה וכו', דל זוזי מהכא ותיקני לי' בשטר, מי לא תנן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, ואם איתא, לישני ליה התם בשטרי הקנאה דכתב בי' שדי מכורה לך, הכא בשטר ראייה, אלא לאו שמע מינה לא שנא וכו', עכ"ל.

ואיפליגו הראשונים בכוונת בעל העיטור, האם כוונתו דשטר דלא כתוב בו שדי מכורה לך בלשון הווה, אלא שדי מכרתי לך בלשון עבר, אף הוא חשיב שטר קנין, ולכן מהני להקנות. או דילמא כוונתו דאף שטר ראייה ממש שאינו שטר קנין מהני להקנות.

והר"ן פרק האשה נקנית נקט כצד הראשון, דאף לד' בעל העיטור שטר ראייה לא מהני להקנות, אלא כוונת בעל העיטור דשטר הכתוב בו שדי מכרתי לך שטר קנין הוא, וז"ל הר"ן שם (דף י' ע"א בדפי הר"ף), אבל במקום שנוהגין לכתוב שטר ראייה לבד אי אפשר ללוקח שיתלה קנייתו בו שהרי אינו קונה בו וכו', ושטר ראייה דקאמרי' שאינו מועיל לקנין היינו שטר הודאה בעלמא, שמודה שמכר, דשטר כזה אינו קונה, אבל בשטר מכר כהני שטרי דידן, אע"פ שכתוב בהן ומכרתי ונתתי לשון עבר, שטר קנין הוא, ולחזק הדבר כותבין כך כמו [בראשית כג] נתתי כסף השדה

אותו השטר לאחר וכו' לא קנה השדה, שהרי גם הראשון לא קנה באותו השטר, והיאך ניפיה כח השני לקנותו באותו שטר וכו', לא אלים כח לוקח שני לקנות בשטר שגם הראשון לא קנה בו, עכ"ל, ומשמע דמהני רק מדין שטר קנין, ולכן שטר ראייה דלא מהני להקנות לראשון כל שכן דלא מהני להקנות לשני.

וא"ת, הלא בשטר קנין בעינן שהמוכר מדבר בשטר, כמבואר בגמ' פרק האשה ניקנית (דף ט' ע"א) ובדברי הריטב"א פ' המביא קמא (דף י' ע"ב) והרחבנו בזה לעיל בענין דברי הבעל דבר בשטר פרק א' עיי"ש, והכא לא דיבר המוכר, כלומר לוקח ראשון, מאומה בשטר, שהרי כתוב בשטר דיבור של זה שמכר לו מעיקרא. וי"ל, הרי כתב הרא"ש בפסקיו שם דדבר זה מהני רק מתקנת חכמים כמכירת שטרי חוב.

ואילו לד' התוס' רי"ד, נראה דשטר הכתוב בשם אחר לא מהני להקנות מלוקח ראשון ללוקח שני מדין שטר קנין, דבשטר קנין בעינן מוכר מדבר בשטר וליתא כאמור, אלא מהני להקנות מצד הראיה שבו כדיתבאר הטעם להלן, ומשום הכי לא בעינן שטר קנין דוקא אלא אף שטר ראייה מהני להקנות.

(ד) **וכן** איפליגו הראשונים בסוגיית הגמ' פרק חזקת הבתים (דף נ"א ע"א) וז"ל, המוכר שדה לאשתו קנתה, ולא אמרינן לגלוויי זוזי הוא דבעי, אמר ליה פשיטא, דל זוזי מהכא ותיקני בשטרא, מי לא תנן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה וכו', עכ"ל.

לעיל, ואח"כ הוסיף עליהם בענין הני שטרי דידן, וז"ל (שו"ת כלל ס"ח, ס"ק כ"א), וענין אם חזרה המתנה בחזרת השטר, כתבתי בפסקי בתרא (קסט): יראה לי הא דאמרי' דשטר מכר נקנה לרשב"ג במסירה, ולרבנן בכתיבה ומסירה אם מסרו לו וכתב לו קני איהו וכל שעבודיה, היינו דוקא בשטר קנייה שכתב לו שדי קנוייה לך, ואם מסרו לוקח ראשון ללוקח שני קנה אע"פ שלא נכתב השטר בשמו, ומדרבנן וכו', אבל אם נקנה השדה בכסף או בחזקה או בקנין סודר וכתבו שטר לראיה, אם מכר אותו השטר וכתב לו קני לך איהו וכל שעבודי' לא קנה השדה, שהרי גם הראשון לא קנה השדה באותו שטר, ואיך ניפה כח השני לקנותו באותו שטר וכו', לא אלים כח לוקח שני לקנות בשטר, כיון שגם הראשון לא קנה בו, ולפי זה כל השטרות שלנו הן לראיה בעלמא ולא לקנייה, ולא שייך בהו חזר שטר חזרה המתנה וכו', עכ"ל.

וכן פסק הטור (חו"מ שלהי ס' קצ"א) וז"ל, והשטרות שכותבין עתה אינן אלא לראיה ואין הקרקע נקנה על ידן, עכ"ל.

(ו) **אולם** הרדב"ז (שו"ת חלק א' ס' נ"ט) הבין בדברי בעל העיטור דלא כהר"ן, אלא דכוונת בעל העיטור דמהני שטר ראייה להקנות, וז"ל, שאלת ממני אודיעך דעתי בראובן שמכר לשמעון בית וכתבו העדים שטר, אנו מעידים איך מכר פלוני לפלוני בית פלוני וכו', וגם לא היה כתוב ביתי מכורה לך, אם קנה בשטר זה את הבית או לא, תשובה, ראיתי שכתבו בשם בעל העטור שקנה את הבית בשטר זה, שכתב דשטרי ראייה שאדם כותב שמכרתי שדה פלוני לפלוני יש בהם משום קנייה, כאלו כתוב בהם שדי מכורה לך ע"כ [העיטור], ודייק לה ז"ל מדאמרינן פרק

[שם] נתתיה לך, [ואע"ג] דלקמן בסמוך אמרי' כתב לו על הנייר וכו' שדי מכורה לך שדי נתונה לך הרי זו מכורה ונתונה לאו דוקא דכתיב בהאי לישנא, דהוא הדין נמי דאי כתב מכרתי ונתתי מהני, וראיה לדבר מדאמרי' בפ' השולח (דף מ:): נתתי שדה פלוני לפלוני נתתיה לו הרי היא שלו קנה, ואמר ר' יוחנן וכולן בשטר, כלומר שכתב לו בשטר כלשון הזה, ומהני מדין קנין ולא מדין הודאה, דאם כן באמירה בעלמא לסגי, וכן דעת הרב בעל העיטור והרשב"א ז"ל, עכ"ל.

ועל דרך הר"ן אזלי בית יוסף ורמ"א, וז"ל השו"ע והרמ"א (חו"מ ס' קצ"א ס"ק ג'), שטרי דידן שטרי קנין הם, הגה, והקרקע נקנה על ידן, ואם כתב לו בפירוש שלא מכר לו בשטר, אינו אלא לראיה בעלמא ואין הקרקע נקנית על ידו, עכ"ל. וכ"כ הרמ"א בדרכי משה שם (ס' קצ"א ס"ק א') וז"ל, ומוכח מדברי הר"ן והמגיד משנה שאם כתב לו בפירוש שלא מכר בשטר אינו אלא לראיה בעלמא, עכ"ל. וז"ל הגר"א שם בד"ה שטרי דידן כו', ר"ל אע"ג שאין כתוב בהן מכירה ונתינה אלא מכרתי ונתתי, לשון קנין הם ואינן שטר ראייה בעלמא, וכמ"ש בגטין מ' ב' ת"ר האומר נתתי כו' וכולן בשטר, וע"כ משום קנין, דאי משום הודאה ל"ל בשטר, וכן בקרא כסף השדה נתתי כו', עכ"ל.

(ה) **והרא"ש** בתשובה הסכים לד' הר"ן בחדא ופליג עליו בחדא, הסכים לד' הר"ן דשטר ראייה לא מהני להקנות, ופליג אד' הר"ן בענין שטר הכתוב בו שדי מכרתי לך בלשון עבר, דלהרא"ש שטר ראייה הוא ולא שטר קנין ולכן לא מהני להקנות. והרא"ש בתשובה שם הביא תחילה את דבריו בפסקיו לפרק גט פשוט שהבאנו

וכן הבין הריטב"א בכוונת בעל העיטור דשטר ראייה מהני להקנות, וז"ל ריטב"א פרק חזקת הבתים שם (דף נ"א ע"א), ומכאן הביא ראייה הר' בעל העיטור ז"ל שאדם קונה קרקע בשטר ראייה ואע"פ שלא נכתב לקנין, ומורי נר"ו אומר דהא ליתא אלא אם כן כתוב בלשון מקנה, וזהו כשאנו מדבר בלשון העדים אלא בלשון המקנה שדי מכורה לך שדי נתונה לך דומיא דגט וכו', עכ"ל. הרי מדברי רבו של הריטב"א מבואר דהבין בד' בעל העיטור דאף שטר הכתוב בלשון עדים מהני להקנות, ועל כרחך זה מדין שטר ראייה גרידא, דאילו בשטר קנין בעינן דיבור של הבעל דבר, כמבואר בדברי הריטב"א עצמו פרק המביא קמא, והבאנו דבריו לעיל בענין דברי הבעל דבר בשטר פרק א' עיי"ש. מיהו הכריע רבו של הריטב"א דלא כד' בעל העיטור אלא כד' הר"ן והרא"ש דלא מהני שטר ראייה להקנות.

(ז) **וכתב** הרמ"ה מדעת עצמו להוכיח דמהני שטר ראייה להקנות (כהבנת הרדב"ז בד' בעל העיטור) מסוגיית הגמ' פרק חזקת הבתים שם, וז"ל ביד רמ"ה (דף נ"א ע"א), הא דתנן נכסים שיש להם אחריות ניקנין בכסף ובשטר ובחזקה, לא תימא הני מילי בשטרי הקנייה, דכתב בהו שדי מכורה לך שדי נתונה לך במתנה, אלא אפילו בשטרי ראייה נמי, דכתב בהו פלניא זבין ליה ארעא פלניא, אי נמי יהבה ניהליה במתנה, אי נמי כגון הני דכתבי איך פלוני אמר לנא הוו עלי סהדי דזבינת ליה לפלניא ארעא פלניא, אע"ג דלאו לאקנויי בהו כתיבי אלא לראיה בעלמא, מכי מטי שטרא לידיה דלוקח או דמקבל מתנה קני, דהא הכא דבשטרי ראייה עסקינן, כדדייקינן מעיקרא הא ראייה יש, ועלה קאמרינן דל זוזי מהכא ותיקני בשטרא, אלמא אפילו בשטרי ראייה נמי קנו, דאי לא תימא הכי מאי קא

חזקת הבתים המוכר שדה לאשתו קנתה ולא אמרינן לגלוי זוזי הוא דבעי, ואקשינן עלה פשיטא דל זוזי מהכא תיקני ליה בשטרא, מי לא תנן נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, ומדלא דחיא מאי קושיא דילמא בשטרי ראייה שמכר לו את השדה בכך וכך, דמאן לימא לן דשדי מכורה לך כתב ליה, ומדלא משני הכי משמע דבכל גוונא דשטר, אפילו שטר ראייה, קונה את השדה וכו' עכ"ל.

הרי הבין הרדב"ז בד' בעל העיטור דמהני שטר שכתבוהו עדים להקנות, ושטר שכתבוהו עדים על כרחך לא מהני מדין שטר קנין אלא מדין שטר ראייה כמש"כ הרדב"ז בעצמו (שו"ת חלק ד' ס' רכ"ב) וז"ל, שאלת ממני אודיעך דעתי במי שמגרש את אשתו בגט שכתוב בלשון עדים, בפנינו עדים ח"מ פלוני בר פלוני תריך ופטר ית פלונית בת פלוני, וכך אמר לה אנא פלוני וכו' כלשון הגט וחתמימי סהדי ויהבי ניהלה, אי מתגרשת בהאי גטא או לא וכו', תשובה, לכאורה היה נראה דמתגרשת באחד מכל אלה, דגרסינן בפ' המגרש ת"ש דאתקין רבא בגטין איך פלניא בר פלניא פטר ותריך ית פלוניתא אנתתיה דהוות אנתתיה מקדמת דנא מיומא דנן ולעלם וכו', הא קמין בהדיא דאי כתב כולי גטא כי האי לישנא בלשון עדים שפיר דמי וכו', אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דלאו הכי הוא וכו', והר"ן הרגיש בזה וכתב וז"ל, ת"ש דאתקין רבא בגטין איך פלוני פטר ותריך וכו', האי לישנא לאו דוקא דכיון דספר מקנה בעינן צריך שידבר הוא, כדאמרינן בההוא גטא דאשתכח בנהרדעא וכו', עכ"ל הרדב"ז, הרי דילפינן בגט מהא דכתב ספר מקנה אצל שטר קנין להצריך שידבר בעל דבר דוקא.

הוא דקנה, ושטרא ראייה בעלמא הוא, וכו' אלא מתנה במאי קא קני, לאו בהאי שטרא, והאי שטרא חספא בעלמא הוא וכו', עכ"ל.

וכן הבין הגר"א שם (ח"מ ס' קצ"א) בדעת הרשב"א הנ"ל, דלענין מה שכתוב בהגהת הרמ"א וז"ל, אם כתב לו בפירוש שלא מכר לו בשטר אינו אלא לראיה בעלמא ואין הקרקע נקנית על ידו, עכ"ל, כתב הגר"א, וז"ל (בד"ה ואם), דלא כרשב"א הביאו הב"י כאן והג"מ רפ"א דמכירה דאף בשטר ראייה קנה וכו', עכ"ל.

ומה שכתב הרשב"א שם וז"ל, וכל שכן בשטרות אלו הנהוגים עכשיו שכותבים בהם כמה לשונות של מכירה שהם כמו שדי מכורה לך ויותר מזה וכו', עכ"ל, נראה בכוונתו כמו שכתב הר"ן דאף לשון שדי מכרתי לך משמע לשון הווה ולשון קנין הוא, ולחזק הדבר עושיין כן, וכמו שכתב הרשב"א עצמו בחידושו לפרק האשה נקנית (דף כ"ו ע"א) וז"ל, ולענין שטר איכא מ"ד דהני שטרי דידן שטרי ראייה הן ולא שטרי קניה וכו', ושטר קניה כגון שכתב לו שדי מכורה לך שדי נתונה לך, וליתא, וכו', שאע"פ שאינו כותב והריני מוכר לו אלא ומכרתי לו, לאו שטר הודאה הוא אלא שטר מכר, כדכתיב נתתי כסף השדה קח ממני דמתרגמי' אתן, וכהיא שאמרו בגיטין פרק השולח (מ' ב') נתתי שדה פלונית לפלוני כו', ואמרינן עלה וכולן בשטר, כלומר שיכתוב לו עכשיו בשטר לשון זה, ואי מדין הודאה א"צ לשטר וכו', עכ"ל.

והיוצא מזה, שהרשב"א פליג אד' הר"ן בחדא והסכים עמו בחדא, פליג אד' הר"ן לענין הא דלד' הר"ן לא מהני שטר ראייה להקנות ואילו לד' הרשב"א שפיר מהני

קשיא ליה, לוקמה בשטרי ראייה כפשטה ומשום דלא קנו, אלא מדקשיא ליה ותיקני בשטרא ש"מ דשטרי ראייה נמי קנו וכו', עכ"ל.

(ח) **וכן** כתב הרשב"א (הובא בבית יוסף ח"מ ס' קצ"א) מדעת עצמו להוכיח מסוגיית הגמ' פרק חזקת הבתים שם דמהני שטר ראייה להקנות כמש"כ ביד רמ"ה (וכהבנת הרדב"ז בד' בעל העיטור, וז"ל, וכתב הרשב"א בתשובה על אלמנה שבאה ליפרע כתובתה מנכסי יעקב מיד ראובן בנו, וראובן מכר לה קרקע בדמי סך כתובתה ועשה לה שטר בגופן של גוים, ולא החזיקה ממש בבתים, ואחר זמן טען ראובן שאין המכירה מכירה בדיני ישראל, לאה זו קנתה בשטר זה אף על פי שהוא עשוי בגופן של גוים, כמבואר בפרק קמא דגטין (י:)) דבשטר מכר קנה, ושטר מכר העשוי אף לראיה כגון שטרי מכר שהעולם נוהגים לעשות הרי קונין כאילו כתב לו שדי קנויה לך, וכדמוכח בהדיא גבי המוכר שדהו לאשתו דאמרינן בפרק חזקת (ב"ב נא.) קנתה ולא אמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי, אמר ליה דל זוזי מהכא תקנה בשטרא, ואם איתא מאי קאמר ליה, דילמא השטר ראייה, אלא שמע מינה דאף בשטר ראייה קנה, וכל שכן בשטרות אלו הנהוגים עכשיו שכותבים בהם כמה לשונות של מכירה שהם כמו שדי מכורה לך ויותר מזה וכו', ולפיכך לאה זו קנתה, דשטר זה קנייה גמורה ע"כ, עכ"ל הבית יוסף בשם הרשב"א.

הרי מבואר בד' הרשב"א דמהני שטר ראייה שכתוב בגופן של גוים להקנות, וזה מש"כ הרשב"א שם וז"ל, כמבואר בפרק קמא דגטין (י:)) דבשטר מכר קנה, עכ"ל, והיינו שטר ראייה דוקא, כמבואר בסוגיא שם וז"ל מתנ', כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהם עובדי כוכבים כשירים וכו', גמ', קא פסיק ותני לא שנא מכר ל"ש מתנה, בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמיהו

וז"ל, ת"ש וכו', שלשה שטרות הן תרי הא דאמרן, אידך אם קדם מוכר וכתב לו את השטר, כאותה ששינו כותבים שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו, כיון שהחזיק עמו בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא, שמע מינה לא בעינן צבורים בה, שאני שטר דאפסירא דארעא הוא וכו', עכ"ל. ופירש"י שם וז"ל בד"ה אפסר, קבישט"ר, כלומר בית אחיזתה, וכגון קרקע דמי עכ"ל.

וכדי לבאר ענין שטרא אפסירא דארעא, נצטרך להקדים בביאור החילוק בין אופן השליטה בקרקע לאופן השליטה במטלטלין.

(י) **הרי** חלוק אופן השליטה בקרקע מאופן השליטה במטלטלין, דאצל מטלטלין עיקר השליטה בהם הוא על ידי תפיסתם, שהמחזיק בהם מצי לשומטם ולהבריחם ולהטמינם ואף לכלותם, וממילא מי שאינו מחזיק בהם אינו שולט בהם. משא"כ בקרקע, היות ואינה מיטלטלת ונשמטת, לכן אין עיקר אופן השליטה בה על ידי תפיסתה, שהמחזיק בקרקע לא מצי לשומטה ולהבריחה או להטמינה, ואף לא לכלותה. וממילא, מי שאינו מחזיק בקרקע יתכן ועדיין שולט בה, אם רק יוכל להוכיח בבית דין שהיא שלו, שהרי הדיינים יוציאו את הקרקע מידי המחזיק בו. נמצא, דעיקר השליטה בקרקע אינו על ידי תפיסתה אלא על ידי היכולת להוכיח שהיא שלו בבית דין, ואם בידו ההוכחה, אף אם הקרקע מוחזקת כעת ביד אחרים, כבר חשיב הקרקע עכשיו בשליטתו, שהרי בידו להוכיח ולהחזיק בה על ידי הדיינים, ולכן חשיב כאילו כבר עכשיו מחזיק בה.

וכזה מבואר הא דאיתא בגמ' פרק שנים אוחזין (דף ד' ע"א) וז"ל, מאי הוי עלה

שטר ראייה להקנות, והסכים עמו בחדא, במש"כ הר"ן דלשון שדי מכרתי לך הוא לשון הווה ולשון קנין ואף הרשב"א ס"ל כן. ובזה ד' הרשב"א להיפך מד' הרא"ש, דלד' הרא"ש לא מהני שטר ראייה להקנות, ולשון שדי מכרתי לך אינו לשון קנין אלא לשון ראייה.

(ט) **והיוצא** מזה, דנדון דידן אי מהני שטר ראייה להקנות תליא בפלוגתתא דרבוותא, לד' הר"י מיגש, רא"ש, ריטב"א (בשם רבו), ר"ן, טור, שו"ע ורמ"א לא מהני שטר ראייה להקנות, ואילו לד' התוס' רי"ד, רשב"א, רמ"ה, ורדב"ז שפיר מהני שטר ראייה להקנות.

והנראה בביאור פלוגתתם, דלד' התוס' רי"ד וסייעתו, מהניא מסירת שטר ראייה להקנות השדה כי היכי דמהניא מסירת אפסר הבהמה להקנות הבהמה, משום דשטרא אפסירא דארעא.

ושוב מצאתי עצם הסברא מפורש בדברי רבינו גרשום פרק גט פשוט שם (דף קס"ט ע"ב), וז"ל הגמ' שם, רשב"ג אומר הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו, וחכ"א מתנתו קיימת, מאי טעמא דרשב"ג וכו' אמר רבה באותיות נקנות במסירה קמיפלגי, רשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה, ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה וכו', עכ"ל. וז"ל רבינו גרשום שם, בד"ה ורבן שמעון בן גמליאל אומר אותיות נקנות במסירה, דכיון שמסר והחזיר לו השטר חזרה הקרקע לבעליו, דשטרא אפסירא דארעא הוא, עכ"ל.

ומש"כ שטרא אפסירא דארעא הוא לשון הגמ' פרק האשה נקנית (דף כז ע"א)

דשאני קרקע ממטלטלין לענין מרא קמא נגד מוחזק, וז"ל הגמ' פרק האשה שנתארמלה שם (דף כ' ע"א), בר שטיא זבין נכסי, אתו בי תרי אמרי כשהוא שוטה זבין ואתו בי תרי ואמרי כשהוא חלים זבין, אמר רב אשי אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת בר שטיא וכו', עכ"ל. וז"ל התוס' שם (ד"ה ואוקי), ואוקי ארעא בחזקת בר שטיא, דוקא בקרקע הוא דאמרינן הכי, אבל במטלטלים אמרינן דהווי בחזקת המוחזק, כדאמר בפרק השואל (ב"מ דף ק.) גבי המחליף פרה בחמור, דפריך וליחזי פרה ברשותא דמאן קיימא ולהוי אידך המע"ה, ומשני דקיימא באגם וכו', עכ"ל.

וחזינן דלגבי מטלטלין עדיף כח המחזיק בהם מכח המרא קמא, ואילו בקרקע עדיף כח המרא קמא מכח המחזיק בה. ולהאמור מבואר, דדוקא במטלטלין דלמחזיק בהם שליטה גמורה, דהא מצי לשומטם ולהבריחם ולהטמינם ולכלותם, התם אמרינן דמוחזק עדיף ממרא קמא, דהמוציא מחבירו עליו הראיה כדאיתא פרק שור שנגח את הפרה (דף מ"ה ע"ב, מ"ו ע"ב) וז"ל, מנין להמוציא מחבירו עליו הראיה וכו', סברא הוא דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא וכו', עכ"ל, והמרא קמא דקאתי להוציא מטלטלין מן המוחזק כאיב ליה כאיבא של ממש כאמור. משא"כ בקרקע דליכא למחזיק בה שליטה גמורה, דהא לא מצי לשומטה ולהבריחה ולהטמינה ולכלותה, התם עדיף מרא קמא מן המוחזק, שהמרא קמא דקאתי להוציא קרקע מן המחזיק בה לא כאיב ליה כאיבא של ממש, דלעולם בנקל יכול להוציאה אם רק יש לו הוכחה.

י"ג) ומבוארין נמי בזה דברי התוספות שלהי פרק השואל (דף ק"ג ע"א ד"ה פרדיסי) וז"ל, דהתם יד לוקח על

דמסותא, תא שמע, דאמר רבי חייא בר אבין הוה עובדא בי רב חסדא ורב חסדא בי רב הונא, ופשטה מהא דאמר רב נחמן כל ממון שאין יכול להוציאו בדניינין, הקדישו אינו קדוש, הא יכול להוציאו בדניינין הקדישו קדוש, אף על גב דלא אפקיה, והאמר רבי יוחנן גזל ולא נתייאו הבעלים, שניהם אינם יכולין להקדישו, זה לפי שאינה שלו וזה לפי שאינה ברשותו, מי סברת במסותא מטלטלין עסקינן, במסותא מקרקעי עסקינן, דכי יכול להוציאה בדניינין ברשותיה קיימא וכו', עכ"ל. ופירש"י שם בד"ה מקרקעי, דכל היכא דאיתיה ברשות מריה קיימא, דקרקע אינה נגזלת וכו', עכ"ל. וחזינן דאצל מטלטלין כל שמוחזקים בידי הגזלן לא מצי בעלים להקדישם משום דחשיבי אינן ברשותו דבעלים, ואף אם ביד הבעלים ההוכחה שהם שלו. משא"כ בקרקע, אף שמוחזקת בידי הגזלן, אם ביד הבעלים ההוכחה שהיא שלו מצי להקדישה, דעל ידי ההוכחה חשיב הקרקע כבר עכשיו ברשותו דבעלים.

י"א) ומבואר נמי בזה הא דקרקע אינה נגזלת וכדפירש רש"י שם, דגזילה מהותו דבר שנלקח ונשמט מרשות בעליו ומשליטתם שלא מרצונם, ואילו בקרקע לעולם אי אפשר לשומטה מרשות בעליה ומשליטתם, ולכן אינה נגזלת ולית בה תשלומי גזילה. ומבוארין בזה דברי התוס' פרק איזהו נשך (דף ס"א ע"א ד"ה אלא) וז"ל, וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ובגזל עבדים וכו', דהא [ד]קרקע אינה נגזלת אינו מן המקרא אלא משום דאי אפשר לזוזה ממקומה, אבל עבדי דניידי אע"ג דהוקשו לקרקעות יעבור בלא תגזול, עכ"ל.

י"ב) ומבואר נמי בזה הא דכתבו התוס' פרק האשה שנתארמלה

התחתונה שהמוכר מוחזק, והכא יד המשאיל על התחתונה שהשואל מוחזק, וכ"ת לא מקרי שואל מוחזק כיון שסופו להחזיר ואין נשאר בידו, כדאמר לעיל קרקע בחזקת בעליה עומדת ואפי' בסוף החדש, לא דמי, דדוקא קרקע שאין יכול להצניע לשמטו מיד בעלה אזלינן בתר חזקה קמא, אבל במטלטלין אזלינן בתר מאן דתופס השתא היכא דליכא חזקת קרקע כנגדה, עכ"ל.

י"ד) ולפי"ז מבואר הא דאיתא בגמ' פרק האשה נקנית שם דשטרא אפסירא דארעא, שהרי אפסר פירושו המושכות אשר על ידי אחיזתן שולט האדם בבהמה, ומנהיגו ומטלטלו ממקום למקום. ואצל קרקע האפסר הוא

השטר שיש בו ההוכחה, שעל ידו שולט האדם בקרקע כאמור.

והשתא, כשם שמסירת אפסר הבהמה מהני להקנות הבהמה, כמבואר בגמ' פרק האשה נקנית שם (דף כ"ז ע"ב) וז"ל, מסר לו עשר בהמות באפסר אחד ואמר ליה קני מי לא קני וכו', עכ"ל, ומשום שעל ידי האפסר מסר ללוקח השליטה בבהמה, נראה כמו כן דמסירת שטר שהוא אפסירא דארעא מהני להקנות הקרקע לדעת התוס' רי"ד וסייעתו, ומשום שעל ידי השטר מסר ללוקח השליטה בקרקע. ומאחר ולענין ההוכחה שטרי קנין ושטרי ראייה שווין הם (ואף שטר ראייה שכתבוהו עדים), לכן כולם חשיבי אפסירא דארעא, וכולם מהני להקנות.

שתי הקנאות בשטר אחד

שרק לבעל דבר ניתן הכח לפעול חלות, וכשם שלא מהני מעשה הגבהה או מעשה משיכה של העדים לפעול חלות עבור הבעל דבר (אי לאו דשלוחו כמותו), כמו כן לא מהני דיבורם של העדים בשטר לפעול חלות עבורו.

והשתא, מאחר והדיבור בשטר קנין פועל את ההקנאה, נראה דבעינן לכל הקנאה והקנאה שבשטר דיבור מיוחד כדי לפעול אותה הקנאה. נמצא, דכפי מנין ההקנאות כן מנין הדיבורים.

ג) **והשתא**, הקונה כמה חפצים ממוכר אחד אפשר לעשות הקנאה בכל א' וא' בפני עצמו, ולחילופין, אם כללן יחד כאחידה אחת, אפשר לעשות הקנאה אחת, לכלול, וכגון הקונה סאה פירות וכדומה, ופשוט.

ובשטר הכתוב בו שדה זו ושדה זו מכורין לך, מדלא כללן יחד כאחידה אחת לכתוב שדות אלו אלא חלקן לומר שדה זו ושדה זו, בהכרח הוי שתי הקנאות חלוקות. וא"כ, על כרחך איכא דיבור לכל הקנאה והקנאה בפני עצמה כאמור, ומשמעות מה שכתב מכורין לך היינו לענין שדה זו בלחודה ולענין שדה זו בלחודה, וכאילו כתב לו שדה זו מכורה לך ושדה זו מכורה לך. משא"כ היכא דכללן יחד כאחידה אחת לכתוב שדות אלו מכורין לך, מדכללן כאחידה אחת בהכרח איכא הקנאה אחת, וא"כ איכא דיבור אחד, ומשמעות מה שכתב מכורין לך היינו לענין שתי השדות יחד כאחידה אחת.

א) **איתא** בגמ' פרק המביא קמא (דף ח' ע"ב) וז"ל, ת"ר עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסיי קנויין לך, עצמו קנה נכסים לא קנה, איבעיא להו כל נכסיי קנויין לך מהו, אמר אביי מתוך שקנה עצמו קנה נכסים, א"ל רבא בשלמא עצמו ליקני מידי דהוה אגט אשה, אלא נכסים לא ליקני מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא, הדר אמר אביי מתוך שלא קנה נכסים לא קנה עצמו, א"ל רבא בשלמא נכסים לא ליקני מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא, אלא עצמו ליקני מידי דהוה אגט אשה, אלא אמר רבא אחד זה ואחד זה, עצמו קנה נכסים לא קנה, א"ל רב אדא בר מתנה לרבא כמאן, כר"ש, דאמר פלגינן דיבורא וכו', עכ"ל.

וז"ל רש"י שם, בד"ה כל נכסיי מהו, מי אמרינן עצמך ונכסיי תרי דבורי נינהו, אבל כל נכסיי כיון דבחד דיבורא אתו ליה שחרור עצמו ומתנת נכסים וכו', הילכך אי מהימן אהאי מהימן אהאי דלא פלגינן דיבורא או דלמא פלגינן, עכ"ל. וצ"ב מאי שנא עצמך ונכסיי תרי דבורי נינהו ואילו כל נכסיי חשיב חד דיבורא.

ב) **והנראה** בזה, דהרי שטר מהותו דיבור בכתב, כלומר לשונו של המדבר בשטר, ונתחדש בדין שטר קנין דמהני דיבור בכתב לפעול חלות קנין. והא דשטר קנין צריך שהבעל דבר מדבר בו ולא שהעדים מדברים בו כמבואר בגמ' פרק האשה נקנית ובדברי הריטב"א (עיי' במה שהרחבנו בזה לעיל בענין דברי הבעל דבר בשטר פרק א'), נראה דהיינו משום

בני אדם בעדות אחת והעדים קרובים לאחד ממקבלי המתנה ורחוקים מן השני, הרי השטר פסול מפני שהוא עדות אחת, אבל אם כתב בשטר אחד שנתתי לראובן חצר פלונית ושנתתי לשמעון שדה פלונית, נמצאו העדים קרובים לזה ורחוקים מזה, זה שהם רחוקים ממנו מתנתו קיימת, שאלו שתי עדויות אע"פ שהן בשטר אחד, למה זה דומה לאומר היו עלי עדים שנתתי לראובן כך וכך ושנתתי לשמעון כך וכך ושלויתי מלוי כך וכך, שאע"פ שכתב בשטר אחד והמקנה איש אחד, הרי אלו שלש עדויות שאינן תלויות זו בזו, עכ"ל.

וכתב הריטב"א בחידושו למס' מכות (דף ז ע"א) וז"ל, שיטת הרמב"ם זכר לברכה כשהוא כתב שאם היו קרקעות חלוקות, אע"פ שהנותן אחד, כשרים לזה ופסולין לזה, ולפי אותו דרך וכו' בחדא ממונא או בתרי ממונא תליא, וכל דהוי חד ממונא פסולין לשניהם ואפילו בתרי גופי וכו', עכ"ל.

וצ"ב מה לי בתרי ממונא, כגון קרקעות חלוקות, דמחולקין בכמות, ומה לי בחד ממונא, כגון כל נכסיו, דמחולקין באיכות מצד הזכויות, סוף סוף זכויות חלוקות הן בכל קרקע וקרקע.

והנראה בזה, בחדא ממונא דכתב כל נכסיו וכללן כאחידה אחת, על כרחך הויא הקנאה אחת, וא"כ בהכרח מכניסם לרשות אחת משותפת, כמו בהטילו מעות לכיס, דאל"כ אי אפשר להקנותם בהקנאה אחת כאמור. ומאחר והויא הקנאה אחת לכן הו"ל דיבור אחד, ועדות אחת. ומבואר הא דפסולין לשניהם, דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.

ולכן בעצמך ונכסיי, מדלא כללן יחד כאחידה אחת לכתוב כל נכסיי אלא חלקן לומר עצמך ונכסיי, בהכרח הוי שתי הקנאות חלוקות. וא"כ, על כרחך איכא דיבור אחד לענין עצמך ודיבור אחר לענין נכסיי, ומשמעות מה שכתב קנויין לך היינו לענין עצמך בלחודיה ולענין נכסיי בלחודייהו, וכאילו כתב לו עצמך קנוי לך ונכסיי קנויין לך, ומבואר מה דפירש"י שם תרי דיבורי נינהו.

משא"כ היכא דכללן יחד כאחידה אחת לכתוב כל נכסיי קנויין לך, מדכללן כאחידה אחת בהכרח איכא הקנאה אחת, וא"כ איכא דיבור אחד, ומשמעות מה שכתב קנויין לך היינו לענין עצמך ונכסיי יחד כאחידה אחת, ומבואר מה דפירש"י חד דיבורא הוא.

ד) והיכא דאיכא ריבוי רשויות שהחפצים יוצאים משם או נכנסים לשם, אי אפשר שבהקנאה אחת יצאו משתי רשויות או יכנסו לשתי רשויות, דברשויות חלוקות בהכרח צריך הקנאה א' לזו והקנאה א' לזו. ולכן בשותפים שמכרו או שקנו, לכא' איכא בהכרח שתי הקנאות, וממילא ה"ה בשטר כה"ג אית ביה תרי דיבורי.

אולם כל זה רק בשותפים בחפץ, משא"כ בשותפים ברשות משותפת, וכגון הטילו מעות לכיס, והחפץ כולו מונח ברשות אחת משותפת, התם איכא רק הקנאה אחת, שהרי החפץ יוצא מרשות אחת ונכנס לרשות אחת, וממילא ה"ה בשטר כה"ג אית ביה חד דיבורא.

ה) ובזה איכא לבאר מה שכתב הרמב"ם (הל' עדות י"ד, ז) הכותב כל נכסיו לשני

כולה, ומפרש טעמא משום דהויא עדות אחת, וקשה דהא כיון דלכל אחד הויא מתנה בפני עצמו א"כ הא הויין שתי עדיות וכו', עכ"ל.

ולהאמור ניהא, דהיות והויא הקנאה אחת לרשות אחת משותפת, הרי נכלל

בשטר זה שני עניינים, א' שהוציא נכסיו מרשות עצמו והכניסם לרשות אחרת, וב' שקבע כבעלים של הרשות אחרת אותם שני בני אדם שבשטר. וכיון דהויא עדות אחת איכא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כאמור. אולם מאחר והעדים פסולים לענין הקרוב, נמצא דאהני רק מה שהוציא נכסיו מרשות עצמו והכניסם לרשות אחרת דבזה ליכא פסול קורבה, ואילו לקבוע הבעלים של הרשות האחרת אהני רק לרחוק ולא לקרוב. נמצא, דאי לאו עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, הרחוק קנה והקרוב לא קנה.

משא"כ בתרי ממונא דכתב לראובן חצר פלונית ולשמעון שדה פלונית, מדחילקן על כרחך הוי שתי הקנאות, וא"כ הוו שני דיבורים, ושתי עדיות. ומבואר אמאי אין פסולין לשניהם, דליכא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.

(ו) **ובזה** יש ליישב הא דהקשה בחידושי ר' חיים הלוי על הרמב"ם שם וז"ל, והנה בכותב נכסיו לשני בני אדם הרי קונה כל אחד גם בלא חבירו, וראיה לזה מהא דצריכינן הכא לטעמא דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, הרי דבלאו הכי הוה דינא דהרחוק קונה והקרוב אינו קונה, הרי להדיא דאחד קונה בלא חבירו, ולפי זה הא נמצא דכל כותב נכסיו לשני בני אדם הויין באמת שתי מתנות, לכל אחד החצי, ורק דערבינהו יחד, ולפי זה צ"ע בהא דאמרינן הכא עדות שבטלה מקצתה בטלה

שטר העומד לגבות כגבוי דמי

פרק א' - מתו בעליהן עד שלא שתו

עומדין כאילו הוא גבוי ועומד, לפיכך הוא גובה מספק, שאינה באה להוציא מהם שתהא הראיה עליה להביא, אלא הם באים להוציא ממנה וכו', עכ"ל.

ונראה שכן מוכח בדברי הגמ' פרק השולח (דף ל"ז ע"א) וז"ל, השביעית משמטת את המלוה בין בשטר בין שלא בשטר, רב ושמואל דאמרי תרוייהו בשטר, שטר שיש בו אחריות נכסים, שלא בשטר, שאין בו אחריות נכסים, כל שכן מלוה על פה, רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו בשטר, שטר שאין בו אחריות נכסים, שלא בשטר, מלוה על פה, אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט, תניא כותיה דר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, שטר חוב משמט, ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט, תניא אידך סיים לו שדה אחת בהלוואתו אינו משמט, ולא עוד אלא אפילו כתב כל נכסיי אחראין וערבאין לך אינו משמט, קריביה דר' אסי הוה ליה ההוא שטרא דהוה כתיב ביה אחריות נכסים, אתא לקמיה דר' אסי, אמר ליה משמט או אינו משמט, א"ל אינו משמט, שבקיה ואתא לקמיה דר' יוחנן, א"ל משמט, אתא ר' אסי לקמיה דר' יוחנן א"ל משמט או אינו משמט, אמר ליה משמט, והא מר הוא דאמר אינו משמט, א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, א"ל והתני' כוותיה דמר, א"ל דלמא ההיא בית שמאי היא דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי וכו', עכ"ל.

וז"ל רש"י שם, שיש בו אחריות נכסים, ששיעבד לו קרקעותיו, אינו משמט,

(א) **איתא** במתנ' פרק ארוסה (דף כ"ד ע"א) וז"ל, מתו בעליהן עד שלא שתו בש"א נוטלות כתובה ולא שותות, ובה"א או שותות או לא נוטלות כתובתן וכו', ובגמ' שם (דף כ"ה ע"א) וז"ל, מתו בעליהן עד שלא שתו ב"ש כו', במאי קמיפלגי, בית שמאי סברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי וב"ה סברי שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי, עכ"ל.

וז"ל רש"י שם, ב"ש סברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי, מי שיש לו שטר חוב על חבירו ושיעבד לו בו נכסיו, מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה, והלכך כיון דנכסי ברשותיה קיימי הוה להו יורשי הבעל תובעין והמוציא מחבירו עליו הראיה, ועליהן להביא ראיה שזינתה בסתירה זו ואבדה כתובתה, ובית הלל סברי לאו כגבוי דמי, והויא לה היא תובעת מספק דדלמא זנאי, הלכך אינהו ודאי והיא ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי, ועליה להביא ראיה שלא זינתה, עכ"ל.

ובמש"כ רש"י שם ושיעבד לו בו נכסיו, מבואר דלדברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי היינו דוקא בדאיכא שיעבוד נכסים, וכן מבואר בדברי רש"י פרק איזהו נשך (דף ס"ב ע"א), וז"ל בד"ה כגבוי דמי, שהרי שיעבד לו קרקעותיו על הקרן ועל הרבית וכו', עכ"ל. וכ"כ רש"י פרק כל הנשבעין (דף מ"ח ע"ב), וז"ל בד"ה בית שמאי היא וכו', דקסבר מי שהנכסים משועבדין לו ידו על העליונה, והנכסים בחזקת בעל השטר

וזה מבואר בתוס' סוטה שם, וז"ל בד"ה לאו כגבוי דמי, הכא לא שייכא כל הני פלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפליגי בפרק השואל (ב"מ דף ק:) דכל העומד לבצור כבצור דמי, ופלוגתא דר' שמעון בן גמליאל ורבי פרק קמא דסנהדרין (דף טו.) ובפרק השולח (גיטין דף לט.) בכל העומד לגזוז, ופלוגתא דרבי שמעון ורבנן בפרק המנחות והנסכים (מנחות דף קב:) כל העומד לזרוק כזרוק דמי, וכן לפדות ולשוף, דלאו בחדא מחיתא נחות להו, דהכא כ"ע מודו דאמרי' לאו כגבוי דמי והעמד ממון בחזקת בעליו, שהרי צריך דיינין ולא בידו הוא, כדאמר גבי גר מי יימר דמזדקקין ליה בי דינא, וטעמא דר' מאיר כבצורות דמיינן משום דבידו ואין צריכין לגופן, הלכך לא חשיב להו כקרקע וכו', עכ"ל. וחזינן לב"ה דאי לאו דאמרינן מי יימר דמזדקקין ליה בי דינא ולא בידו, כל הנך נדונים ושטר העומד לגבות כגבוי הוו דין אחד, דהעומד ובידו לגבות כאילו כבר גבה.

וכן מבואר בשו"ת הרמ"א (סימן קי"ב ד"ה והנה אומר) וז"ל, ועוד אני אומר דודאי אף רשב"ם לא קאמר אלא בימיהם שהיו מגרשים נשותיהם שלא מדעתם, דמאחר שבדידיה תליא מילתא והוא נתן עיניו לגרשה, כמו שנתגרשה דמי מאחר דאין מעכב בידו, וכדאמרינן בעלמא כל העומד לגזוז כגזוז דמי, וכל שטר העומד לגבות כגבוי דמי, אבל בזמן הזה שאין אדם מגרש אשתו בלא דעתה וכו', ודאי אף רשב"ם מודה דלא אבד ירושתה וכו', עכ"ל.

ג) ועלינו לבאר אמאי חשיב השטר עומד לגבות, כלומר אמאי אין חשש שלא ייגבה אלא ודאי עתיד לגבותו ללא מניעות ועיכובים.

דכגבוי דמי, וכמו שהקרקעות בחזקת המלוה הן וגבויות ממש ואין כאן חוב וכו', העומד לגבות, מאחר ששטר כשר הוא והקרקע משועבד בו, עכ"ל.

וחזינן דאף לדברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי היינו דוקא בדאיכא שעבוד נכסים, דהרי הבריייתא דאוקמה ר' יוחנן כבית שמאי ז"ל, שטר חוב משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט, עכ"ל, כלומר דוקא אם יש בו אחריות נכסים אינו משמט לבית שמאי דכגבוי דמי, ואילו אין בו אחריות נכסים מודה בית שמאי דמשמט, ומשום דאינו כגבוי.

ב) והשתא עלינו לבאר פלוגתת ב"ש וב"ה, והרי עיקר פלוגתתם מי מוחזק יותר בנכסי לזה המשועבדים למלוה, הלואה או המלוה. וזה מש"כ רש"י בסוטה שם וז"ל, ב"ש סברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי, מי שיש לו שטר חוב על חבירו ושיעבד לו בו נכסיו מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלואה, עכ"ל. ועיקר טעמיה דב"ש דחשבינן לאותן קרקעות המשועבדין כאילו כבר גבוי ועומד אצל המלוה, ולכן הוא מוחזק בהן יותר מן הלואה, וכמש"כ רש"י פרק כל הנשבעין שם וז"ל, הנכסים בחזקת בעל השטר עומדין כאילו הוא גבוי ועומד, עכ"ל.

וא"ת, תינח דעומד לגבות בודאי בעתיד, מ"מ עדיין מיחסרא גוביינא, ובפועל אינו גבוי היום אצל המלוה. וי"ל, דמאחר ועומד לגבות, חשבינן לאותן קרקעות המשועבדין כאילו כבר גבוי עכשיו כי הא דמצינו בכל הש"ס דהעומד להיעשות ובידו לעשותו כאילו כבר נעשה.

כיון דבידו לגבותו. נמצא דלוח כאיב טפי מן המלוה בלגבי הקרקע, ואע"פ שהקרקע כעת בידו, דמיגרע גרע שליטתו דלוח שבנקל יוכל מלוה להוציאה מידו, ואין ללוח שליטה גמורה בהשקט ובטח. והלוח תובע שטרו מן המלוה כדי להשלים שליטתו בקרקע שכבר תחת ידו, ולהשיג בה שליטה גמורה בהשקט ובטח.

(ה) **וא"ת**, שמא לבסוף יסלק ליה לוח למלוה בזווי ולא יגבה קרקע כלל, דהרי אם איכא ללוח זווי חייב לפרוע בהן דזווי יהיב זווי שקיל, וע"פ רוב אדם פורע בזווי ולא בקרקע, וא"כ מה הועיל השעבוד נכסים, והיאך אמרינן דכאילו קרקע המשועבדת גבוי ביד המלוה, שמא לא יגבה הקרקע לעולם.

והנראה בזה, על פי הא דכתבו הרמב"ן ורבינו יונה פרק יש נוחלין (דף קכ"ד ע"ב) שמתחילת ההלואה הדמים של ההלואה עומדים בעין בקרקע המשועבדת, וחשיב כאילו הוחלפו מעות ההלואה בתחילה בדמים (כח הקנייה) של הקרקעות. דאיתא בגמ' פרק יש נוחלין שם וז"ל, ורבה אמר גבו מעות אין לו גבו קרקע יש לו וכו', עכ"ל. כלומר, בכור נוטל פי שנים במלוה אי גבו קרקע ואינו נוטל פי שנים אי גבו מעות, דחשיב הקרקע כאילו עומדת ברשות אביהם משעת ההלואה עי"ז דנשתעבד מתחילה לחובו, והוי לוי מן המוחזק ולא מן הראוי. והקשו הראשונים מהא דאיתא שם לגבי ההיא סבתא דחשיב לוי מן הראוי כיון דאי קדמה סבתא וזבנה זבינה זביני, והקשו דא"כ ה"ה במלוה, ואע"ג דהקרקע מתחילה נשתעבד לאביהם, מ"מ הוה מצי לוח לסלק ליה לאביהם בזווי, וא"כ אף אצל לוח אי קדם וזבין זבינתו זביני, ומ"ש מסבתא.

והנראה בזה, דאיכא שתי סיבות אמאי אפשר שלא יגבה לבסוף, א' שמא הלוח יכחיש החוב בטענת איני חייב לך, וב' שמא לא יהא ממון ללוח לגבות ממנו, כלומר טענת אין לי במה לפרוע לך. וסיבה הא' מסתלקת על ידי השטר, שבו הוכחה שאכן חייב לו, ולכן בעינן עומד לגבות על ידי שטר דוקא, ולא מהני שעבוד נכסים גרידא כגון דשעבד ליה בקנין סודר. וסיבה הב' מסתלקת על ידי שעבוד נכסים, דקרקע המשועבדת אי אפשר לשומטה ולכלותה ולהבריחה, ואף אם ימכרנה, המלוה יכול לגבותה, ולכן בעינן דאית ליה ללוח קרקע משעובדת בפועל. ובסילוק הני תרי חששי חשיב השטר עומד לגבות בודאי לד' ב"ש, ואף לד' ב"ה אלמלא דמי יימר מזדקקין ליה בי דינא.

ומאחר והשטר עומד לגבות בודאי בעתיד, לכן חשיב כבר עכשיו כגבוי ועומד, וכאילו כבר גבה המלוה נכסי הלוח ומחזיק בהם.

(ד) **וא"ת**, הלא חלוק שטר העומד לגבות כגבוי, דהוי בעינן מוחזקות, מכל העומד לבצור כבצור דמי וכדו', דמוחזקות עניינו מאן דכאיב כאיבא אזיל לבי אסיא, וא"כ צ"ב, אע"ג דקרקע זו עומד לגבות, מ"מ אם לא יפרע לוח צריך המלוה ליזיל לבי"ד ולצעוק כדי לגבותה, וא"כ לכא' המלוה כאיב כאיבא טפי מן הלוח, והיאך אמרינן דמלוה חשיב כמוחזק בקרקע זו יותר מן הלוח.

והנראה בזה, דעל ידי השטר חשיב מלוה כאילו תופס במושיחה, בה יוכל להוציא הקרקע מאת הלוח לכשירצה, וממילא חשיב מלוה כמוחזק ושולט עכשיו בקרקע

שמתחילת ההלואה היו דמים של הקרקע של אביהם המלוה. משא"כ אם גבו מעות, שאותן המעות לא היה אביהם מוחזק בהן, ואדרבא, המעות הן כפנים חדשות שהגיעו לכאן להפקיע את קנין אביהם בקרקע, לכן המעות הן מן הראוי ואין הבכור נוטל בהן פי שנים (וכן נמי משמע מדברי הרשב"ם שם לענין מלוה יש לו ריבית אין לו, עיי"ש).

ו) וא"ת, לפי"ז אי אשתדף קרקעות של הלוה אמאי לא הפסיד המלוה את מעותיו שהיו עומדין בעין בקרקעות, ואמאי חייב הלוה עדיין לפרוע בזו"ל, וי"ל, שאין הקרקע קנוי ליה למלוה אלא כערב לשעבוד הגוף, דנכסין דאיניש אינהו ערבין ביה, ולכן אף אם יאבד הקרקע לא נאבד למלוה אלא הערבות לשעבוד הגוף המוטל על הלוה, ולא נפטר הלוה משעבוד גופו המחייבתו לפרוע חובו, ומ"מ גדר הערבות הוא שדמי הקרקע שייכים למלוה למשך ימי ההלואה, וללוה הזכות לפדותם בזו"ל לעת הפרעון (וא"ת, לאיזה צורך משתעבד הלוה בשעבוד הגוף ואין הקרקעות אלא כערבות לשעבוד הגוף, ומאי שנא משאלה. וי"ל, משום דשאני לגבי שאלה שאין צורך לשעבוד הגוף משום שאין סיכון למשאל בהזלת דבר השאול, דאף ברשותו היה מתזיל, משא"כ לגבי מלוה, דאין המלוה מסכים להסתכן דילמא יוזלו הקרקעות, ולכן משתעבד גופו של לוח לפרוע מעות אחרים תחת המעות המלוה אף אם אין בדמים של הקרקע כשיעור החוב, ולכן במלוה אין הקרקע קנוי ליה למלוה אלא כערב).

ז) והשתא ניחא מה דשטר העומד לגבות כגבוי דמי על ידי שעבוד קרקעות, דאף אם יסלק ליה לוח למלוה בזו"ל, בדמי הקרקע שנשתעבד לו משעה ראשונה קיהיב ליה, ואין הפקעה גמורה מפרעון הקרקע דמדמיה לא מצי מסלק ליה.

וכתב רבינו יונה וז"ל, ונראה, דלאו לגמרי דמיין [מלוה וסבתא] אהדדי, שבמעשה דסבתא הרי היתה הסבתא יכולה להפקיע זכותא דברתא מן הנכסים לגמרי, אבל לענין גבו קרקע נהי דהוה מצי לסלוקי ליה למלוה מקרקע גופיה, מדמי לא הוה מסלק ליה, הלכך כיון שקרקע זו משועבדת למלוה, וגם אי אפשר לסלקו אלא או בקרקע או בשווייה, מוחזקת היא, וכו', אין שם צד הפקעה גמורה, דמדמי לא מצי לסלק ליה, לאו ראוי היא, ולא דמיא למעשה דסבתא, עכ"ל. וכתב שם הרמב"ן וז"ל, וכי שקיל נמי מעות בדמי קרקע שנשתעבד לו משעה ראשונה נוטלן, עכ"ל.

וחזינן מדבריהם, דאצל מלוה דאית בה שעבוד קרקעות, אף אי פרע בזו"ל, אין זה הפקעת זכות המלוה מן הקרקעות לגמרי, אלא שעדיין נותן למלוה את הדמים (כח הקנייה) של הקרקע. וצ"ב, דלכאורה איפכא הוי, דענין שעבוד קרקעות הוא דרק אם לא יפרע זו"ל, שבהם עיקר חיוב של הלוה לפרוע, אז מצי מלוה לזכות בקרקע בגביית חובו, מיהו אם פרעו הלוה בזו"ל, התם מעולם לא זכה המלוה בקנין הקרקע.

והנראה בזה, דמיד בשעת ההלואה, אין סוף ענין שעבוד קרקעות דאית ליה למלוה זכות גביי' בהם אם לא יפרע בזו"ל, אלא דמיד בשעת ההלואה הוחלפו דמים (כח הקנייה) של מטבעות המלוה בדמים (כח הקנייה) של הקרקעות, ובמשך ימי ההלואה מעות המלוה עומדים בעין בקרקעות של הלוה, ואם יפרע הלוה לבסוף בזו"ל, פודה בזו"ל אלו את דמים של הקרקע, והפקעת קנין המלוה בקרקע חשיב כפנים חדשות שהגיעו לכאן. ולפיכך, אם גבו קרקע בחוב אביהם חשיב הקרקע מוחזק בידי אביהם עוד בחייו,

ע"ב), וז"ל הגמ' שם, דכל שטרי הילך הוא, עכ"ל, ופירש"י וז"ל, דכל שטרי הילך הוא משום שעבוד קרקעות, עכ"ל. ודברי רש"י צ"ב, דהילך פטור משבועת מודה במקצת דחשיב מה שהודה כמאן דנקיט להו מלוה דמי משום שעומד ליפרע כאילו פרע, וצ"ב היאך חשיב כמאן דנקיט להו מלוה דמי משום שעבוד קרקעות, הרי אינו עומד ליפרע בקרקעות אלא בזווי, דעיקר תביעת המלוה אינו אלא בזווי, ואי אית ליה ללוה זווי חייב לפרוע בזווי. ולהאמור, דברי רש"י שם מבוארים היטב, דהיכא דאיכא שעבוד קרקעות באמת המלוה אינה להוצאה אלא עומדת בעין בדמים (כח הקנייה) של הקרקע כמש"כ, ולכן אף אם יפרע הלוה בזווי מ"מ בדמי קרקע שנשתעבד לו משעה ראשונה פרע ליה, ולכן חשיב שפיר עומד ליפרע כאילו פרע על ידי השעבוד קרקעות, משום דזווי הפרעון הם הדמים של הקרקע שהופדו בזווי.

ח) **ולפ"ז** צ"ל דאף לענין כתובה דאיירי ב"ש, אי מסלק לה לאשתו בזווי בדמי הקרקע שנשתעבד לכתובתה משעה ראשונה קיהיב לה. ואיכא בזה חידוש, דהיה אפשר לומר דדוקא במלוה ולוה אמרינן הכי, דמאחר ומעות ההלוואה להוצאה ניתנו לכן מלוה קפיד אהבטחת שעבודו, ואינו מסכים שיכלה הלוה את קניינו במעותיו לגמרי, אלא רק שיוחלפו מעותיו בקרקעות הלוה. משא"כ אצל כתובה דמעולם לא היו מעות הכתובה שייכים לאשה מתחילה, היה אפשר לחלק דלא חשיב דמי הקרקע שייכים לגמרי לאשה מזמן הנישואין ואם יסלקנה בזווי בדמי הקרקע משעה ראשונה קיהיב לה. ולפמש"כ צ"ל כן אף אצל כתובה, דהא בית שמאי בכתובה איירי.

ט) **ולהאמור** איכא לבאר הא דצ"ב בדברי רש"י פרק שנים אוחזין (דף ד')

פרק ב' - ממון הכתוב בשטר כאילו מוחזק ביד המלוה

פרעי בין ידידיה לדידיה א"נ באפי סהדי ולא אידכר ליה פירעון, י"ל לא לפירעון אלא במתנה, ואע"ג דקי"ל דמגו לאפוקי לא אמרינן, וטעמא דמילתא משום דשטרא מוחזק הוא, וכאילו ממון הכתוב בו מוחזק ביד המלוה, ואוקומי ממונא הוא, ונ"ל דזו היתה סברתו של רמי בר חמא בפרק הכותב (דף פ"ז): גבי הפוגמת כתובה דקאמר שבועה דאורייתא, דקטעין לה מאתים וקא מודה ליה במנה, וקשיא לי היכי אפשר דטעי רמי בר חמא, דהא מתניתא היא כל הנשבעין שבתורה נשבעים ולא משלמין וכדאקשי ליה רבא, ועוד דלישנא

י) **וכתב** הרשב"א דאף לב"ה שטר העומד לגבות חשיב קצת כגבוי, ונפק"מ במאן דתפיס בשטרא דמצי לזכות במגו ואינו מגו להוציא, וז"ל הרשב"א (שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סימן ק), שאלה, שטר שנמצא גרר בין שיטה לשיטה, א"נ מאחוריו, חוששין שמא שובר היה כתוב בו וגררו, או לא, תשובה נראה ודאי שאין חוששין בו לכלום, ולא מרעין ליה לשטריה בחשש כזה, לפי שהשטר מוחזק הוא ביד המלוה וכאילו הממון הכתוב בו הוחזק בידו, כדמשמע בההיא דשבועות הדיינין דסיטראי נינהו, דאסיקנא דכי

עיי"ש (והוסיף שם לבאר נמי עפ"ז הא דאמר רמב"ח שם לענין עד א' אומר שהוא פרוע).

י"א) וכן משמע בדברי התוס' כדברי הרשב"א דלא חשיב כמגו להוציא היכא דאית ליה שטרא, וז"ל התוספות פרק חזקת הבתים (דף ל"ב ע"ב ד"ה אמאי), אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא, תימה דליהמניה במיגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא, ותירץ ר"י בר' מרדכי דלא אמרי' מיגו להוציא ממון, ומה שהוא מוחזק בקרקע אינו כלום דקרקע בחזקת בעליה קיימא, כיון שאין לו שטר ולא חזקה אלא בדברים בעלמא שאומר שטרא מעליא הוה לי ואירכס, ולא אמרי' מיגו אלא להחזיק ממון שיכול לפטור עצמו ע"י מיגו, אי נמי אם יש לו שטר או חזקה וזה בא לפסול ראייתו אז זה יכול לקיימו ע"י מיגו, כמו קמי דידי זבנה מינך מיגו דאי בעי אמר מינך זבניתיה ואכלתיה שני חזקה וכו', עכ"ל.

וכן משמע בדברי התוס' להלן שם בדף ל"ב ע"ב (ד"ה והלכתא) וז"ל, ונראה לר"י דהיינו טעמא דהלכתא בארעא כרבה ורכב יוסף בזווי משום דאמרי' מיגו לאוקמי ממונא ואית לן לאוקמי ארעא בחזקת מרה דקיימא השתא ובהכותב (כתובות דף פה. ושם) דאמר מיגו דיכלי למימר לא היו דברים מעולם יכלי למימר הני סיטראי ניהו, אף על גב דמיגו להוציא לא אמרינן, שאני התם דאיכא שטרא, עכ"ל.

וז"ל שו"ת מהרי"ט (חלק א' ס' ע' ד"ה ומעתה הואיל), [כתבו התוס'] ולא אמרינן מיגו אלא להחזיק ממון שיכול לפטור עצמו על ידי מגו אי נמי יש לו שטר או חזקה ע"כ, ואע"ג דאתותבו דברי ריב"ם ז"ל מ"מ דבריו עיקר, כמו שכתב הרא"ש ז"ל, וגם התוספות בסמוך

דקאמר דקא טעין במאתים וקא מודה ליה במנה נמי קשיא, דאדרבה, איהי היא דקא טענה ותבעה (מאתים) ואיהי מודה ליה במנה, אלא דטעמא דרמי בר חמא משום דמוחזקת היא, ובעל דאתי לאורועי שטרא, חשבינן ליה כמוציא ותובע, ואיהי כמודה במקצת ממה שהוחזקה, וכאילו טען הוא ששטר פרוע של מאתים יש לי בידך, ואיהי קא מודה שטר פרוע של מנה, וכיון שכן הטילו שבועה כעין דאורייתא, ולא דאורייתא ממש, והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם, א"ר זעירא וכולהון כעין שבועת התורה ירדה להן, כתובה אשה הוחזקה בידה לגבות, כמי שגבת ממש, והוא בא כתובע שטר של מאתים פרוע, והיא אומרת מנה, ולא כמי שגבתה ממש קאמר, דליכא למימר דשבקי ב"ה ועבדי כב"ש, אלא כדאמרן, וזוהי דקאמר רמי בר חמא, אלא דרבא טעי בה וסבר דשבועה דאורייתא ממש קאמר, והא דאמר סבר רמי בר חמא למימר, משום דרבא טעי בה, ולמאי דשמעינן מינה דרבא, לא קיימא הא דרמי בר חמא, אבל לדעתיה דרמי ב"ח ודאי קיימא וכו', וכיון שכן, כל שהשטר מקויים מוחזק ביד מלוה הוא, ובכדי לא מרעינן ליה ולא מפקינן ליה מחזקתיה, ודבר תורה לא מרע ליה כלל, אלא מדרבנן וכו', אבל הכא דשטרא מעליא, מאן דמפיק ליה מחזקתיה עליו הראיה וכו', עכ"ל.

וכן הוא בשו"ת הרשב"א חלק ב' (סימן תנ"ד), והוסיף שם בזה"ל, כל שטר זה מקויים מוחזק הוא ביד מלוה ובכדי לא מרעי' ליה, ולא מפקי' ליה מחזקתיה אלא בראיה ברורה, ולא יהא האי גרר כב' עדים, דאפי' בעד א' מעידו שהוא פרוע, לא מפקינן ליה מחזקתיה, ודבר תורה לא מרע ליה כלל, אלא מדרבנן וכו' עכ"ל. ועד"ז כתב השיטה מקובצת בשם תלמיד הרשב"א בפרק הכותב שם דף פ"ז ע"ב

הכתוב בו הוחזק בידו עכ"ל, ואי מצד שעבוד נכסים הו"ל למימר וכאילו נכסים המשועבדים בו הוחזקו בידו.

והנראה בביאור דבריהם, דאע"ג דלב"ה לא חשיב שטר כעומד לגבות באופן מוחלט, דמי יימר דמזדקקין ליה בי דינא, ובדליכא שעבוד נכסים אף לב"ש אינו עומד לגבות באופן מוחלט שמא אין ללוה במה לפרוע, מ"מ לכו"ע מהני שטר כהוכחה לסלק טענת איני חייב לך. נמצא, דמלוה דתפיס בשטר עומד לגבות בו יותר ממלוה דעלמא דלא תפיס בשטר, דאם רק יזדקק לו בי דינא ויהא ללוה במה לפרוע עומד לגבות הוא, ולכן חשיב כמוחזק קצת ומצי לזכות במגו אע"ג דבעלמא מגו להוציא לא אמרינן.

וא"ת, עדיין אם הלוה לא יפרע המעות יצטרך המלוה ליזיל לבי"ד ולצעוק כדי לגבותם, וא"כ לכא' המלוה לחודיה כאיב ולא הלוה, והיאך חשיב מלוה כמוחזק קצת. וי"ל ע"ד מה שכתבנו לעיל, דעל ידי השטר חשיב מלוה כאילו תופס במושיחה, בה יוכל להוציא המעות מאת הלוה באם יטען איני חייב לך, וממילא חשיב מלוה כמוחזק ושולט קצת כבר עכשיו במעות, כיון דבידו קצת לגבותן. נמצא דאף הלוה כאיב קצת בלגבי המעות, ואע"פ שהם כעת בידו, מ"מ מיגרע גרע קצת שליטתו בהם, דיוכל מלוה להוציאם מידו באם יטען איני חייב לך, ואין ללוה שליטה גמורה בהם בהשקט ובטח. ואע"ג דמלוה כאיב טפי מן הלוה, פן יכלה לזה המעות שבידו או יטמינם או יבריחם, ועוד כאיב מלוה פן לא יזדקק ליה בי דינא, מ"מ אף הלוה כאיב קצת כאמור, ולכן המלוה כמוחזק קצת.

כת' דטעמא דפסקינן הלכתא כרבא בארעא וכרב יוסף בזווי משום דאמרינן מגו לאוקומי ממונא, ועוד כת' ובהכותב דאמרי' מגו דיכול למימר לא הד"מ יכול למימר הני סטראי נינהו, אע"ג דמגו להוציא לא אמרינן, שאני התם דאיכא שטרא, הרי שתפסו התוספות ז"ל דבריו של ריב"ם לעיקר, וראיתי שהר' המובה' כמהר' יוסף ן' לב ז"ל בספרו הרא' הקשה על זה החילוק שתרכו בו התוספו' אותה בפרק הכותב דמשמע, דאמרינן מגו להוציא, וכתב שאני התם דאיכא שטרא, ומה לי אי אית ליה שטרא, הא קיימא לן בעלמא ומייתי לה בפרק כל הנשבעין דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי, והוה ליה מגו להוציא, ואמאי מהמנינן ליה, והניחה בצריך עיון וכו' עכ"ל. וכתב הש"ך בתקפו כהן (ס' ק"ל) שדברי התוס' מבוארים על פי דברי הרשב"א הנ"ל.

י"ב) והיוצא לד' רשב"א ותוס', דאפילו לד' ב"ה מלוה דתפיס בשטר חשיב כמוחזק קצת, ומצי לזכות במגו דאינו מגו להוציא. אולם בהא פליג ב"ה אב"ש, דלב"ה אע"ג דמלוה כמוחזק קצת מ"מ הלוה מוחזק יותר ממגו, ולכן בספק השקול זוכה הלוה ולא המלוה, וכמו כן במתו בעליהן לא נוטלות כתובה.

י"ג) ונראה בד' רשב"א ותוס', דהא דמלוה כה"ג חשיב כמוחזק קצת אינו מצד שעבוד נכסים, דהא כתבו מטעם זה לפרש הא דסטראי, והתם מי יימר דאית ליה קרקע. ועוד, הרשב"א שם בתשובה הכשיר מטעם זה שטר שנמצא גרר בין שיטה לשיטה, ולא הקפיד לומר דכשר רק בדאית ליה ללוה קרקע. ועוד, מלשונו שם משמע דלאו מצד שעבוד נכסים אתינן עלה, וז"ל, וכאילו הממון

י"ד) ובזה מבוארין דברי הירושלמי פרק הכותב (הביאם הרשב"א בתשובה שם), וז"ל, כתובה אשה הוחזקה בידה לגבות כמי שגבת ממש, והוא בא כתובע שטר של מאתים פרוע, והיא אומרת מנה וכו', עכ"ל.

וכן כתב הרשב"א שם בד' רמי בר חמא וז"ל, טעמא דרמי בר חמא משום דמוחזקת היא, ובעל דאתי לאורועי שטרא, חשבינן ליה כמוציא ותובע, ואיהי כמודה במקצת ממה שהוחזקה, וכאילו טען הוא ששטר פרוע של מאתים יש לי בידך, ואיהי קא מודה שטר פרוע של מנה וכו', עכ"ל (וכן משמע בדברי התוס' שם בפרק חזקת הבתים וז"ל, ולא אמרי' מיגו אלא להחזיק ממון שיכול לפטור עצמו ע"י מיגו, אי נמי אם יש לו שטר או חזקה וזה בא לפסול ראייתו אז זה יכול לקיימו ע"י מיגו וכו', עכ"ל).

ט"ו) ולהאמור נראה דאיכא ליישב ק' הקצות (ס' פ"ז), וז"ל השו"ע שם (ח"מ פ"ז, ל"א), טען שיש לו אצלו חוב בקנין או בשטר ואבד, והוא אומר פרעתי וכו' ונשבע, ואח"כ וכו' הוציא השטר ונתקיים, הרי זה משלם וכו' ואינו חשוד, שהרי לא העידו שלא פרע, ולא טען הנתבע להד"מ וכו', עכ"ל.

וז"ל הקצות שם (ס"ק כ"ח) בד"ה ואינו חשוד, וקשה, דהא קי"ל סוקלין ושורפין על החזקות, וכיון דחזקה דשטרא בידי מה בעי ע"כ חזקה טובה היא, דמהני לאפקועי ממונא, למה לא יועיל לעשותו חשוד בשבועתו, שנשבע שפרע, וחזקה ודאי דלא פרע וכו', עכ"ל (ועד"ז כתב הגרע"א בשו"ת קמא ס' קל"ז דעדיף שטרך בידי מרוב דהא מועיל להוציא).

ולהאמור מבואר, דדומה כאילו הוא תובע את אשתו להוציא מידה את השטר הפרוע, כדי שיוכל בכך להשלים שליטתו בממון שכבר תחת ידו, ולהשיג בהן שליטה גמורה בהשקט ובטח. ואילו היא אומרת שטר פרוע של מנה אית לי ושל מנה אינו פרוע, כלומר דעדיין אית בשטר כתובה הוכחה אמיתית במנה שטרם פרע, וטוענת להחזיק במושיחה שבידה.

עצמו בשב שמעתתא (א, כ"ד) ע"פ דברי הרשב"א דלעיל, דכתב בש"ש שם דאף לענין רוב, מאן דתפיס בשטרא מצי לזכות על ידי רוב דאינו רוב להוציא. וא"כ, י"ל דלעולם שטרך בידי אינה חזקה טובה, ולא מהני לאפקועי ממונא, ולא עדיף מרוב, אלא דמהני רק משום דתפיס בשטרא, וממילא חשיב כמוחזק קצת, ואף מגו ורוב נמי מהני בכה"ג, ולפיכך אינו נעשה חשוד בכך.

מפתח

תלמוד בבלי

מגילה

דף טו. גמ' וכאשר אבדתי אבדתי, כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך . . . . . ס

יבמות

ל"א: גמ' מפיהם ולא מפי כתבם . . . . . כ
ל"א: תוד"ה דחזו - ד' ר"ת דשולח אדם עדותו בכתב לבי"ד דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו . . . כא
מ"ד. גמ' עצה טובה קמ"ל, ד' אין טפי לא כי היכי דנמטייה עונה בחדש . . . . . נח
מ"ז. גמ' לדברין עכו"ם אתה ואין עדות לעכו"ם . . . . . נב
מ"ז. ר"ת הובא בתוס' רבינו פרץ ד"ה נאמן - הא דקאמ' נאמן אתה לפסל עצמך לא להפסיד לאחרים . . נב
נ"ב. גמ' נתן לה גט ואמר הרי את מגורשת הימני ואי את מותרת לכל אדם מהו . . . . . נא
נ"ב. רש"י ד"ה מהו - האי גט לא מהני באשת איש להתירה לינשא . . . . . נא
פ"ח: גמ' והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים . . . לד
צ"ד. רש"י ד"ה לא - לא נתגרשה אלא מאישה, שלא נתגרשה זו לגמרי אלא מאישה נפרדה . . . . . נא
קט"ו: גמ' ההוא גיטא וכו' וכתוב אנא אנדרולינאי נהרדעא פטריה ותרכית ית פלונית אנתתי . . . . . מ
קי"ז: מתנ' עד אומר מת ושנים אומרים לא מת אע"פ שנשאת תצא . . . . . לז
קי"ז: תוד"ה הא - עולא מודה לר' חייא דבאו בבת אחת לא אמרינן שהאמינהו תורה כשנים . . . . . לא
קי"ז: תוד"ה לא צריכא - כיון דעד א' נאמן מן התורה הוי כתרי ותרי וכו', אבל הכא תקנתא דרבנן היא . . . לז

כתובות

י"ז. גמ' מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, דאמר מר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך . . . . . ס
כ. גמ' בר שטיא ובתוד"ה ואוקי דוקא בקרקע וכו' אבל במטלטלים וכו' הוו בחזקת המוחזק . . . . . טו, עא
כ"ב: תוד"ה אי - עולא מודה לר' חייא דבאו בבת אחת לא אמרינן שהאמינהו תורה כשנים . . . . . לא
כ"ג: גמ' אמרה אני טמאה וחברתי טהורה וכו' איהי שויאתא לנפשה חתיכה דאיסורא . . . . . מה
כ"ד: גמ' כתיב ביה אני פלוני כהן לוייתי מנה מפלוני וחתימו סהדי . . . . . מ
כ"ו: רש"י ד"ה ואנן מסקינן - אוקי תרי לבהדי תרי ואוקמינן אחזקיה קמייתא דאסקיניה ע"פ עד הראשון כט
כ"ח. מתנ' ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא . . . . . כה
כ"ח. גמ' כיון דקיום שטרות דרבנן הימנינהו רבנן דרבנן . . . . . כ, כד
פ"ז: גמ' פוגמת כתובה דקאמר שבועה דאורייתא, דקטעין לה מאתים וקא מודה ליה במנה . . . . . פ
ק"א: גמ' האומר לחבירו חייב אני לך מנה בפני עדים ואמר להו אתם עדיי . . . . . מד
ק"ט: גמ' ההוא דאמר להו דיקלא לברת וכו' דיקלא גבייהו הוא . . . . . יח

נדרים

י"ד: מתנ' האומר לאשה קונם שאני משמשך הרי זה בלא יחל דברו . . . . . נח
ט"ו: גמ' ובר"ן והא משתעבד לה מדאורייתא דכתיב שארה כסותח ועונתה לא יגרע . . . . . נח
ט"ו: גמ' תשמישי עליך כופין אותה ומשמשותו דשעבודי משעבדת ליה . . . . . נה, נו

ט"ו: ר"ן - אסר גופיה עליוה ה"נ דלא מצי עביד דמדאורייתא משעבד לה והוי כאוסר נכסי חברו על חברו נה
 נ"ו: גמ' בית בבתי אני מוכר לך מראהו עלייה וכו' ונפל, מראהו נפול . . . . . יח

סוטה

כ"ד. מתנ' מתו בעליהן עד שלא שתו בש"א נוטלות כתובה ולא שותות ובה"א או שותות או לא נוטלות . . . עו
 כ"ה. גמ' בית שמאי סברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי וב"ה סברי שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי . . . עו
 כ"ה. רש"י ד"ה ב"ש סברי שטר העומד לגבות כגבוי - יש לו שטר חוב על חברו ושיעבד לו בו נכסיו . . . עו, עז
 כ"ה: תוד"ה לאו כגבוי דמי - הכא לא שייכא כל הני פלוגתא דכל העומד לבצור כבצור דמי . . . . . עז
 כ"ו: גמ' וברש"י מהו דתימא בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד . . . . . ס
 ל"א: גמ' וברש"י כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים . . . כט
 ל"א: גמ' ואין דבריו של אחד במקום שנים וכו' כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה . . . . . ל
 מ"ז. מתנ' עד א' אומר ראיתי את ההורג ועד א' אומר לא ראיתי וכו', וב' אומרים לא ראיתי היו עורפין . . . לד
 מ"ז: גמ' והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים . . . לד

גיטין

ב. מתנ' ואם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו . . . . . נה
 ב. תוד"ה ואם - נישאת על פי הגט ולא טענינן מזוייף דמשום עיגונא אקילו בה רבנן . . . . . סב
 ב: גמ' ורבנן הוא דאצרוך והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן . . . . . כח
 ג. גמ' האי קולא הוא חומרא הוא דאי מצרכת ל' תרי לא אתי בעל ומערער ופסיל ליה . . . . . לו
 ג. רש"י ד"ה מעיקרא מידק דייק - ואי נמי עורר אינו נאמן דודאי דק במילתא שפיר . . . . . כח
 ג. גמ' בדין הוא דקיום שטרות לא ליבעי וכו' ורבנן הוא דאצרוך . . . . . ככד
 ד. תוד"ה דקיימא - לא מהני ע"ח במק' הודאת בע"ד בקידושין וגרושין דחב לאחריים מד, מח, מט, נג, נד, סא
 ד. תוד"ה דקיימא - דבקידושין אסר לה אקרובים ובגרושין אסר לה אכהן . . . . . מח
 ה. גמ' טעמא מאי אמור רבנן צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם דילמא אתי בעל מערער ופסיל ליה . . . נה
 ח: גמ' עצמך ונכסיי קנויין לך וכו' כל נכסיי קנויין לך מהו . . . . . לה, עג
 ח: רש"י ד"ה כל נכסיי מהו - מי אמרינן עצמך ונכסיי תרי דבורי נינהו, אבל כל נכסיי כיון דבחד דיבורא עג
 ח: גמ' בשלמא עצמו ליקני מידי דהוה אגט אשה, אלא נכסים לא ליקני מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא . . . כח
 ט. גמ' אילימא ערער חד, והאמר ר' יוחנן דברי הכל אין ערער פחות משנים וכו' אלא ערער דבעל . . . נה
 ט. רש"י ד"ה עד - לא קנה שום קרקע, דבכל חד וחד איכא למימר היינו ההוא דשייר . . . . . יז
 ט. תוד"ה לעולם - אע"ג דלא הזכיר שם קרקע מ"מ קנה כל קרקע דאית ליה . . . . . יח
 ט: רש"י ד"ה ור"א היא - מודה ר"א במזוייף מתוכו וכו' והאי פסולא מדרבנן . . . . . יז
 י: גמ' בשלמא מכר מכי יהיב זווי קמייהו הוא דקנה ושטרא ראייה בעלמא הוא . . . . . סט
 י: רש"י ד"ה חוץ מכגיטי נשים - שטר מתנה וכו' בעדי מסירה ישראל, דאינהו משוי ליה שטרא . . . . . יד
 י: רש"י ד"ה מודה ר' אלעזר במזוייף מתוכו - יש בו עדים פסולין פסול מדרבנן . . . . . יז
 כ"א: מתנ' כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר . . . . . יב
 כ"א: גמ' וברש"י ור"ל אמר חתמו שנינו ור' מאיר היא . . . . . יב
 כ"ב: רש"י ד"ה ר' אלעזר - לא סגי למיתביה בלא ע"מ דבעינן עדים וכו' דילפ' דבר דבר מממון . . . . . יא, טז
 לג. גמ' וברש"י לא שנא כתוב בלשון דיינים וחתמי עדים ולא שנא כתוב בלשון עדים וחתמי דיינים . . . מ
 ל"ד: מתנ' העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם . . . . . יא
 ל"ו. גמ' דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום . . . . . יא, טז, ככד
 ל"ז. גמ' שטר חוב משמט, ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט . . . . . עו

ע"א. גמ' מפיהם ולא מפי כתבם . . . . . כ,כא
 פ"ב: גמ' ואשה גרושה מאישה לא יקחו אפילו לא נתגרשה אלא מאישה נפסלה מן הכהונה . . . . . נא
 פ"ב: גמ' ראובן קידשה חוץ משמעון ושמעון קידשה חוץ מראובן וכו' קידושי שמעון לא אהנו למיסרא . . . נ
 פ"ו: גמ' אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' אלעזר בגיטין אבל לא בשטרות . . . . . יט

קידושין

ב. מתנ' האשה נקנית בשלש דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים . . . . . נו
 ב. גמ' קיחה קיחה משדה עפרון . . . . . נו
 ב: גמ' ומאי לישנא דרבנן דאסר לה אכ"ע כהקדש . . . . . נ
 ט. גמ' לא דמי האי שטרא לשטר זביני התם מוכר כותב שדי מכורה לך הכא בעל כותב בתך מקודשת לי מ
 ט. תוד"ה הא - ומגט לא היה יכול להקשות דבצד אחד דמי שפיר לגט דמה גט הבעל כותבו בלבד . . מא
 כ"ו. גמ' וכתוב בספר וחתום וכו' כסף קני שטר ראייה בעלמא הוא . . . . . יא
 כ"ו. גמ' חתימת העדים מן הכתוב שנ' (ירמ' לב) שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים . . . כ
 כ"ז. גמ' שטרא אפסירא דארעא הוא . . . . . יד,ע
 כ"ז: גמ' מסר לו עשר בהמות באפסר אחד ואמר ליה קני וכו' קני . . . . . טז,עב
 מ"ח. גמ' לר"מ עדי חתימה כרתי ולר' אלעזר עדי מסירה כרתי . . . . . יא
 מ"ח. רש"י ד"ה כרתי - משוי ליה ספר כריתות . . . . . יא
 ס"ה. מתנ' האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתיני . . . . . מה,מז
 ס"ה. מתנ' האומר לאשה קדשתיך וכו' הוא אסור בקרובותיה . . . . . מח,נג,נד
 ס"ה. רש"י ד"ה הוא אסור בקרובותיה - דשוינהו עליה חתיכא דאיסורא בהודאתו . . . . . מה,מח
 ס"ה: גמ' מה להלן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי אף כאן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי . . מה,מז,מט,נג
 ס"ה: גמ' לא איברו סהדי אלא לשקרי . . . . . יג
 ס"ה: רש"י ד"ה הודאת בע"ד כק' עדים - דכתיב אשר יאמר כי הוא זה הרי שסמך על מקצת הודאתו . . מג
 ס"ה: רש"י ד"ה הכא - קא חייבה לאחריני שקרובותיה נאסרו בו וקרוביו נאסרין בה . . . . . נג,נד
 ס"ו: מתנ' וכל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על אחרים קידושין הולד ממזר . . . . . נו
 ס"ז. גמ' מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין אף כל עריות כולם לא תפסי בה קידושין . . . . . נו

בבא קמא

ח: גמ' לא מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את וכו' דא"ל לא ניחא לי דתהוי לשמעון תרעומת עלי . . . סא
 מ"ו: גמ' דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא . . . . . טו,עא
 ע"ג. גמ' איתזמו להו אטביחה איתזמו להו נמי אנגיבה . . . . . כג

בבא מציעא

ג: גמ' והא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי . . . . . מו
 ד: רש"י ד"ה דכל שטרי הילך הוא - משום שעבוד קרקעות . . . . . פ
 ז. גמ' יכול להוציאו בדיינין הקדישו קדוש, אף על גב דלא אפקיה . . . . . טו,ע
 ס"א. תוד"ה אלא הא - [ד]קרקע אינה נגזלת וכו' משום דאי אפשר לזוזה ממקומה . . . . . טו,עא
 ס"ב. רש"י ד"ה כגבוי דמי - שהרי שיעבד לו קרקעותיו על הקרן ועל הרבית . . . . . עו
 ק"ג. תוד"ה פרדיסי - דוקא קרקע שאין יכול להצניע לשמטו מיד בעלה אזלינן בתר חזקה קמא . . . . . טז,עא

כבא בתרא

ל"ב: תוד"ה אמאי - ולא אמרי' מיגו אלא להחזיק וכו' א"נ אם יש לו שטר או חזקה וזה בא לפסול ראייתו. פא, פג
 ל"ב: תוד"ה והלכתא - אף על גב דמיגו להוציא לא אמרינן שאני התם דאיכא שטרא . . . . . פא
 נ"א. גמ' המוכר שדה לאשתו קנתה וכו', דל זוזי מהכא ותיקני בשטרא . . . . . סו
 ס"ג. גמ' תנו חלק לפלוני בנכסי קנה רביע . . . . . יח
 ק"ז: מתנ' חצי שדה אני מוכר לך יניח לו חצי שדהו . . . . . יח
 קכ"ד: גמ' ורבה אמר גבו מעות אין לו גבו קרקע יש לו . . . . . עח
 קסט: גמ' רשב"ג אומר הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו, וחכ"א מתנתו קיימת . . . . . סג
 קס"ט: גמ' ת"ר הבא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר דברי רבי, רשב"ג אומר בחזקה . . . . . סג
 קס"ט: רשב"ם ד"ה רבי - שדה זו שלי היא, שהרי שמעון שקנאו מלוי מסר לו שטר מכירה הכתוב בשמו . . . . . סג
 קע"ע. רשב"ם ד"ה אלא אמר אביי - לאו בשטר הכתוב בשם אחר ומסרו לזה פליגי . . . . . סג
 קע"ג. גמ' אלא מעתה שדי מכורה לך שדה גדולה מכורה לו וכו', התם יד בעל השטר על התחונה . . . . . יח

סנהדרין

כ"ח: רש"י ד"ה זיל קנייה בעדי מסירה - אם יש לך עדים אחרים שמסר לך שטר זה בפניהם הביאם ויעידו יד
 כ"ח: רש"י ד"ה שהוא פסול - דבמאי קני ליה בהאי שטרא, האי שטרא חספא בעלמא הוא . . . . . יז
 כ"ט. מתנ' עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו . . . . . מג

שבועות

מ. גמ' לא יקום עד אחד באיש וכו', לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה . . . . . לד
 מ"א: גמ' אזל אייתי סהדי דאזופיה ופרעיה וכו', רבא אמר כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי . . . . . מג, מט
 מ"ח: רש"י ד"ה בית שמאי היא דקסבר - מי שהנכסים משועבדין לו ידו על העליונה . . . . . עז, עז

מנחות

ק"ו: גמ' כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו . . . . . כא
 ק"ח: גמ' בית בבתי אני מוכר לך מראהו עלייה וכו' ונפל, מראהו נפול . . . . . יח

כריתות

י"ב. גמ' אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש . . . . . מו

תלמוד ירושלמי

כתובות

פרק הכותב - כתובה אשה הוחזקה בידה לגבות כמי שגבת ממש, והוא בא כתובע שטר של מאתים פרוע . פג

גיטין

א, א גמ' חומר שהחמרתה עליה שיהא צ"ל בפ"נ ובפ"נ היקלתה עליה שאם בא ועירער עררו בטל . . . . כח

רבינו גרשום

ב"ב קס"ט: הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו, דשטרא אפסירא דארעא . . . . . טז,ע
ב"ב קע"ג. שדי מכורה לך שדה גדולה מכורה לו. . . . . יח

ר"ח

הובא בשו"ת מהרי"ק שורש ע"ד חומרא הוא, דאי מצרכת ל"י תרי לא אתי בעל ומייתי סהדי ופסיל ליה . לו

ר"י מיגש

ב"ב קס"ט: שטר הכתוב בשם אחר מהני להקנות ללוקח שני דוקא בשטר קנין . . . . . סה

רמב"ם

הל' אישות

ט, ט"ו האומר לאשה קידשתיך והיא אומרת לא קידשתני וכו' וכל אלו שטוענין הקידושין . . . . . מז
י"ד, ג' - ד' היו לו ב' נשים לכל א' עונה א' בשבת, היו לו ד' נשים לכל א' מהן פעם א' בשתי שבתות . . . נח

הל' גירושין

א, ט"ו תיקנו שיהיו העדים חותמין על הגט שמא יתן לה גט בפני שנים וימותו ונמצא הגט שבידה כחרש כו
ז, כ"ד גט יוצא מתחת ידה וכו' אין חוששין שמא ימצא מזוייף שאין דיני האיסורין כדיני הממונות . . . כה,נז
י, ו נתקדשה ואח"כ נמצא גט בטל מותרת לבעלה ואינה צריכה גט משני שאין קידושין תופסין בעריות . . . נז

הל' סוטה

א, ט"ז-י"ז באו שניהן כאחד זה אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאת וכו' הרי זו שותה . . . . . לא

הל' רוצח ושמירת הנפש

ט, י"ג-י"ד באו ב' אחר שהעיד הא' והכחישוהו וכו' הן כשתי עדיות המכחישות זא"ז . . . . . לז

הל' עדות

ג, ד מדברי סופרים שחותכין דיני ממונות בעדות שבשטר אף על פי שאין העדים קיימים . . . . . כ
 ג, ו עדים החתומים על השטר הרי זה כמי שנחקרה עדותן בבית דין ואין יכולין לחזור בהן . . . . . כב
 ו, א כבר בארנו שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא תנעול דלת . . . . . כ,כג,כד
 ט, י"א החרש צריך להעיד בבית דין בפיו או שיהיה ראוי להעיד בפיו . . . . . כא
 ט, י"א נשתתק והעיד בפנינו בכתב ידו אינו עדות כלל חוץ מעדות אשה לפי שבעיגונה הקילו . . . . . כו
 י"ד, ג נאמן להעיד בגודלו על מה שראה בקטנו וכו' זה כתב ידו של אבי וכו' שקיום שטרות מדבריהם . . כה
 י"ד, ז הכותב כל נכסיו לב' בנ"א בעדות אחת והעדים קרובים לא' ממקבלי המתנה . . . . . עד
 י"ט, ג עדי השטר שנעשין זוממין נפסלו למפרע . . . . . כב

תוס' רי"ד

ב"ב קס"ט: שטר הכתוב בשם אחר מהני להקנות ללוקח שני אף בשטר ראיה . . . . . סה

ספר העיטור

ריש אגב איכא מאן דאמר שטרי ראיה נינהו ולא שטרי הקנאה וכו' ולא היא דאין לך שטר הקנאה גדול ממנו . . . . . סו

רמב"ן

חידושו לגיטין ט. מכר קרקע שאינו מסויים . . . . . יח
 חידושו לב"ב קכ"ד: וכי שקיל נמי מעות בדמי קרקע שנשתעבד לו משעה ראשונה נוטלן . . . . . עט
 ספר הזכות כתובות טו, א' בדפי הרי"ף בענין הודאה חוץ לבי"ד . . . . . מג
 השגות לספר המצוות שורש ב' ד"ה וכן מ"ש בענין מפי כתבם בעדי חתימה בשטר . . . . . כ
 שו"ת מוסד הרב קוק ס' ח' טענינן מזוייף לנותן מתנה שלא בפניו . . . . . לה
 שו"ת מוסד הרב קוק ס' ח' טענינן להחזיק ולא להוציא . . . . . סא

רבינו יונה

עליות לב"ב קכ"ד: גבו קרקע נהי דהוה מצי לסלוקי ליה למלוה מקרקע גופיה מדמי לא הוה מסלק ליה . . עט

רמ"ה

יד רמ"ה ב"ב נ"א. אפילו בשטרי ראיה נמי, אע"ג דלאו לאקנויי בהו כתיבי, קני . . . . . סח
 הובא בטור חו"מ ס' מ"ו רחמנא הימניה לחד לחיוביה שבועה וכל מקום שהאמינה תורה וכו' . . . . . לה

מהר"ם מרוטנבורק

ברא"ש פ"ק ב"מ ס' ג' עד א' פוטר שבועה דלא מייעטיה קרא וכו' בין ליפטר מן השבועה, ועוד ק"ו הוא לד

רא"ש

פסקיו יבמות פ' החולץ ס' ל"ה הוא אסור בקרובותיה דשוניהו עליה חתיכא דאיסורא . . . . . מה

פסקיו גיטין פ' הניזקין ט, ו אמרתי לו לפלוני לתקנו, והלכו ושאלוהו ואמר לא תקנתיו . . . . . כט, לב
 פסקיו פרק גט פשוט ס' כ"ג בקניית שדה לא אלים כח לוקח שני לקנות בשטר שגם הראשון לא קנה בו . . . . . סד
 תוס' רא"ש גיטין פ"ב: אפי' לא נתגרשה אלא מאישה אם מת אינה מתייבמת דמקריא גרושת אחיו . . . . . נא
 שו"ת כלל ס"ח, ד' - שטר שקנה בו השדה מסרו ונתנו לזה ואותו זכות שהיה לו בזה השטר חזר ונתנו לו סה
 שו"ת כלל ס"ח, כ"א - כל השטרות שלנו הן לראיה בעלמא ולא לקנייה . . . . . סז

אורחות חיים

דין קנין הקרקעות נקנין בשטר כשנוסח השטר בלשון בעל דבר כגון נוסח הגט לאשה . . . . . מא

רשב"א

כתובות כ"ד: כתבו בו העדים איך פלוני כהן לוח מפלוני מנה כדרך שאנו כותבין מעלין על פיהם . . . . . מ
 גיטין ג. הימנוה רבנן כבי תרי . . . . . לח
 גיטין ט. שאני בגט דלא מגבי' מיניה דבעל מידי אלא אפקועי ממונא הוא . . . . . סב
 קידושין ג. אצל חליפין רצו לומר דילפינן כל קנייני אשה מכל קנייני שדה . . . . . נו
 קידושין כ"ו. אע"פ שאינו כותב והריני מוכר לו אלא ומכרתי לו, לאו שטר הודאה הוא אלא שטר מכר . . . . . סט
 קידושין ס"ה: כתב רחמנא אשר יאמר כי הוא זה דמיני' גמרינן הודאת בע"ד . . . . . מג
 קידושין ס"ה: אין כוונת הגמ' דחב לאחריני ממש . . . . . נג
 שו"ת ח"א תתל"ז האומר טבל שלך מתוקן, שאמרתי לפלוני לתקנו, והוא אמר לא תקנתיו . . . . . ל, לב
 שו"ת ח"ב ס' צ"ט הרי זו שלי היא שהרי ראובן שקנאו מלוי, מסר לי שטר מכירה שלו הכתוב בשמו . . . . . סד
 שו"ת ח"ב ס' רנ"ד כל שטר זה מקיים מוחזק הוא ביד מלוה ובכדי לא מרעי' ליה . . . . . פא
 שו"ת ח"ג ס' רנ"ג, הוא אסור בקרובותיה דשוינהו עליה חתיכה דאיסורא . . . . . מה
 שו"ת ח"ד ס' רפ"ו שויה קרובותיה אנפשיה חתיכה דאיסורא והוא נאמן על עצמו יותר ממאה עדים . . . . . מו
 שו"ת ח"ד ס' ש"ד באתרא דנהוג למינסב רק חדא איתתא דעתא דהכי אינסיבא ליה, וכאלו התנת עמו דמי . . . . . נט
 שו"ת המיוחסות לרמב"ן סימן ק שטר שנמצא גרר בין שיטה לשיטה, ומגו להוציא במאן דתפיס בשטרא . . . . . פ
 שו"ת המיוחסות לרמב"ן סימן ק כאילו טען הוא ששטר פרוע דמאתים יש לי בידך . . . . . פג
 הובא בבית יוסף חו"מ קצ"א לאה זו קנתה בשטר זה אף על פי שהוא עשוי בגופן של גוים . . . . . סט
 הובא בש"מ כתובות פ"ז: בשם תלמיד רשב"א אמר רמב"ח שבועת עד א' האומר פרוע מה"ת . . . . . פא

ריטב"א

הובא בני"י יבמות מ"ד. מקום שנהגו שלא לישא אלא אשה א' אדעתא דהכי אינסיבא דלא לינסוב אחריתי . . . . . נט
 יבמות פ"ח: דוקא בעדות דבעי ב' האמינהו כב', אבל באיסורין דסגי בחד לא האמינהו אלא אחד . . . . . ל, לב, מט
 כתובות כ"ד: שטר שכתוב בלשון עדים פלוני כהן לוח פשיטא דאכולא מילתא מסהדי . . . . . מ
 גיטין ב: שליח זה מעיד שבפניו נכתב ובפניו נחתם והימנוהו רבנן כבי תרי . . . . . לח,לט
 גיטין ה: למ"ד משום לשמה עשוהו כשאר איסורים דעד א' נאמן, ולמ"ד מצד קיום אקילו שיהא נאמן כב' . . . . . לח
 גיטין ט. מכר קרקע שאינו מסויים . . . . . יח
 גיטין י: שטרי הקנאה הרי הן כגיטי נשים שצריך שידבר המקנה ולא העדים . . . . . מא
 קידושין ז. באתרא דנהיגי דלא למינסב אלא חדא איתתא, אדעתא דהכי אינסיבא ליה, וכאלו התנת עמו דמי . . . . . נט
 קידושין ט. ולא צריך לאזדהורי אלא שיהא כתוב בלשון בעל דבר ולא בלשון עדים . . . . . מא
 קידושין מ"ז: בעי למיכתב אמירה זו בשטר הקנאה בלשון בעל דבר ובעל דין . . . . . מא
 ב"ב נ"א. הקונה קרקע בשטר ראייה ואע"פ שלא נכתב לקנין, ומורי אומר דליתא אלא"כ כתוב בל' מקנה . . . . . סח
 ב"ב נ"א. שטר הקנאה צריך שיהא כתוב בלשון מקנה וזהו כשאינו מדבר בלשון העדים . . . . . מא
 מכות ז. שיטת הרמב"ם שאם היו קרקעות חלוקות אע"פ שהנותן אחד, כשרים לזה ופסולין לזה . . . . . עד

ר"ן

פירושו על הרי"ף גיטין ג. אין אשה זו ממונו של בעל אלא ברשות עצמה היא להנשא ואנן לא מנעינן לה נה פירושו על הרי"ף גיטין ג. העיד שליח שבפניו נכתב ובפניו נחתם וכו' הימנו כבי תרי . . . . . לח פירושו על הרי"ף פרק המגרש כיון דספר מקנה בעינן צריך שידבר הוא, כדאמרינן בההוא גטא וכו' . . . . מא פירושו על הרי"ף קידושין דף י' ע"א בדפי הרי"ף שטר שכתוב בהן ומכרתי ונתתי לשון עבר שטר קנין הוא . . . . . סו חידושו ב"מ ב. כוונת המהר"ם מ"ב דעד א' מהני לפטור משבועה שחייבו עד א' רק בבאו זה אחר זה . . . . . לד חידושו ב"מ ב. עד המחייבו שבועה נאמן כב' . . . . . לה פירושו על הרי"ף שבועות כ"ו. כי היכי דלא אמרי' מיגו במקום עדים [לממון, ה"נ] לאפטורי משבועה . . . . לה

נימוקי יוסף

יבמות מ"ד. דף י"ד ע"ב בדפי הרי"ף נושא נשים דעלמא חייב לעשות עונה עם כל א' כדין המ פ' אע"פ . . . . נח יבמות מ"ז. הגמ' מיירי בגר וגירות ושניהם טוענים כן והרי בניהם גוים גמורים . . . . . נב

טור

ח"מ קצ"א והשטרות שכותבין עתה אינן אלא לראיה ואין הקרקע נקנה על ידן . . . . . סז אבה"ע ע"ו היו לו ב' נשים לכל א' עונה א' בשבת, היו לו ד' נשים לכל א' מהן פעם א' בשתי שבתות . . . . . נח אה"ע קע"ח עד א' בטומאת סוטה כב' וכו' באו ב' כאחד זה אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאת וכו' שותה . . . . לא

רמ"ך

הגהות לרמב"ם אישות י"ד, ד' אם כדבריו כן הוא יכולה האשה לעכב עליו שלא ישא אחרת . . . . . נח

תשב"ץ

ח"א ס' ס"ו אפי' אמרו שני' טהור הוא אינם נאמנין וכו' שהראשון האומר טמא הוי כשנים . . . . . ל ח"א ס' ס"ו זה הוי כבת אחת וכו' שהרי מקודם ששמענו עדותו הוחזק לנו באיסור ע"פ עדותו של שומר . . . . . ל ח"ב ס' פ"ט אי אמרינן כל מקום שהאמינה בעד אחד באיסורים . . . . . ל

רדב"ז

שו"ת חלק א', ס' נ"ט שטרי ראייה שאדם כותב שמכרתי שדה פלוני לפלוני יש בהם משום קנייה . . . . . סז שו"ת חלק ד' ס' רכ"ב גט שכתוב בלשון עדים לא מהני דבעינן שידבר הוא . . . . . מא שו"ת חלק ד' ס' רכ"ב ספר מקנה צריך שידבר הוא . . . . . סח

שיטה מקובצת

כתובות כ"א: ד"ה עוד כתב בדברי הרמב"ם (עדות ו,א) משמע דקיום שטרות מועיל רק מדרבנן . . . . . כד כתובות צ"ד. בדעת רש"י דלר' אלעזר עדי מסירה נמי כרתי . . . . . יז

מהר"י באסאן

שו"ת סימן פ' אם שויא אנפשיה הוא מדין נדרי איסור או מדין הודאת בעל דין כמאה עדים . . . . . מה

מהרי"ן לב דף

הובא בקצות ל"ד, ד' הודאת בע"ד הוא כעין התחייבות . . . . . מו

מהרי"ט

שו"ת ח"א ס' ע' ד"ה ומעתה הואיל ולא אמרינן מיגו אלא להחזיק וכו' אי נמי יש לו שטר או חזקה . . . . . פא שו"ת אבה"ע ס' א' אם שויא אנפשיה הוא מדין נדרי איסור או מדין הודאת בעל דין כמאה עדים . . . . . מה

מהרי"ק

שורש ל"ג יש להאמין השוחט ולהכשירו מדעולא, דבכל מקום שהאמינה תורה עד א' הרי כאן ב' וכו' . . . ל שורש קס"ז באשה שזינתה תחת בעלה ברצון והיא לא ידעה אם יש איסור בדבר . . . . . ס

מגיד משנה

אישות ט, י"ג אם לאחר דשויא אנפשיה חתיכא דאיסורא יעבור עליו בי"ד מענישין אותו . . . . . מו

בית יוסף

אבה"ע קע"ח בא א' ואמר נטמאת ואח"כ באו ב' ואמרו לא נטמאת וכו' הו"ל כתרי ותרי . . . . . לו

שו"ע

יו"ד א, י"ד ובט"ז שוחט שהעיד עליו עד אחד ששחט שלא כהוגן והוא מכחישו . . . . . לג
 ל"ט, י"ז ובט"ז הקונה ריאה ואמר שהיא טריפה והמוכר אומר שהיא כשרה . . . . . לג
 חו"מ פ"ז, ל"א אומר פרעתי ונשבע והוציא אידך שטר אינו נעשה חשוד . . . . . פג
 חו"מ קצ"א, ג בהגה כתב בפירוש שלא מכר לו בשטר אינו אלא לראיה בעלמא ואין הקרקע נקנית על ידו . . . סז
 אבה"ע קע"ח, ג בהגה זינתה שסברה שמותר לזנות הוי כמזידה ואסורה לבעלה ישראל . . . . . ס

שו"ת אבקת רוכל

ס' ל"ז מאחר דרבנן אצרוך קיום כל שלא נתקיים לא חשיב כמי שנחקר עדותן . . . . . כב

דרכי משה

קצ"א, א אם כתב לו בפירוש שלא מכר בשטר אינו אלא לראיה בעלמא . . . . . סז

שו"ת הרמ"א

ס' קי"ב ד"ה והנה אומר וכדאמרינן בעלמא כל העומד לגזוז כגזוז דמי, וכל שטר העומד לגבות כגבוי דמי . . . עז

שו"ת בנימין זאב

רמ"ד ואין כבוד המלך בא לו בשביל עצמו אלא משום מצות ה' ית', ואין אנו יכולין להפקיע מצות הבורא . . . ס

לחם משנה

הל' עדות ג, ד ורבינו סובר דמהני שטר מה"ת היכא שהעדים קיימים וראויים להגיד כד' ר"ת . . . . . כב
 הל' עדות ו, א שקיום שטרות מדבריהם, קשה, דבפ"ג קאמר שחותכין דיני ממונות ע"פ שטר . . . . . כג
 הל' עדות ו, א מה שתקנו שלא יועיל השטר בלא קיום אין זה משום נעילת דלת אלא מחשש זיוף . . . . . כד

דרישה

אה"ע ע"ו הא בנושא נשים דעלמא חייב לעשות עונה עם כל אחת כדין המ פ' אע"פ . . . . . נח

פרישה

אה"ע ע"ו נראה דס"ל כיון שמותר לכל אדם לישא כמה שירצה מסתמא אדעתא דהכי נשאה מתחילה . . . נט

שער המלך

אישות ט, ט' ו' אם שויא אנפשיה הוא מדין נדרי איסור או מדין הודאת בעל דין כמאה עדים . . . . . מה

פני יהושע

כתובות ק"ב: ילפינן מכי הוא זה רק להודאה בפני כ"ד, ואילו הודאה חוץ לכ"ד מדין התחייבות . . . . . מד
 גיטין מ"ג כיון שתפסו קידושין של ראובן הרי היא ברשותו ואין לה יד לקבל קידושין מאחר . . . . . נו

לבוש

עטרת זהב יו"ד קכ"ז אחד אמר שנתנסך וכו' עדותו כב' וכו' כשיבא עד א' ומכחישו הוה כעד א' נגד ב'. לא

ש"ך

יו"ד קכ"ז, י"ד לא אמרינן אין דבריו של אחד במקום ב' אלא כשהוא נאמן כב' ולא האחר . . . . . לא
חומ"מ פ"ז, ט"ו לא אמרינן אין דבריו של אחד במקום ב' אלא כשהוא נאמן כב' ולא האחר . . . . . לא

תקפו כהן

ס' ק"ל לבאר ד' התוס' ב"ב ל"א: דאמרינן מגו להוציא אי תפיס בשטרא ע"פ ד' הרשב"א במייוחסות ס' ק' . . פב

גר"א

הגהות לשו"ע חומ"מ קצ"א, ג' בד"ה שטרי - אע"ג שאין כתוב בהן אלא מכרתי ונתתי לשון קנין הם . . . . . סז
הגהות לשו"ע חומ"מ קצ"א בד"ה ואם - דלא כרשב"א הביאו הב"י כאן דאף בשטר ראייה קנה . . . . . סט

נודע ביהודה

אבהע"ז תניינא ס' כ"ג אם שויא אנפשיה הוא מדין נדרי איסור או מדין הודאת בעל דין כמאה עדים . . . . . מה

רבי עקיבא אייגר

דו"ח ב"מ ב. כוונת המהר"ם מר"ב דעד א' מהני לפטור משבועה שחייבו עד א' רק בבאו זה אחר זה . . . . . לד
הגהות שו"ע או"ח ס' ל"ד ס"ק ח' וכן [נפסל לענין] מה שהעיד מקודם תכ"ד של עדות זה שהוזם עליו . . . . . כג
שו"ת קמא ס' קמ"ט דכל האומר לא לוייתי אינו דוקא מכח הוכחה דהי' לו למפטר נפשיה בפרעתי . . . . . מט
שו"ת תניינא ס' כ"ו מיד שאמר הא' כשר אתחזק בהיתירא וכשאמר הב' טריפה אינו נאמן . . . . . לג

קצות החושן

ל"ד, ד אם שויא אנפשיה הוא מדין נדרי איסור או מדין הודאת בעל דין כמאה עדים . . . . . מה
פ"ז, ח כוונת המהר"ם מר"ב דעד א' מהני לפטור משבועה שחייבו עד א' רק בבאו זה אחר זה . . . . . לד
פ"ז, כ"ח אי חזקה שטרך בידי מאי בעי אלימא לאפקועי ממונא . . . . . פג

אבני מילואים

ס' מ"ד ס"ק ד' ונעלם מפנ"י סוגיא דפ' האומר אשת איש מנלן דלא תפסי קידושין וגמר לה מהקישא . . . . . נו

שב שמעתתא

א, כ"ד מאן דתפיס בשטרא מצי זכי ברוב דאינו רוב להוציא . . . . . פג
ו, כ"א באיסורין דסגי בחד לא אמרינן כל מקום שהאמינה תורה כיון דהשני נמי כשנים . . . . . לב

תרומת הכרי

ס' א' ד"ה איברא בדברי הרמב"ן בענין הודאה חוץ לבי"ד . . . . . מג

פרי מגדים

שפתי דעת יו"ד ס' א' ס"ק ל"ט שויא אנפשיה חתיכה דאסורא אף אם יש הנאה לו במה שאומר כן . . . . . מז

רבי שלמה אייגר

הובא בשו"ת רע"א קמא סימן רכ"א מה זה שאמר לדברין נכרי אתה וכו' הא אנן מחזקינן ליה לישראל . . . . . נב

חתם סופר

חידושיו גיטין ב. בדברי הרמב"ם רפ"ו מעדות שכתב קיום שטרות מדבריהם שלא תנעול דלת בפני לויין . . . . . כד

שו"ת יו"ד ס' קפ"ה אם שויא אנפשיה הוא מדין נדרי איסור או מדין הודאת בעל דין כמאה עדים . . . . . מה

הגר"ח על הרמב"ם

רוצח ושמירת הנפש ט, י"ג-י"ד באו ב' אחר שהעיד הא' והכחישוהו וכו' הן כשתי עדיות המכחישות זא"ז לז עדות י"ד, ז בכותב נכסיו לב' בנ"א לכא' הויין באמת ב' מתנות, ואמאי איכא עדות שבטלה . . . . . עה

הגר"ש שקאפ

חידושי הגר"ש שקאפ כתובות ס' ז' אי איכא שאחד"א בינו לבין עצמו . . . . . מו

